

ΠΑΝΔΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΕ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ, Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, κ.λπ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

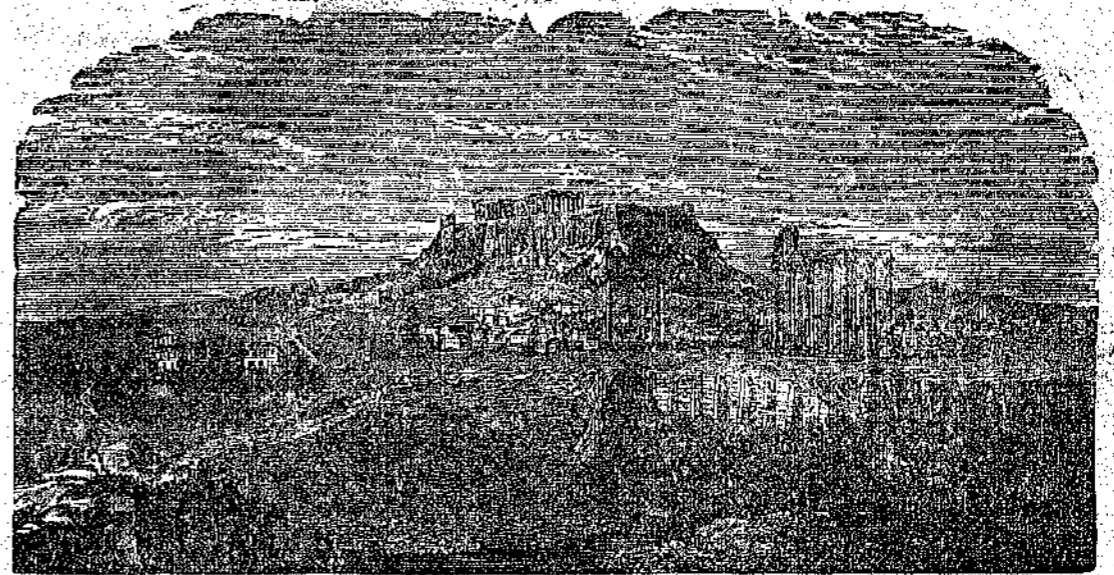
ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1860 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1861.

ΑΘΗΝΑΙΝ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Σ. ΠΑΥΛΙΔΟΥ.

1861.

ΠΛΑΝΩΡΑ

1 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1860.

ΤΟΜΟΣ ΙΑ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 257.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εἰς τὴν μελέτην τῶν Ὀμηρικῶν Ποιημάτων
ὑπὸ Θ. Κορούσου (*).

—οοο—

Ἄπαντες βεβαίως ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡ μελέτη τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν Ἑλλήνων συγγραμμάτων ἀποτελεῖ τὴν βάσιν ὁρθῆς καὶ εὐσεβοῦς ἀγωγῆς, ὅτι διὰ τῆς μελέτης ταύτης γεύομεθα τοῦ δένδρου ἐκείνου τῆς κλασικῆς παιδείας καὶ μαθήσεως, ὅπερ ἡ μεγαλόνοια τῶν ἡμετέρων προγόνων ἐφύτευεν, ἐκαλλιεργῆσε, καὶ δι' ἐπιμονῆς καὶ καρτερίας ἀνέδειξε τελεσφόρον καὶ κάρπιμον· καὶ ἅπαντες μακαρίζομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ὅτι ἐγεννήθημεν εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μαθήσεως κατέστη ἐφικτότερον καὶ μάλλον εὐπρόσιτον· εἰς τοὺς ἀργομένους ὅπως εἰς αὐτὸ μυσταγωγῶσιν, καθ' ἣν ἡ μέθοδος καὶ τὰ μέσα τῆς παραδόσεως ἠεξήθησαν, ἀπλουστεύθησαν καὶ ποικιλοτρόπως ἐτελειοποιήθησαν σχετικῶς ὡς πρὸς τὰς προγενεστέραις ἐποχὰς τῆς δουλείας καὶ τοῦ σκότους.

Ἄλλ' ἅπαντες ἐπαναπαυόμενοι εἰς τὰς ὁμολο-

γίας ταύτας, οὐδόλως ἀνησυχῶμεν ὅπως προβά-
μεν καὶ περαιτέρω, ὅπως ἀξιωματικῶς καθαρὰν
καὶ διακεκριμέναν ἰδέαν μέχρι τίνος εἶναι ἀλη-
θείας αἱ ἀξιώσεις αὐταί, οὐδόλως λαμβάνομεν τὴν
προσέκρουσαν πρόνοιαν ὅπως θέλωμεν ἡμῖν αὐτοῖς
τὸ ζήτημα, εἰς τί συνίσταται ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία,
κατὰ τίναν μέθοδον πρέπει νὰ μελετῶνται οἱ Ἕλλη-
νες συγγραφεῖς, πῶς ἐρωτώμενοι ἀποκαλύπτουσι τὸ
βάθος τῶν νοημάτων αὐτῶν, καὶ ἀνθίγουσιν εἰς
τοὺς σπουδάζοντας ἀνεκῶτον θησαυρὸν γνώσεως.

Τοῦ ζητήματος λοιπὸν τοῦτου καὶ ἡμεῖς ἐπι-
λαμβάνομενοι προτιθέμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ
ῥέωμεν συνοπτικὰς τινὰς σκέψεις, ἰσάκως ἴσως ἐν
μέρει τοῦλάχιστον νὰ παρεξίωσι νῦν πρὸς τὰς
ἡμεῖς ὡς πρὸς τὸν τρόπον, καθ' ὃν διεξέρχουμενοι
τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς καὶ ἐισδόντες εἰς τὸ
πνεῦμά των, δύναται νὰ πορίζωνται βεβαίαν καὶ
πραγματικὴν ὠφελείαν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ θέλωμεν ἐμπέσειν εἰς ἀδιέξοδον λα-
βύρινθον, εἰάν δὲν ἐμπερικλεισθῶμεν ἐντὸς ὁρίων,
εἰάν δὲν διαγράψωμεν προηγουμένως τὴν περιφε-
ρείαν ἐντὸς τῆς ὁποίας μέλλομεν νὰ περιστραφῶ-
μεν, ἀνάγκη ἐν τῷ μέτῳ τοσούτης πληθῆος καὶ
ποικιλίας συγγραμμάτων νὰ ἐκλεξώμεν δι' εἰδὴ
παραδείγματος ἓν μόνον ἐξ αὐτῶν, καὶ ἐπ' αὐτοῦ
τοῦτου ἐφαρμόζοντες τὰς παρατηρήσεις μας, νὰ τὸ
προτάξωμεν ὡς τύπον καὶ δοκίμιον τῆς μεθόδου,
καθ' ἣν πρέπει νὰ μελετῶνται καὶ ν' ἀνελλίτων-
ται τὰ πρῶτότατα τῆς Ἑλληνικῆς ἀριστοτείας.

(*) Ἡ σπουδαία αὕτη διατριβὴ τοῦ Κ. Θ. Κορούσου, καὶ δι'
ἄλλων ἀθίμων λόγων ἔργων τιμήσαντες τὴν Πλανῶρα ν,
ἐπέστη ἡμῖν πρὸ μηνῶν, ἀυπομένει δὲ β. ἡναγκάσθημεν νὰ
ἀναβάλωμεν ἕως τῆς σήμερον τὴν δημοσίευσίν αὐτῆς. Σ. Π.

ως τοιοῦτον δὲ προτιμῶμεν ἐκεῖνο, ὅπερ χαίρει βεβαίως τὰ προσθεῖα ἐνεκα τῆς το ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς καὶ τῆς μεγίστης ἐπιβόλας αὐτοῦ ἐφ' ἀπάσης τῆς μετὰ ταῦτα Ἑλληνικῆς Γραμματολογίας. Ἐκδότως δὲ πᾶς τις ἐνοεῖ ὅτι τοῦτο εἶναι ἡ Ὀμηρικὴ ποίησις. Τὸ ζήτημα λοιπὸν πῶς πρέπει νὰ σπουδάζονται τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐξάγεται μετῶν ὠφέλεια ἐκ τῆς ὕπνου ἐνεσσι βαθυτέρας αὐτῶν καὶ ἀκριβοτέρας μελέτης, ἀνάγεται εἰς τοῦτο, τίνες αἱ διάφοροι φράσεις, τίνες αἱ διάφοροι ἐπιφάνειαι, ὅρ' ἄς πρέπει νὰ καταπτέωνται καὶ νὰ ἐξετάζονται.

Τούτων λοιπὸν τὴν ἀναδίφησιν καὶ ἡμεῖς ἐπιχειροῦντες προαναγγέλλομεν ὅτι θέλομεν τὰ θεωρήσειν ὑπὸ τρεῖς κυριωτέρας ἐπιφάνειαι. Πρώτον μὲν ὑπὸ τὴν λεκτικὴν, δεύτερον δὲ ὑπὸ τὴν Πραγματικὴν, καὶ τρίτον ὑπὸ τὴν Γραμματολογικὴν ἢ καλλιλογικὴν ἐποψίν.

Καὶ ὡς πρὸς τὴν πρώτην, ἤτοι τὴν λεκτικὴν, βραχὺ τί ἢ οὐδὲν κοίνομεν ἐπισημαστέον νὰ ἐνδιατριψομεν καθ' ὅσον ἡ διδασκαλίαι τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων περὶ ταύτης συνήθως ἐν γένει στρέφεται. Οὐδὲ ἀρνούμεθα τὴν ἐκ τῆς τοιαύτης διδασκαλίας προσηγομένην ὠφέλειαν, ἀποτελούσας τὴν βάσιν καὶ τὴν στοιχειώδη ἀρχὴν πάσης περαιτέρω ἐκμάθησιν, ἀρκεῖ μόνον ἡ διδασκαλία τοῦ μέρους τούτου νὰ γίνηται μετὰ τῆς προσηγομένης εὐστοχίας καὶ ὀρθῆς κρίσεως. Ἄς μὴ περιορίζηται ὁ διδάσκων εἰς στερεοτυπὸν τινα τοῦ κειμένου μεταφράσιν, ἄς τὴν διαποικίλλη δι' ἐπιτηδεῖων καὶ προσφῶν παρρησιῶν συνειννοῦσιν πρὸς ὅσον ἐνεσσι εὐχερύτεραν καὶ εὐρύτεραν κατάληψιν. Ἄς ἐμφιλογωρῆ εἰς τὰς φράσεις, τοὺς τρόπους καὶ τοὺς ἰδιωματικούς τῆς πρωτογενῆς ἐκείνης Ὀμηρικῆς Γλώσσης, συμπαρακολουθῶν αὐτὴν κατὰ βῆμα εἰς τὰς μεταβολὰς καὶ τὰς ἀλλοιώσεις, ἄς ὑπέστη εἶτε ὡς πρὸς τὸν σχηματισμὸν, εἶτε ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τῶν λέξεων, εἶτε ὡς πρὸς τὴν σύνταξιν καὶ τὴν πλοκὴν τοῦ λόγου, διατρέχουσα τοὺς αἰῶνας καὶ διαδοχικῶς ἐναποθέτουσα τὰ στοιχεῖα τῆς εἰς τὰς ἐφεθῆς διαφόρους περιόδους τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέχρι αὐτῆς τῆς ἐνεσσιτικῆς περιόδου τῆς καθομιλουμένης ἡμῶν γλώσσης· διότι καὶ αὕτη διασώζει βέβαια πλείστους χαρακτηρισμοὺς τῆς προμήτορος. Ἄς ἀντικαθιστῶνται εἰς τοὺς ποιητικούς καὶ ἀπὸρραγμένους σχηματισμοὺς καὶ τύπους ἄλλοι συνθέστεροι καὶ πεικνιώτεροι. Ἄς περιαιρῆται τὸ μέτρον καὶ ὁ ρυθμὸς, ἄς ἀπεκδύωνται τὰ περιουσιμῆματα, οἱ τρόποι, αἱ μεταφοραὶ, αἱ εἰκόνες καὶ πᾶν ὅ,τι ἰδιάζει εἰς τὸν ἑμμετρον λόγον, μετατρέπομένων τῶν στίχων εἰς πεζὴν φράσιν, ἵνα γίνηται ἐπαυθητοτέρα ἡ μεταξὺ τῆς ποιήσεως καὶ πεζογραφίας ὑπάρχουσα διαφορὰ καὶ διάκρισις.

Ἐπὶ τέλους δὲ οἱ διδασκόμενοι ἄς μὴ μένωσιν ἄμοιροι τῆς το Ὀμηρικῆς προσώδιας καὶ τοῦ ἐπικού μέτρον, διότι καθὼς ἡ μὲν ἐννοια εἶναι, οὕτως εἶπεν, ἡ ψυχὴ ἢ ζωὴ τοῦ στίχου, αἱ δὲ λέξεις ἢ ὄλη ἢ τὸ σῶμα, οὕτω καὶ τὸ μέτρον εἶναι τὸ εἰ-

δος ἢ ἡ μορφή ἢ ἐπιχέουσα αὐτῶν οὐ σμικρὰν χάριν καὶ εὐπρέπειαν, καθ' ὅσον διὰ τῆς ρυθμικῆς τῶν στίχων ἀπυγγεσίας καθίσταται ἐπαυθητοὺς ὁ μηχανισμὸς τῶν, καὶ ἐκτιμῶνται προσεκτικῶς αἱ διαφοραὶ τῶν ἀντικειμένων περιγραφῶν εἶτε ἰσάροι, προσήνεες καὶ χαρλεστικαί, εἶτε, τὸ ἐναντίον, μελαγχολικαί, φαιωδαίαι καὶ διεγερτικαὶ φάβου καὶ ἐκπληξέως.

Ἄλλ' αἱ βραχέως αὐταὶ σκέψεις μας δὲν ἀφορῶσιν εἰμὴ μόνον τὸ λεκτικὸν μέρος τῶν ποιημάτων, ἀλλὰ καὶ τὸν ὅλον τὸν ὄλον καὶ εὐρῶς οἰκονομικὸν τούτου περιβόλον, νὰ εἰσέλθωμεν καὶ ἐντός, ἵνα περιεργασθῶμεν ἐκ τοῦ πόνεργου τὴν ἀρμονικὴν ἀναλογίαν, συμμετρίαν καὶ διάταξιν τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τούτου σχεδιασμοῦ, πρόκειται, ἐν ἄλλοις βήμασι, νὰ διερευνήσωμεν τὸ ἀριστούργημα τούτου τῆς ἐπικῆς τέχνης καὶ ὑπὸ ὑψηλότεραν ἐποψίν, πρόκειται, ἐξερχόμενοι ἐκ τῆς σφίρας τῶν ἰδεῶν τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν ἐθίμων τῆς ἐνεσσιτικῆς ἐποχῆς, καὶ ἐκλυόμενοι ἐκ τῶν δεσμῶν τῶν ἐπικρατουμένων προκαταλήψεων νὰ καλινδρομήσωμεν ἐπέκεινα διασχίλων ἐτῶν, νὰ ἐξοικειωθῶμεν μὲ τὰ ἄθη καὶ ἔθιμα, μὲ τὰς δοξασίας καὶ τὰ αἰσθηματικὰ τῶν ἱεραικῶν χρόνων, νὰ γίνωμεν, εἰ δυνατόν, μέλη τῆς τότε κοινωνικῆς καταστάσεως, ἢ μέλλωμεν ἐμβατεύοντες εἰς τὴν τοῦ Πιερίου διάνοιαν νὰ συμπάθωμεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ν' ἀντιλαμβάνομεθα τὰ γεγονότα ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν ἰδίων αὐτοῦ αἰσθημάτων καὶ ἐντυπώσεων, καθ' ὅσον ἡ φύσις τοῦ πράγματος ἐπιδέχεται.

Ἄλλὰ πῶς ἐπιτυγχάνομεν τοῦ σκοποῦ τούτου; Ἐπιπροσθέντως βέβαια εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ λεκτικοῦ καὶ τῆς τοῦ πραγματικοῦ, ἐνδιαίτητοι εἰς τὰ διανοήματα, τὰς κλίσεις καὶ τὰ ἔργα τῆς παναρχαίας ἐκείνης ἐποχῆς, καὶ προσπαθοῦντες ὅπως διὰ τῆς ἀκριβοῦς μελέτης καὶ ἀκλόουσιαις αὐτῶν τούτων τῶν ποιημάτων, δυναθῶμεν νὰ ἐξάγωμεν ἐκ τῶν σπλάγγων αὐτῶν (ἐπειδὴ στεροβόμεθα ἄλλων πηγῶν), καὶ νὰ προσδιορίσωμεν ὅσον ἐνεσσι τὰ καθεστῶτα, ἐντός τῶν ὁποίων καὶ αὐτὸς ὁ Πιερίτης ἔζη καὶ διέτριβε, λαμβάνων ἐξ αὐτῶν τὰς ἐμπνεύσεις του· διότι εὐκόλως ἐνοεῖ πᾶς τις πόσον συντείνει εἰς τὴν κατὰλήψιν οἰουδῆστοι συγγραμματος ἡ ἐξοικειώσις μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς παραγωγούσης αὐτοῦ ἐποχῆς, ἡ καθολικὴ γνῶσις τῶν δοξασίων καὶ τῶν πεποιθήσεων, αἵτινες κατέχον καὶ ἐδέσποζον τὸν συγγραφέα οὐχ ἥττον ἢ τοὺς συγχομένους του.—Καὶ τῶντι ὁ μέγας Πιερίτης, ὁ μέγας πολιτικός, ὁ μέγας φιλόσοφος, ἐν γένει δὲ ὁ μέγας ἀνὴρ εἶναι καὶ αὐτὸς τέκνον τῶν περιστοιχιζουσῶν αὐτὸν περιστάσεων. Ὅθεν ἡσανδρῆστε καὶ ἂν ὑποτελῆ πρωτότυπος, ὁσονδήποτε καὶ ἂν ἐπενεργῆ διὰ τῆς μεγαλοφίας καὶ τῆς πλαστοπορικῆς τοῦ νόου τοῦ δυνάμειος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς σου, δὲν δύναται ὅμως νὰ ὑπερπηδῆσῃ αὐτὴν, δὲν δύναται νὰ μὴν ἐπιρρακθῆ μάλλον ἢ ἥττον ὑπ' αὐτῆς

ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων του.

Τὴν λοιπὸν ἐδόξαζεν ὁ Ὀμηρὸς σύμφωνα μὲ τὸν αἰῶνα τοῦ περὶ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ κόσμου, τὴν περὶ ἀνθρώπου, τὴν περὶ οἰκογενείας, τὴν περὶ πολιτεύματος, τὴν περὶ θρησκείας; Ἴδου ὅ,τι ἀποτελεῖ τὸ πραγματικὸν μέρος τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων. Ἴδου ὅ,τι ὀφείλομεν νὰ σπουδάσωμεν ἵνα εἰσδύσωμεν εἰς τὸν Ὀμηρικὸν τρόπον τοῦ διανοεῖσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι.

Πρὸς διασάφησιν δὲ τῶν λεγομένων ἄς ἴδωμεν, χάριν παραδείγματος, τίνες αἱ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δεσποζούσαι δοξασίαι περὶ ἀνθρώπου ψυχολογικῶς τε καὶ ἠθικῶς θεωρουμένου, περὶ πολιτεύματος, καὶ περὶ θρησκείας.

Καὶ πρώτον, τίς ὁ Ὀμηρικὸς τρόπος τοῦ θεωρεῖν ψυχολογικῶς τὸν ἀνθρώπον; Εἶναι βέβαια ἀντίθετος τοῦ ἡμετέρου Χριστιανικοῦ· διότι, ἐν ἡμεῖς λαλοῦντες περὶ τῆς μεταξὺ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ὑπαρχούσης σχέσεως, τὴν μὲν ψυχὴν χαρακτηρίζομεν διὰ τῆς ἀντανουμίας ἐγῶ, αὐτὸς, τὸ δὲ σῶμα ὡς τι ἐκτὸς αὐτῆς κείμενον, ὡς τι ἐξωτερικόν, ἀπεναντίας ὁ Ὀμηρὸς τὴν μὲν ψυχὴν παρατίθει διὰ τοῦ ἰδίου αὐτῆς ὀνόματος, τὸ δὲ σῶμα διὰ τῆς Ἀντανουμίας αὐτῆς.

Ὅθεν ἐν ἀρχῇ τῆς ἱλιάδος ἀναφέρει ὅτι, ἐνεκα τῆς τοῦ Ἀχιλλέως ἀργῆς, αἱ μὲν ψυχαὶ τῶν ἱερώων προπεμφθησαν εἰς τὸν Ἄδην, αὐτοὶ δὲ κατελείφθησαν σπαράγματα εἰς τοὺς κύνας καὶ τὰ σαρκιοβόρα θῆρια. Ἐπομένως δὲ παρ' Ὀμήρου ἡ ψυχὴ ὑπῆλθε μόνον τὴν ἀναπνοὴν ὡς ἄνθρωπος τῆς ζωῆς, οὐδέποτε δὲ, ὡς παρ' ἡμῶν, τὸ πνεῦμα ἢ τὴν διανοητικὴν καὶ βουλητικὴν ἀρχὴν. Ἡ ψυχὴ, ὡς λέγει, διαμένει ἐν Ἄδου, ἀλλ' ἔχει τὸ πνεῦμα, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο θεωρεῖ ὁ Ὀμηρὸς ὡς τι κατ' ἐαυτὸν καὶ αὐτοπαρκατον· καὶ ἡ περὶ τούτου δοξασία του εἶναι τοσοῦτον ὀλικὴ ὥστε ἀποφαίνεται ὅτι οἱ ἐν Ἄδου στεροῦνται τῆς χρήσεως πνευματικῶν δυνάμεων, διότι στεροῦνται σώματος, καὶ ὅτι πρὸς ἀνάκτησιν ζωῆς πρέπει νὰ πῶσιν αἶμα.

ἵνα δὲ καταστήσωμεν ἔτι μάλλον καταληπτὴν τὴν Ὀμηρικὴν ταύτην περὶ ψυχῆς δοξασίαν, παρατιρήσομεν ὅτι οἱ δύο κυριώτεροι θεοὶ τῆς ζωῆς, αὐτὸν ἢ περὶ τῶν κοινῶν ἀπολούμενοι εἰς τὰ τῆς ζωῆς, τῆς θαλασσοπλοίας καὶ τοῦ πολέμου. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς φιλοπορίας γεννᾶται ἡ ἀρετὴ, διὰ τοῦτο οἱ ἀπλοῖκοι τὰ ἄθη Ἕλληνας παρατίθενται εὐκρινεῖς καὶ πιστοὶ εἰς τὰς δοσοληψίας των, φιλόπτηροι πρὸς τὴν οἰκογενεῖαν, φιλόξενοι, ολιγέρμωνες πρὸς τοὺς πάγοντας, εὐσεβεῖς καὶ εὐγνώμονες περὶ τὰ θεῖα.

Πικρῶτερον δὲ ἐγγύτερον τίνι τὰ ἰδιάζοντα χαρακτηριστικά τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τίνες αἱ ἀτομικαὶ αὐτῶν ἀρεταί, κατὰ πρῶτον μὲν ἀντιλαμβάνομεθα ὑψηλὸν βαθμὸν ἀνθρώπιου χαρακτήρος εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ συζύγων, μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων, μεταξὺ δεσποτῶν καὶ δούλων, μεταξὺ φίλων καὶ ξένων. Ἄς ἀναγνώσῃ τις τὸν ἄ-

φῶν ἐπιεν αἶμα (αὐτόθι, 387). ὁμοίως δὲ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Ὀδυσσεὺς τὸν υἱὸν τῆς (αὐτόθι, 141). Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν ἐπιέται ὅτι αἱ πνευματικαὶ ἐνέργειαι παριστάνονται μόνον ὡς ἰδιότητες καὶ δυνάμεις τοῦ ὅλου ἀνθρώπου, αἵτινες διαφοροῦνται ἐν ὄσῳ καὶ τὸ σῶμα (ἢ, τοῦτο δὲ ἐκλείποντος ἐν ὄσῳ θανάτου) ἐξαφανίζονται ὡς αὐτὴ ἢ ζωὴ. Ἡ σκέψις δὲν εἶχεν ἀκόμη τοσοῦτον προχωρήσει, ὥστε νὰ ἐνοῆ τὴν ζωὴν μετὰ θάνατον διαρκούσαν ὡς τι ἐνυπόστατον, ἀλλ' ἡ πίστις εἰς τὴν διάρκειάν τῆς ἐβασίεωτο ἐπὶ αἰσθητικῶν ἀντιλήψεων· διότι ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἢ ἀναπνοή, ἀποθησκόντος τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐγκαταλείπουσα αὐτὴν πνεῦμα παρίσταται εἰς τὴν αἰσθησιν ὡς αἷμα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου οἰχομένης δ' ἐκείνης ἐναπολείπονται τὰ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος. Ὅθεν ἐκείνη μόνη διαρκεῖ εἰς τὸν Ἄδην, ἀλλ' ὡς φάσμα καὶ εἰδῶλον διατρεῖται μόνον τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν καὶ τὸ σχῆμα τοῦ πρῶτον πραγματικοῦ ἀνθρώπου. Οὕτω π. χ. ὁ Πάτροκλος ἐμφανίζεται εἰς τὸν φίλον τοῦ Ἀχιλλέου τοιοῦτος οἷος ἢν ζῶν κατὰ τὸ μέγεθος, τὸ σχῆμα, τὴν ὄψιν, τὴν φωνὴν καὶ τὰ ἱμάτια (Ἰλ. Ψ. 65). Ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς καταβάς εἰς τὸν Ἄδην προσέφερε θυσίαν καὶ ἐπλησίασαν εἰς τὸ αἶμα πολλὰ σιαλ ἐμφανισθεῖσαι ὑπὸ τὴν πρῶτην αὐτῶν μορφήν, ὡς νεοί, γέροντες κ.τ.λ. ὁ Ὀδυσσεὺς ἀναγνώριζεν ἀμέσως τὴν μήτηρα του, τὸν Ἀχιλλέου, τὸν Αἴαντα, κ.τ.λ. Τὸ εἰδῶλον ἐπομένως εἶναι τὸ ἀπαικόνισμα, τὸ ἑμῶν τοῦ ἀληθοῦ ἀνθρώπου. Ὁ λόγος δὲ τῆς πίστεως ταύτης βασίζεται ἐπὶ πάντη αἰσθητικῆς παραστάσεως, ἤτοι τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ζωῆς δὲν ἠδύνατό τις νὰ ἐνοῆται ἄλλως πως εἰμὴ ὡς συνέγαιαν τῆς παρουσίας καταστάσεως· δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνοῆται τὴν ζωὴν εἰμὴ ὡς περιχλωμένην ἐντός χώρου, καὶ ἐάν μέρος τι τοῦ ἀνθρώπου μέλλῃ νὰ διαρκῆ, ἀνάγκη πᾶσα ἡ μορφή του νὰ ἦναι ἀνθρώπινος.

Μετὰ δὲ τὰς νύξεις ταύτας περὶ τῆς ψυχολογικῆς ζωῆς τοῦ Ὀμηρικοῦ ἀνθρώπου, ἐπιχειροῦντες ἤδη γενικῶν τινα σκιαγραφίαν τῆς ἠθικότητος αὐτοῦ καὶ τῆς φυσιογνωμίας τοῦ χαρακτήρος του, εὐρίσκομεν αὐτὸν μεριμνῶντα περὶ τῶν ἰδίων οὐχ ἥττον ἢ περὶ τῶν κοινῶν ἀπολούμενος εἰς τὰ τῆς ζωῆς, τῆς θαλασσοπλοίας καὶ τοῦ πολέμου. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς φιλοπορίας γεννᾶται ἡ ἀρετὴ, διὰ τοῦτο οἱ ἀπλοῖκοι τὰ ἄθη Ἕλληνας παρατίθενται εὐκρινεῖς καὶ πιστοὶ εἰς τὰς δοσοληψίας των, φιλόπτηροι πρὸς τὴν οἰκογενεῖαν, φιλόξενοι, ολιγέρμωνες πρὸς τοὺς πάγοντας, εὐσεβεῖς καὶ εὐγνώμονες περὶ τὰ θεῖα.

Πικρῶτερον δὲ ἐγγύτερον τίνι τὰ ἰδιάζοντα χαρακτηριστικά τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τίνες αἱ ἀτομικαὶ αὐτῶν ἀρεταί, κατὰ πρῶτον μὲν ἀντιλαμβάνομεθα ὑψηλὸν βαθμὸν ἀνθρώπιου χαρακτήρος εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ συζύγων, μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων, μεταξὺ δεσποτῶν καὶ δούλων, μεταξὺ φίλων καὶ ξένων. Ἄς ἀναγνώσῃ τις τὸν ἄ-

παχωρισμόν του Έκτωρος από τῆς συζύγου καὶ τοῦ τέκνου του, ἃ; παρατήρησι τὴν τρόπον, καθ' ὅν ὁ ποιητὴς παριστάνει τὸν Ἀχιλλεὺς διαλεγόμενον περὶ τῆς εὐδαιμονίας καὶ κακοδαιμονίας τοῦ ἀνθρωπίου βίου, περὶ πλοῦτου, τιμῆς, γενναιοφυχίας, καρτερίας, φρονήσεως, ἐγκρατείας, φιλοξενίας, πραότητος, τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσεβείας. Ὅποια μαθήματα ἀνθρωπισμοῦ ἀπντώνται εἰς αὐτόν, κατὰ τὰς ἐκφράσεις τοῦ Ἑρδέρου. Καὶ αὐτὸς ὁ πλεόν σκληρὸς καὶ ἀμελιχὸς πολεμιστὴς δὲν εἶναι ἀμοιρος φιλανθρώπων αἰσθημάτων. Γιαυτὴ εἶναι ἡ σκηνὴ τῆς Ἐΐραφιδας, καθ' ἣν ὁ μὲν Πρίαμος προσπίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἐχθροῦ του Ἀχιλλεὺς, κυλιέται κατὰ γῆς ἐξαιτούμενος τὸ πτώμα τοῦ φρονεθέντος υἱοῦ του Ἑκτορος, ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς ἀνακηρύσσεται καὶ αὐτὸς τὸν γηραιὸν πατέρα του Πηλέα κλαίει στενάζων· διότι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ τοι ὑψηλοφρονούντος ἐπὶ ἠρωσμοῦ καὶ πολεμικῆ δόξῃ, ἐμφιλοχωρεῖ ἕως καὶ τὸ υἱικὸν αἶσθημα· τὸ πάθος νικᾶται ὑποχωροῦν εἰς τὴν φιλανθρωπίαν. Ὁ Ἀχιλλεὺς ἀναπολὼν εἰς τὸν νοῦν του ὅτι ὁ πατήρ του Πηλεὺς θρηγνεῖ δι' αὐτόν καθὼς τώρα ὁ Πρίαμος διὰ τὸν υἱόν του Ἑκτορα, συγκινεῖται, καταπραυνεῖται, καὶ παραχωρεῖ εἰς τὸν γέροντα Πρίαμον τὸ πτώμα τοῦ υἱοῦ του.

Δεύτερον δὲ ἀτιλαμβάνομεθα βαθμὴν τινα φρονήσεως, ἐγκρατείας καὶ μετριότητος, ὅστις διεγείρει ἰσχυρισμόν καὶ ἐκπληξίν. Ἡ φρόνησις καὶ ἡ μετριότης ἀναφαίνεται ἐκ πολλῶν τεκμηρίων· οὕτω π. χ. ἐκ τῆς καταδρασίως τοῦ πάθους μάλιστα δὲ τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἐκδικήσεως, καὶ αὐτὸς ὁ ἐμπαθὴς Ἀχιλλεὺς καὶ τοι βιαιῶς καθυβρισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος, μετριάζεται ἕως καὶ ὠθεῖ πάλιν τὸ ξίφος εἰς τὴν θήλην· ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ἀνγκυαζόμενος νὰ ὑποφέρει τὰς ὕβρεις τῶν μνηστήρων καὶ τὰς ἀκολασίας τῶν θεραπεινίδων μέχρις οὗ φλόγη ὁ καιρὸς τῆς ἐκδικήσεως κατέχει ἐαυτόν, καὶ ἐνθ' ἡ καρδίᾳ αὐτοῦ ἔνδον ὑλάττει σφόδρα ὀργιζόμενος διὰ τὰ ἀνόσια ἔργα, λέγει καθ' ἑαυτόν· ὑπόμεινον καρδίᾳ μου, σὶ ἄλλοτε ὑπέμεινες καὶ ἄλλο βαρύτερον (Ὀδ. γ' 17).

Τρίτον σημεῖον τοῦ χαρακτήρος εἶναι ἡ ἀκλότῃς καὶ ἡ εἰλιτριεῖα δι' ἣς κρίνει τις ἐαυτὸν οὐχ ἦντον ἢ καὶ τοὺς ἄλλους. Οὕτως ὁ Ἀχιλλεὺς παρίσταται λέγων, μοῦ εἶναι μισητὸς ὡς ὁ Ἄδης ὅστις ἄλλα λέγει, καὶ ἄλλα ἀποκρύπτει εἰς τὴν ψυχὴν του (Ἰλ. Ι. 312). Οἱ Ὀμηρικὲς ἄνθρωποι δὲν ἤξευραν νὰ ὑποκρύπτωσι τὰ αἰσθητά καὶ τὰς ἐπιθυμίας των, ἀλλὰ παρήρητα ἐξέφραζον ὅ,τι διανοοῦντο καὶ ἠσθάνοντο. Ἡ ὑποκρίσις αὐτῆ παρήρητα παντοῦ δείκνυται σφωδρῶς μάλιστα δὲ ὅταν μὲμφηται τις τοῦς ἄλλους, ὡς π. χ. ὁ παχωρισμένος Ἀχιλλεὺς καλεῖ τὸν Ἀγαμέμνονα ἀναίσχυντον (Ἰλ. Α'. 153, 225), ἢ ὁ Μενέλαος ὅτε ἐπρόκειτο νὰ γείνη συνθήκη μεταξὺ Τρώων καὶ Ἑλλήνων ἐκφράζεται ἀσυστόλως ὅτι οἱ παῖδες τοῦ βασιλέως Πριάμου εἶναι ὑπερβύβλοι καὶ ἄπιστοι· ἢ τέλος ὁ Ἀγαμέμνων πρὸ τῆς μάχης ἐπιπλήττει

τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας (Ἰλ. Α'. 336). Ἀλλὰ καὶ ἡ συνήθης περιαιτολογία πολλῶν ἠρώων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς καθόλου ἐπικρατουμένης πέρφρησις· διότι καὶ εἰσίνην τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν δὲν εἶχον παρεισθίσειν εἰς τὰ ἦθη αἰεθιμοτυπία καὶ ἡ ὑπόκρισις, ἕκαστος ὡμολογεῖ μετὰ πεποιθήσεως ὅ,τι ἐπίστευε νὰ ἦναι, ἢ πραγματικῶς ἦν. Ὁχι μόνον κατὰ τὴν μάχην ἐγκωμιάζοντιν ἑαυτοὺς οἱ ἦρωες πρὸς ἐκπληξίν τῶν πολεμίων, ἀλλὰ καὶ καθόλου προκειμένης ὑπερηφανείας τῶν δικαιωμάτων, ἐξυμνοῦσι τὰς ἰδικὰς αὐτῶν ἀρετάς. Οὕτως ὁ Ἑκτωρ ἀποκαλεῖ ἐαυτὸν θεῖον (Ἰλ. Π'. 76).

Τὸ δ' ἔμην κλέος οὐπι' ἔλειται (αὐτόθι, 91).

Ὁ Ἰδομενεὺς καὶ ὁ Μηριόνης ἐπαινοῦσιν ἑαυτοὺς ὡς ἀνδρείους (Ἰλ. Ν'. 262—269), καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς γνωστοποιεῖ ἐαυτόν εἰς τοὺς Φαίηκας διὰ τούτων τῶν λέξεων· « Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ὀδυσσεὺς, ὅστις ὑποκρίνομαι παρὰ τῶν ἀνθρώπων διὰ τοὺς πάντολους δόλους μου, καὶ ἡ φήμη μου φθάνει ἔω· ἢ εἰς τὸν οὐρανόν (Ὀδ. Γ'. 19). Τέλος δὲ πάντων τὸ αἶσθημα τῆς τιμῆς εἶναι τὸ μᾶλλον ἀνεπτυγμένον εἰς τὸν Ὀμηρικὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἐνθέρμως ἀγωνίζεται ὅπως διατηρήσῃ τὴν τιμὴν του ἀκαλλιδωτον. Ὁ Ἑκτωρ, καὶ τοι βέβαιος ὢν ὅτι εἴσεται ἡμαρ ὅτ' ἂν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος Ἰρῆ καὶ Πρίαμος, καὶ λαὸς ἑθυμελίω Πριάμοιο, ἢ καὶ τοι προαισθάνομενος ὁποῖα δυστυχήματα ἐπικειλοῦσι τὴν σύζυγον καὶ τὸ τέκνον του, λέγει ἕως· (Ἰλ. Ζ'. 441) ὅτι ἐντρέπεται τοὺς Τρώας καὶ τὰς Τρωάδας, ἔνθ' ὡς δειλὸς ἀποφεύγῃ τὴν μάχην, καὶ ὅτι ἡ καρδίᾳ του δὲν τὸν προτρέπει εἰς τοῦτο, ἐπειδὴ ἔσυνεθισσε νὰ μάχηται εἰς τὰς πρώτας τάξεις τῶν Τρώων, ἀγωνιζόμενος ὑπὸ· σὴν τὴν μεγάλην φήμην τοῦ πατρὸς του, καὶ τὴν ἰδίαν ἐαυτοῦ. Τῆ αἰσθημα τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς ἐξάπτεται εἰς τὸν Ὀδυσσεὺς, ὅποτε ὁ Ἀγαμέμνων δυσπιστεῖ εἰς τὴν ἀνδρίαν καὶ τὸν πολεμικόν του ζῆλον (Ἰλ. Δ'. 340). Οὕτω καὶ ὁ Διομήδης βλέπων ἐαυτὸν μόνον ἐναντὶ τῶν Τρώων ἀποσοθεῖ τοὺς διαλογισμοὺς τοῦ φόβου διὰ τῶν ἐφεξῆς λέξεων· « Δικτὶ ἡ καρδίᾳ μου διελογίσθη ταῦτα· γινώσκω ὅτι οἱ μὲν δειλοὶ ἢ ἀποφεύγουσι τὸν πόλεμον· ὅστις δὲ ἀριστέα εἰς τὴν μάχην, αὐτοὺς ὀφείλει νὰ ἐμμένῃ εἴτε πληγόνεται εἴτε πληγόνει ἄλλον. ἢ Ὁ Ἄϊξ παροτρύνει τοὺς ἄργεῖους· « Ἐ φίλοι, ἄνδρες ἐστέ, καὶ ἢ αἰδέσθε ἄλλήλους εἰς τὴν μάχην, διότι οἱ φόνον γόντες οὐδέποτε λαμβάνουσιν οὔτε δόξαν οὔτε ἰσχύν (Ἰλ. Ο'. 361).

Ἐάν δὲ τέλος πρέπει νὰ κἀμωμεν μνησὴν καὶ τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθηματος καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ, ἢ ἱστορικὴ πείρα μᾶς διδάσκει ὅτι εἰς λαοὺς εἰσὶν ἀμορφώτους, μὴδὲ προσοδεύσαντας εἰς τὸν πολιτισμόν, ἐπικρατεῖ ὁ ἐγωϊσμὸς ὅστις δὲν ἐπεκτείνεται ἐπέκεινα τῶν ὄρων ἐκείνων, ἐνθὸς τῶν ὁποίων ἱκανοποιεῖ τὰς χρείας του. Ὅθεν καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι τῶν ἠρωϊκῶν χρόνων μάλιστα ἀπάντηται

μεν ἔχνος τι γενικοῦ ἐθνισμοῦ καὶ πατριωτικοῦ ἔρωτος· ἀπεναντίας τὰ άτομα παριστάνουσι τὸ αἶσθημα τοῦτο ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν γενέθλιον τόπον, τὴν ἐστίαν, τὴν οἰκογένειαν καὶ τὰ κτήματά των. Ἐκτὸς δὲ τούτου δὲν ἠδύνατο εἰσέτι ν' ἀναπτυχθῇ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων γενικόν τι αἰσθημα ἐθνισμοῦ, ἐπειδὴ ἡ Ἑλλὰς ἦτο τότε διεγρημένη εἰς πολλὰς μικρὰς ἡγεμονίας, ὧν οἱ ἡγεμόνες ἐνίοτε μόνον συνδέοντο πρὸς ἀλλήλους εἴτε κατὰ συμβεβηκός, εἴτε ἐνεκεν ἰδιαιτέρου τινοῦ συμφέροντος.

Ἄλλ' ἐντεῦθεν λαμβάνοντες τὸ ἐνδόξιμον ὅπως ἀναφέρωμεν ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τοῦ πολιτεύματος τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων, παρατηροῦμεν πρῶτον ὅτι ἡ μοναρχία ἢ ἡ βασιλεία εἶναι τὸ ἀρχαιότερον εἶδος τῶν ἐν Ἑλλάδι πολιτευμάτων, ἦτις οὐσα ἢ ἐναρξίς τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτικοῦ βίου φέρει μετ' ἑαυτῆς τὰ ἐφεξῆς χαρακτηριστικὰ. Ἀ' Δὲν προῆλθεν ἀπὸ σέψιν καὶ ἐπίγνωσιν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ πολιτικοῦ βίου, ὡς ἐκτύπωμα τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεως. Ὅθεν ἡ βασιλεία ἐφάνη, ἀναλόγως τῆς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ πατριῆς ἐξουσίας, ὡς τὸ καταλλήλοτερον μέσον πρὸς συντήρησιν τῆς κοινωνικῆς τάξεως· ὅπερ ὑπαινίττεται καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς (Ἰλ. Β' 204) λέγων, εἰς κοίραιος ἔστω. Ἐντεῦθεν προσέτι ἔπεται, ὅτι ὁ λαὸς ἀνεγνώριζε τὴν βασιλείαν ὡς θεῖον δῶρον, καὶ ἐθεώρει τοὺς βασιλεῖς ὡς παρὰ τῶν θεῶν τὸ γένος ἔλκοντας. Ὁ βασιλεὺς λοιπὸν ὅστις ἐνέμενε εἰς τὴν θέλιαν του ἀποσταλὴν ἐκαλεῖτο ἀγαθὸς καὶ δίκαιος. Διὰ τῆς δικαιοσύνης του καὶ ἀγαθότητος παριστάνετο ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ἀπεικόνισμα τοῦ Ὀλυμπίου αἰός.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἰσχύν τῶν βασιλέων παρατηροῦμεν ὅτι δὲν ἐξήσκηον ἀπόλυτον κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν ὑπηκόων των, ὡς οἱ Ἀσιανοὶ δεσπόται· ἀλλὰ, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ τῶν θεῶν ὑποτάσσεται εἰς ὑπερέραν τινὰ τάξιν τὴν εἰρμαμένην, οὕτω καὶ οἱ βασιλεῖς ὑποτάσσονται εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ δικαίου, τὴν θέμιν τὴν ἐν τοῖς θεοῖς διατρέψουσαν, ἢ τὴν γνώσιν παρελάβον ἐνεκεν τῆς πρὸς ἐκείνους συγγενείας των. Ὅθεν παρίσταται ὁ μάντις, ὁ διερωτηθεὶς τοῦ θεοῦ δικαίου, ὅπως τὸ ἀναγγέλλῃ εἰς τὸν ἡγεμόνα τὸν ἀγνοοῦντα ἢ παραβιάζοντα αὐτό, καὶ τὸν ὑπομιμνήσκῃ τὴν ἐπιεικέτην αὐτῷ θεῖαν δίκην. Εἰς τὴν σχέσιν ταύτην τῶν βασιλέων πρὸς τοὺς θεοὺς ἐπιστηρίζεται ἡ ἀγνότης τοῦ γένους καὶ τῆς ἀξίας των, οὐχ ἦντον ἢ ἡ ἐνέργεια αὐτῶν καθὸ δικαιοσύνης, στρατηγῶν καὶ ἐπιτηρητῶν τῶν θρησκευτικῶν πραγμάτων ὑπὸ δὲ τὴν τριπλῆν αὐτῆν ἐποψίν ὁ Ὀμηρικὸς βασιλεὺς ἐξασκεῖ ὑπεράττην ἀρχήν.

Πρὸς οὐσαεψίν δὲ καὶ ὑποστήριξιν τῶν βασιλέων ἦσαν αἱ συναλεύσεις, αἵτινες διεκρίνοντο εἰς ἀγορὰν καὶ βουλήν. Καὶ ἢ μὲν ἀγορὰ ἦτο συνέλευσις τοῦ λαοῦ, ἢ δὲ βουλὴ τῶν γερόντων. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ βασιλεὺς συνήθως συνεβουλευέτο πρῶτον μετὰ τῶν γερόντων ἐν τῇ βουλῇ ὅ,τι ἤθελε νὰ προτείνῃ εἰς τὴν τοῦ λαοῦ συνέλευσιν, ἐνθ' ἡ ὁμας ἢ, τοῦλάχιστον οἱ πλείστοι ἐλάμβανον μέρος, ὡς ἐξάγε-

ται ἐκ διαφόρων Ὀμηρικῶν χωρίων. Ὅτι ἡμῶς ὁ βασιλεὺς ὀφείλει νὰ συγκαλῆ τὴν μὲν ἢ τὴν δὲ ἐν τὸς ὠρισμέναις προθεσμίας, τούτων οὐδὲν ἔχνος ἀπαντᾶται. Αἱ συνέλευσεις συνεκαλοῦντο οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῶν βασιλέων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τινος ἦρωος, ὡς βλέπομεν τὸν Ἀχιλλεὺς πρὸ τῆς Τροίας (Ἰλ. Α' 34—19—40), οὐχ ἦντον δὲ καὶ ὑπ' ἄλλου οἰουδῆποτε μέλλοντος νὰ διακουθῇ τι εἰς τὴν λαόν· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ λαὸς εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις συνεδριάζεν αὐτεπάγγελτος. Ὡς ἐπισημαίνεται ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀγορεύουσιν, ἐνίοτε δὲ καὶ μόνος ὁ βασιλεὺς, ὅστις καὶ διακτεῖ κατόπιν τὴν συνέλευσιν. Δὲν δυνάμεθα ἡμῶς ἐντεῦθεν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ λαὸς συνεκαλεῖτο μόνον ἵνα ἀκροάζηται· διότι ἐάν ἐπιτρέπετο εἰς πάντα τινὰ νὰ συγκαλῆ τὸν λαόν, ἐπόμενον εἶναι ὅτι εἶχε καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἀγορεύῃ· ἔπειτα καὶ ἐκ διαφόρων χωρίων τοῦ ποιητοῦ ἐξάγεται ὅτι ὁ λαὸς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφράζῃ ἐλευθέρως τὴν γνώμην καὶ τὴν θέλησιν του.

Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὰς γενικὰς ὑπαρξείσεις τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν βασιλέα, ὀφείλομεν αἰ χρεῖαι τοῦτου ν' ἀναπληρῶνται διὰ δασμῶν· οὕτως ὁ Ὀδυσσεὺς λέγει (Ὀδ. Ψ' 357) πρὸς τὴν Πηνελόπην ὅτι ὁ λαὸς θέλει τὸν ἀποζημιώσῃ διὰ τὰ πρόσβατα ἄτινα τὸν κατέκειραν οἱ μνηστῆρες. Ὁ Ἀλκίνοος δὲ (Ὀδ. Ν' 14) ὅτι θέλει συνάξῃ παρὰ τοῦ λαοῦ ὅσα εἶχε προσφέρειν εἰς τὸν Ὀδυσσεῶ. Εἰς τὰς ἐκστρατείας ὀφείλεν εἰς τοὺς ἀρχιστράτους ἐξ ἐκάστης οἰκογενείας τῶν ὑπηκόων του ὁ κλήρω λαχὼν νὰ τὸν συμπαροκολουθῇ (Ἰλ. Ω 400). Οὕτω π. χ. ἀναφέρεται ὁ Ἐχέπυλος (Ἰλ. Ψ 296) ὑπήκοος Ἰσως τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅτι ἐχάρισεν εἰς τοῦτον ὠραίαν ἵππον Ἀθήν καλουμένην, ἵνα ἀπολυθῆτῃς κατὰ τοῦ Ἰλλου ἐκστρατείας.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀπ' ἀρχῆς προεθέμεθα νὰ διαγράψωμεν μόνον ἐν εἰδει σχεδιάσματος τὸν τρόπον, καθ' ὅν πρέπει ν' ἀνελεῖται καὶ ἐρευνᾶται ἕκαστον τῶν διαφόρων στοιχείων τοῦ κατὰ τοὺς Ὀμηρικὸς χρόνους Ἑλληνικοῦ βίου, διὸ μετὰ τὰς συνοπτικὰς ταύτας παρατηρήσεις, περὶ τοῦ πολιτεύματος, μεταβαλομεν ἐπὶ τέλους εἰς σύνομόν τινα ἐξέτασιν καὶ ἀνάλυσιν τοῦ πρωτίστου ἐκ τῶν τριῶν κυριωτέρων στοιχείων τῆς ἠρωϊκῆς ἐποχῆς, ἦτοι τοῦ θρησκευματος.

Πολλὰ μὲν ἀντιφατικὰ ἔρρέθησαν περὶ τῶν Ὀμηρικῶν θεοτήτων, ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι αἱ τῶν θεῶν ἀτομικότητες ἐσχηματίσθησαν καὶ ἐδημιουργήθησαν κατὰ τὸν προκειμένον τύπον τῶν ἀνθρωπίνων ἀτόμων· διότι παρ' Ὀμήρῳ οὐδεμίαν εὐρίσκομεν οὐσιώδη διάκρισιν μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, καθ' ὅσον ἀπασαὶ αἱ ἰδιότητες τούτων ἀπομένονται καὶ εἰς ἐκείνους, κατὰ βαθμὴν ἕως ἀνώτερον. Ὁ Ὀμηρὸς δὲν ἐπίστευεν ἕνα μόνον, ὕψιστον, παντοδύναμον καὶ πάνσοφον θεόν, ὡς τὸν δημιουργόν καὶ κυβερνήτην τοῦ κόσμου· ἀλλ' οἱ θεοὶ παρίστανται αὐτῷ πνευματικῶς τε καὶ σωματικῶς μόνον ὡς ὑψηλοτέρας τάξεως ἄνθρωποι, τρόπον τινὰ ἀνώτεροι ἡγεμόνες, οἵτινες, ὡς οἱ ἐπίγειοι βασιλεῖς, ἐνεργ-

γοῦσαι πολλακίαι αὐθαιρέτως, καὶ ὄχι κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ δικαίου καὶ τοῦ πρέποντος. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐδημιούργησαν τὸν κόσμον τῶν θεῶν κατ' εἰκόνα τοῦ ἰδίου αὐτῶν βίου. Ὅθεν οἱ Ὀμηρικοί θεοὶ δὲν εἶναι οὔτε ἠθικοπολιτικαὶ ἀλληγορίαι ὡς οἱ τῶν Περσῶν, οὔτε σύμβολα τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ὡς οἱ τῶν Αἰγυπτίων, ἀλλὰ χαρακτῆρες ζῶντες, άτομα καὶ ταῦτα, ὄχι ὡς ὁ Βράμα τῶν Ἰνδῶν, βεβυθισμένα εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ ἑαυτοῦ των, ἀλλ' ἀδιακόπως ἐνεργοῦντα καὶ σενάκιατα συνδεόμενα μετὰ ζώντων ἀνθρώπων, μετ' ὧν ἔχουσι κοινὰς ἀπάσας τὰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς ιδιότητας.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἐξηγεῖται καὶ τὸ κράτος τῶν θεῶν ἐπὶ τὰ τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀνθρώπων. Δὲν εἶναι οἱ δημιουργοὶ τῆς φύσεως, δὲν εἶναι ἡ ἀρχικὴ πηγὴ, ἐξ ἧς παρήχθησαν πάντα τὰ ὄντα, ἀλλὰ μόνον οἱ δεσπότες καὶ κύριοι αὐτῶν, συνεπεὶς ὄχι μιᾶς ἀπολύτου θείας ἀρχῆς, ἀλλὰ τῆς φυσικῆς καὶ ψυχικῆς των κραταιᾶς ἀτομικότητος· ἀλλὰ τοιοῦτον κράτος ἐπὶ τῆς φύσεως τοσοῦτω μᾶλλον ὤφρην ὁ Ὀμηρικὸς ἀνθρώπος ὡς ἀποδόσῃ εἰς τοὺς θεοὺς, ὅση ὀλιγώτερον αὐτὸς ἠδύνατο· νὰ ἐξηγήσῃ τὰ αἰνιγματώδη φαινόμενα καὶ τὰς μεταμορφώσεις τῆς φύσεως. Τὰ ἐν τῇ φύσει ἐνεργοῦντα αἴτια τοῦ ἦσαν ἀγνωστα, ἐπομένως δὲ ἄλλο τι εἰς αὐτὸν δὲν ἐναπελείπετο εἰμὴ νὰ ἐννοήσῃ κραταιὰς ἀτομικότητας, ὡς κεχωρισμένας μὲν ἀπὸ τῶν φυσικῶν φαινομένων, ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν ἐνεργοῦσας, καὶ νὰ τὰς παραστήσῃ κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπαχῆς του, μάλιστα δὲ κατὰ τὸ πνεῦμα μιᾶς φαντασιώδους ἐποχῆς. Εἰς τί δὲ συνίσταται ἡ δύναμις αὕτη καὶ ἡ ἐπιρροία τῶν θεῶν ἐπὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ τοῦ ἀνθρώπινου βίου; Τῆς μὲν φύσεως τὰ διάφορα ἀποτελέσματα δύνανται ὄχι μόνον νὰ ἐπιταχύνωσιν ἢ νὰ βραδύνωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ μεταμορφώσωσι. Τὴν δυνάμιν ταύτην δεῖκνύει ὁ ποταμὸς Σιμόεις, ὅστις αἰφνιδίως ἀνατέλλει ἀμβροσίαν ἢ βασιλίσσιν οἱ ἔπποι τῆς Ἴρις (Ἰλ. Β'. 777) καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, κατ' ἐπιταγήν τῆς ὁποίας βραδύνεται ἡ ἀνατολὴ τοῦ Ἠλίου πρὸς ἐπέκτασιν τῆς νυκτός, ἐν ἧ Ὀδυσσεὺς καὶ ἡ Πηνελόπη ἀναγνωρίζοντες ἀλλήλους κλαίουσιν (Ὀδ. Β'. 241). Ἀλλ' οἱ θεοὶ κέκτηνται τὴν δυνάμιν καὶ τοῦ μεταμορφώσασθαι, ἵκανοὶ ὄντες ὡς ἀπονέμοισιν εἰς τε τὰ ἔμφυγα καὶ ἀψυγα ὄντα ιδιότητας αἵτινες οὐδόλως αὐτοῖς ἀνάκουσιν ἐκ φύσεως. Ἡ Ἴρις χρησιμεῖ εἰς τὸν ἔππον τοῦ Ἀχιλλεύου τὴν δυνάμιν τοῦ λαλεῖν καὶ μαντεύειν (Ἰλ. Γ'. 403). Καὶ αὐτὸν τὸν σωματικὸν ὀργανισμὸν ἰσχύει ἡ θεία βούλησις νὰ μεταπλάτῃ καὶ νὰ μετασχηματίξῃ. Οὕτω π. χ. ἡ Ἀθηνᾶ ἀποκαθιστᾷ τὸν Ὀδυσσεὺς ὑψηλότερον τὸ ἀνάστημα καὶ παχύτερον, καὶ κατὰ διαταγήν αὐτῆς φρονταὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του οὐλαὶ κόμαι ὄμοιαι μετ' ἄκλιντον ἄνθος (Ὀδ. Ζ'. 229). Μόλις τὸν ψαύει μετ' ἄκλιντον ἄνθος (Ὀδ. Ζ'. 229). Μόλις τὸν ψαύει μετ' ἄκλιντον ἄνθος (Ὀδ. Ζ'. 229). Μόλις τὸν ψαύει μετ' ἄκλιντον ἄνθος (Ὀδ. Ζ'. 229). Μόλις τὸν ψαύει μετ' ἄκλιντον ἄνθος (Ὀδ. Ζ'. 229).

Ἐκ ταύτης δὲ τῆς ἰσχύος ἢ οἱ θεοὶ ἐξουσιάζουσι ἐπὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἔπεται ὅτι θεωροῦνται ὡς οἱ ὀδηγοὶ καὶ οἱ αἴτιοι τῆς τύχης τῶν πολιτικῶν τῶν λαθνηκαίων ἀτόμων, ἔνθα τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς βουλῆς καὶ τῆς βελήσεως ἐκείνων καὶ εἰς ἐκείνους μόνους ἐναποθέτουσιν οἱ Ἕρωες τὰς ἐλπίδας τῆς νίκης (Ἰλ. Ζ'. 326), καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι παριστάνονται τὰ ἀποτελέσματα τῆς τῶν βασιλέων ἐριδος, ὁ θάνατος τοσοῦτων ἡρώων ὡς ἐκπλήρωσις τῆς βουλῆς τοῦ Διός. Διευθύνουσι δὲ καὶ διέπουσιν τὰς τύχας τῶν ἀτόμων οὐχ ἦτον ἢ τὰς τῶν λαῶν· διότι εἰς τοὺς θεοὺς ὀφείλει τὸ άτομον τὴν σωματικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν του ὑπαρξιν. Οἱ θεοὶ ἀνέθρεψαν τὸν Γηλέμαχον ἀνδροθόντα κατὰ χάριν τοῦ Ἀπόλλωνος (Ὀδ. Ε'. 173. Γ'. 86). Σωματικὰ καὶ πνευματικὰ πλεονεκτήματα εἶναι δῶρα τῶν θεῶν. Ὁ Ἀπόλλων χαρίζει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ δῶρον τῆς μαντείας (Ἰλ. Α'. 72). Ἡ Ἄρτεμις διδάσκει τοὺς θνητοὺς τὴν κωνηγετικὴν (Ἰλ. Ε'. 51). Ἡ Ἀθηνᾶ τὴν τεκτονικὴν (Ἰλ. Ε'. 64). Ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Περσείδης παντοίας ἱπποσύνας (Ἰλ. Ψ'. 307), ὁ δὲ δευτέρως καὶ τὴν θαλασσοπλοΐαν (Ὀδ. Η'. 33). Τὸ ἄξιον εἶναι δῶρον τῆς θεότητος καὶ οἱ διδάσκοντες αὐτὸ εἶναι ὁ Ἀπόλλων καὶ αἱ Μουσῆσαι (Ὀδ. Θ'. 44. 480. 488). Ἀντὶ νὰ λέγηται ἡ φῶς καὶ αἱ τέχναι εἶναι φυσικὴ δεξιότης ἢ ἐπίκτητος ἱκανότης, ὁ Ὀμηρικὸς κόσμος τὰς ἀποδίδει εἰς τὸ θεῖον. Μεγαλοφυΐαν, εὐφυΐαν καὶ ἐπίκτητον ἱκανότητα δὲν ἀναγνωρίζουσι, τὰ πάντα εἶναι ἀμέσως ἀποτέλεσμα τῶν θεῶν. Ἦνεν εἴ τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν συμβαίνει εἰς τὸν ἀνθρώπον ἐκ θεοῦ προσέρχεται. Ἡ Ἑλένη λέγει (Ὀδ. Δ'. 237) αὐτὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν τὰ δίδει ὁ Ζεὺς· δύνανται γὰρ ἅπαντα. »

Ἀλλ' ὁ Ὀμηρικὸς ἀνθρώπος, καθὼς ἀναγνωρίζει ὑπεράνω τῆς ἀτομικότητός του ἄλλην τινὰ ὑψηλότεραν, ἣτις εἶναι τὸ θεῖον, εἰς ὃ ἡ βούλησις καὶ αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων ὑπείκουσιν, οὕτω πιστεύει ὅτι μέλλει νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἄλλη τις ἐπιψηλοτέρα δύναμις, προϊσταμένη ὄχι μόνον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῶν θεῶν, ἣτις περιορίζει καὶ τοῖσιν τὸ αὐθαίρετον. Ἡ ἐπικρατοῦσα αὕτη δύναμις προτάσσεται ὡς εἰμαρμένη, Λίσα ἢ Μοῖρα ὀπισθεν τῆς τῶν θεῶν ἐνεργείας. Καθὼς δὲ οἱ ἀνθρώποι διστάζοντες περὶ τίνος μελετωμένης ἐπιχειρήσεως ἀν ἦναι δικαία καὶ ὠφέλιμος ἢ ὄχι, συμβουλεύονται τοὺς θεοὺς εἴτε διὰ τῶν χρησθησίων, εἴτε δι' ἄλλων τινῶν σημείων, οὕτω καὶ ὁ Ζεὺς διστάζων ἀν μέλλῃ νὰ πράξῃ τι ἢ ὄχι λέγεται ὅτι ἐρευνᾷ τὸν ὑπέρτατον νόμον, ὅπως γνωρίσῃ τί εἶναι πεπωμένον.

Ἐκ ταύτης τῆς ἰδέας περὶ τίνος μοιριαίας ἀποφάσεως δεσποσύνης ἐπὶ τῶν θεῶν ἀνεπτύχθη ἡ δοξαστικὴ περὶ τῆς θείας Λίσης καὶ Μοῖρας. Ἡ Λίσα, ἣτις ἐτυμολογικῶς σημαίνει μέρος τῶν ὄλων, παρίσταται ὡς θεὰ μοιραζοῦσα εἰς ἕκαστον ἀνθρώπον ἅμα γεννηθῆ ὄντι μέλλει νὰ πάθῃ. (Ἰλ. Υ'. 127. Ὀδ. Η'. 107). Οὕτω δὲ καὶ Μοῖρα, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως, σημαίνει τὸν ἀναπό-

δραστον θάνατον ἐκάστου ἀνθρώπου. Ὁ Ἀπόλλων λέγει εἰς τὸν καταδιώκοντα αὐτὸν ἔκτορα ὅτι δὲν δύναται νὰ τὸν φονεύσῃ, διότι δὲν εἶναι μόρσιμος. Ὅθεν ἡ Λίσα καὶ ἡ Μοῖρα δεσποῦσιν ἐπὶ τε τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θεῶν, οὐδὲ δύναται τις ὡς ἀντιστῆ εἰς τὰς ἀποφάσεις των. Οὐδεὶς, λέγει καὶ ὁ Ἡρόδοτος (Β. Ι. 91), δύναται νὰ ὑπεκφύγῃ τὸ ἀπικεῖ ὑπὸ τῆς μοῖρας προορισθῆν, οὐδ' αὐτὸς ὁ θεός. Τὸ ἀδυσώπητον τῆς τῶν ἀνθρώπων Μοῖρας φαίνεται ζωηρότατα εἰς τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ ἔκτορος ἀπὸ τῆς Ἀνδρομάχης (Ἰλ. Ζ'.) ἐκφράζοντος ἀπροκαλύπτως τὰ λυπηρότερα προαισθήματα, ἕτινα στιγμιαίως κληρονομήσας εὐχεται πρῶτον, ὅπως ὁ υἱὸς του καταστῆ μίαν ἡμέραν ἐυδαίμων καὶ κραταιὸς βασιλεὺς τῶν Τρώων· κατόπιν δὲ ὑπομιμνήσκει τὴν σύζυγόν του τὰ τῆς Μοῖρας χωρὶς τὴν ἀπόφασιν τῆς ὁποίας οὐδεὶς θέλει τὸν προπέμψῃ εἰς τὸν Ἄδην, ἀλλ' ἀπ' ἑτέρου οὐδεὶς θνητὸς δύναται νὰ τὴν ὑπεκφύγῃ.

Ἐκ ταύτης δὲ τῆς πίστεως εἰς τὸ ἀδυσώπητον καὶ ἀμετάτρεπτον τῆς μοιριαίας ἀποφάσεως ἐξηγεῖται διατί ὁ Ὀμηρικὸς ἀνθρώπος οὐδέποτε προσφέρει δεήσεις ἢ ὁσικεῖ εἰς τὴν εἰμαρμένην. Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν σχέσιν τῆς Μοῖρας καὶ τῆς Λίσης πρὸς τοὺς θεοὺς, εἶναι φανερόν ὅτι αὐταὶ ἀπολύτως δεσποῦσιν ἵστανται ὑπεράνω τῆς τῶν θεῶν βουλήσεως· διότι, ἐὰν οἱ θεοὶ ἐγίνωσκον ὅτι ἡ βούλησις τῆς Μοῖρας δὲν ὑπερέχει τῆς ἰδίας αὐτῶν, οὐδέποτε θὰ ἐφαίνοντο συμμορφούμενοι καὶ ὑπείκοντες εἰς αὐτὴν ἐν κριθῇ τῆς δυσχερείας καὶ τῆς λύπης των. (Ἰλ. Υ'. 127). Αὕτη δὲ ἡ ἐκ τῆς Μοῖρας ἐξάρτησις τῶν θεῶν διαδηλοῦται σαφέστατα ἐν τῇ Γ'. Ραφιδίῃ τῆς Ὀδυσσεΐας, σ. 236, ἐνθα λέγεται, ὅτι οὐδὲ οἱ θεοὶ δύνανται ν' ἀποτρέψωσιν ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Ἄρεως τὴν Μοῖραν τοῦ θανάτου. Ὡσαύτως δὲ βλέπομεν καὶ τὴν Δία διανεμόντα τὴν μοῖραν τοῦ ἀνθρώπου οὐχ ὡς αὐτὸς βούλεται, ἀλλὰ κατὰ τὸν νόμον τῆς εἰμαρμένης· ὅπερ (ἐν Ἰλ. Θ. 69. X. 210) ἐκφράζεται διὰ τῆς χρυσῆς πλάστιγγος, ἐφ' ἧς σταθμίζει τὴν τοῦ θεοῦ μοῖραν τῶν Τρώων καὶ τῶν Ἀχαιῶν τοῦ Ἀχιλλεύου· καὶ τοῦ ἔκτορος καὶ κατὰ τὴν βεβήν αὐτῆς ἀναγνωρίζει ἀλλοτρίαν βούλησιν καὶ ἐνεργεῖ κατὰ ταύτην. Τέλος δὲ προσθετός ἐστὶ ἡ Λίσα καὶ ἡ Μοῖρα χαρακτηρίζονται καὶ εἰκομικῶς διὰ τοῦ ὀνόματος Κατακλάθης, καθὼς νήθουσαι τὴν κλωστήν, ἣτοι τὴν τύχην τοῦ ἀνθρώπου, ὄνομα ἀπαντῶμενον καὶ εἰς τὸν μεταγενέστερον μῦθον τῶν τριῶν Μοιρῶν, αἵτινες ἀνομάσθησαν Κλωθῆ, Λάχεσις καὶ Ἄτροπος.

Ἀλλ' οἱ θεοὶ καὶ τοὶ ἐκ τῆς Μοῖρας ἐξαρτώμενοι, ἔχουσιν ὅμως καὶ τι ἐνυπόστατον, σφῶσαι καὶ τινα ἐλευθερίαν τῆς ἰδίας αὐτῶν βουλήσεως. Καθόλου δὲ εἰπεῖν, εἰς τοὺς Ὀμηρικῶν θεοὺς παρατηρεῖται ὅτι καὶ εἰς τοὺς Ἕρωας· διότι καθὼς οἱ τοὶ, ἐνφύλακτος ὑπάρχει εἰς τὰ νεύματα καὶ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς προστατευούσης αὐτῶν θεότητος ἐνφ' εἶναι ὄργανον τῶν διαταγῶν ταύτης, συνάμα πρόπτουσι καὶ ἐνεργοῦσι κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν πεποιθήσεις

καὶ φρονήματα, ὡσαύτως καὶ οἱ θεοὶ καὶ τοὶ ἀφ' αὐτῶν βουλευόμενοι καὶ ἀπορραζήσαντες, καὶ τοὶ τὰ πάντα κατὰ τὸ δοκοῦν διέποντες, ὑπείκουσιν ὅμως καὶ αὐτοὶ εἰς τινα κραταιὰν καὶ μυστηριώδη ἀνάγκην, ἀνάγκη γὰρ οὐδὲ θεοὶ μάχονται.

Ἐκ τοιοῦτων λοιπὸν ψυχολογικῶν, ἠθικοπολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀρχῶν ἀρπύμενος τὰς ἐμπνεύσεις του ὁ Ποιητῆς, ὑπὸ τοιοῦτων δεξασίων καὶ αἰσθημάτων διαπερῶμενος, παρήγαγε τὰ ἀρχέτυπα αὐτοῦ Ποιήματα, ἅτινα ὑπὸ τὴν καλλιλογικὴν κῦτῶν ἐποφῆν θεωρούμενα δύνανται νὰ παραβληθῶσι μετὰ τὸ ἑλληνικὸν φῶς, οὐ τινος αἱ ἀκτίνες περιέβλαψαν, ἐξωστῆσαν καὶ ἀνεπτύξαν τοσαύτας διαδοχικὰς γενεάς, τοσαύτας μυριάδας διανοιῶν, αἵτινες εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως, εἴτε ἐκ τοῦ ἀνεγγυῶς εἴτε πόρρωθεν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἕττον ἐπιβρέσθησαν καὶ πολυειδῶς διεπλάσθησαν ὑπὸ τῆς ἐκείνων δραστηρικῆς ἐπιενεργήσεως.

Καὶ τῶντι τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα ἀποβαίνουσιν εἰς ἄλλον περισπούδαστον, ὄχι μόνον διὰ τὸ ὕλικόν των, ὄχι μόνον διότι ἐν αὐτοῖς ἀνευρίσκεται ἡ πρώτη ἑλληνικὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τὰ πρῶτα στοιχεῖα καὶ τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πρακτικοῦ του βίου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ εἶδος των, διότι ἀποκατέστησαν ὁ τύπος καὶ ἡ κἀνὼν τῆς Ἑλληνικῆς φιλοκαλίας· διότι ὁ Ὀμηρος θεωρεῖται δικαίως ὡς ὁ πατήρ, ὄχι μόνον τῆς ἑπικής, ἀλλὰ καὶ καθόλου παντὸς εἶδους ποιήσεως ἢ μάλιστα εἰπεῖν, πάσης περαιτέρω γλωσσολογικῆς καὶ γραμματολογικῆς μορφώσεως.

Ὅθεν ἵνα κρινώμεν δέοντως καὶ περὶ τῆς ἀξίας τῆς καλλιλογικῆς σπουδῆς τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, ἀνάγκη νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν μᾶς εἰς τρία τινὰ κύρια χαρακτηριστικὰ αὐτῶν, τὸ ὕφος, τὴν πράξιν καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν ὑποκειμένων, χαρακτηριστικὰ, ὧν ἡ ὄσον ἐνεστὶ βαθύτερα μελέτη καὶ λεπτομερεστέρα ἀνάλυσις φέρει ὡς ἀποτέλεσμα εἰς τοὺς νέους τὴν στόμωσιν καὶ ὀξύτητα τῆς αἰσθητικῆς αὐτῶν κρίσεως.

(Ἐπερὶ τὸ τέλος.)

ΠΑΝΔΩΡΑ.

Βλαχικὴ παράδοσις τοῦ II' αἰῶνος.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Ἀκριβῶς καὶ πολυπληθῆς συνοδία συνέχεται παρὰ τὰς ὄχθας ποταμοῦ, πληθὺς δὲ ἰσχυρῶν μεγιστάνων περιστοιχίζει ἐλλοθῶς ἀρχηγόν τινα, ὅστις διὰ τοῦ ὕψους τοῦ ἀναστήματος καὶ τῆς ἀρένωπῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου του, φαίνεται ἄξιός νὰ ἀρχῇ πανταχοῦ. Μεταξὺ δὲ τοῦ συνοδεύοντος αὐτὸν πλῆθους διακρίνονται καὶ ἐννέα τεχνίται, ὑπεκκούντες ἐπίσης εἰς ἕνα ἀρχηγόν, εὐκόλως ἐπιβάλλοντα αὐτοῖς θέλησιν διὰ τῆς ὑπεροχῆς τῶν γνῶσεων καὶ διὰ τῆς παλυχρονίου πείρας του.

έλθων και παρατηρήσας τὸ οἰκοδόμημα ἐκράξεν· α Βεβαίως, ποτὲ δὲν θὰ κατασκευασθῇ οἰκοδομὴ ὠραιότερα ταύτης, καθὼς και ποτὲ κυριάρχης δὲν θέλει κάμει ἐπίδειξιν τῆς ἰσχύος και τοῦ πλοῦτου του δι' ὠραιότερου ἔργου. » Ἄλλ' οἱ κτίσται ἐξημμένοι ἀπὸ ζῆλον, τῷ ἀπεκρίθησαν μὲ θριαμβικὸν ὕφος· « Γνώρισε, ὦ ἡγεμόν, ὅτι εἰμεθα ἐδῶ δέκα τεχνίται με τοὺς ὁποίους κἀνεὶς εἰς τὸν κόσμον δὲν ἐξισούται κατὰ τὴν ἐπιστήμην και τὴν τέχνην, και ὅτι εἰμεθα ἱκανοὶ νὰ κατασκευάσωμεν ἔργα ὠραιότερα τούτου. » Στραφεὶς δὲ ὁ Πρίγκηψ μετὰ κεντροῦς ὑπομειδιάματος, α Περιμεινάτε με ἐκεῖ, τοῖς λέγει, θέλω καταδοῆ διὰ νὰ ἐξετάσω τὰ θεμέλια τοῦ οἰκοδομήματος, και ἀναβάς θέλω σὰς ἐκθέσει τὰς παρατηρήσεις μου. »

Μόλις ὁ ἐκδικητικὸς πρίγκηψ κατέβη μετὰ σπουδῆς τοῦ ἱερῶματος τὰς βαθμίδας, και με ἐν σημείον κατακρημνίσας αὐτὰ ἀπεμακρύνθη ἀφίνων ἐκεῖ ὑψηλὰ τοὺς τεχνίτας· ἐννεῦ ἐξ αὐτῶν πειρώνται νὰ καταβῶσιν, ἀλλὰ προσκόπτοντες κατακυλούνται και μεταμορφοῦνται εἰς ἀγάλματα· ὁ δὲ Μανώλης φρονιμώτερος, παρατηρήσας γλυφὰς τινὰς αἵτινες ἐξέγουναι ἠδύναστο νὰ τῷ χρησιμεύσωσιν ὡς καταβάθρα, και ἐπιθυμῶν τὴν ἰδίαν του συντήρησιν ἀρχίζει νὰ καταβαίνει μετὰ προσοχῆς καὶ προσφιλῆς ἦτο δὲ ἐγγὺς νὰ ἐπιτύχη, ὅτε ἀφνης γλυκεῖα τις φωνὴ ἀκούεται ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθέντος μέρους τοῦ τοίχου λέγουσα κεραιονετικὰ και εὐκρινῶς· — Μανώλη, ὦ μαστρο Μανώλη, τὸ ψυχρὸν τείχος με καταθλίβει, τὰ ἄστα μου συντρίβονται και ἡ ζωὴ μου σῶναι. . . Τὴν ἀπρόοπτον ταύτην φωνὴν ἀκούσας ὁ Μανώλης ὄχι μὲν, συνταράσσεται και παρατηρεῖ ὀλοτρόγυρά του· ἀλλὰ κυριευθεὶς ὑπὸ σκοτοδινιάσεως πίπτει κατὰ γῆς, και ἡ θέσις ὅπου ἔπεσε μεταβάλλεται εἰς πηλὴν προχέουσαν ὕδωρ καθαρὸν, πικρὸν και ἀλμυρὸν. . . ὡς τὰ πικρὰ δάκρυα ἄτινα ἐχύθησαν ἐκεῖ, και μέχρι τῆς σήμερον ὑπενθυμίζουσαν τὰ ἄλγη και τὰς θλίψεις τῆς εἰς τὴν φιλοδοξίαν θυσιασθείσης Φλώρας.

Ἡ τοῦ Μανώλη παράδοσις εἶνε ἀξιοσημείωτος ὑπὸ διαφόρους ἐπιφύσεις· βασίζεται πρὸ πάντων ἐπὶ δεισιδαιμονίας τινὸς σωζομένης ἀκόμη μέχρι τῆς σήμερον, καθ' ἣν ὁ Μολδοβλαχικὸς λαὸς πιστεύει ὅτι οὐδὲν μνημεῖον, οὐδεὶα οἰκοδομὴ δύναται νὰ συμπληρωθῇ και νὰ διαρκέσῃ ἂν δὲν ἔχη τὸ θυμὰ τῆς· τὸ δὲ περιπλανώμενον ἐπὶ τῶν τειχῶν θυμὰ τοῦτο (ἄτινα ἐπὶ τέλους τῷ χρησιμεύουσι πάντοτε ὡς τάφος) ἐκφέρεται συνήθως ὑπὸ τὸ θηλυκὸν ὄνομα *σταχίν*. Καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἀκόμη οἱ κτίσται μετροῦσι μετὰ καλῶν τὴν σκιάν διαβάτου τινός, και θέτουσι τὸ μέτρον εἰς τὰ θεμέλια τῆς οἰκοδομῆς, ἡμιπεπεισμένοι ὅτι ὁ διαβάτης ἐκεῖνος εἶνε θυμὰ ἀναπόφευκτον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου των, και ὅτι ὁ θάνατός του θέλει ἐπισημῶθῃ μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀπὸ τῆς πράξεώς των.

Ἄλλ' ἐάν ἀπὸ τὴν κατὰ γράμμα ἔννοιαν μεταβῶμεν εἰς τὴν συμβολικὴν, εὐρίσκομεν ὅτι τὸ εἰ-

δύλλιον τοῦτο και τοι γεννηθὲν κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα εἰς τόπον ἀπόκεντρον και εἰς ἐποχὴν πολλὰ ἄλιγον προκεχωρημένην εἰς φιλοσοφικὰς και ἀναλυτικὰς θεωρίας, ἀντιστοιχεῖ οὐχ ἦττον πρὸς τὸν ἡμέτερον ΙΘ' αἰῶνα, ὑποχείριον ὄντα τοῦ ἐγωϊσμοῦ, τοῦ πλοῦτου και τῆς φήμης· ὁ Μανώλης θυσιαζὼν πρὸς ἀσφάλειάν του και διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεώς του τὴν ζωὴν ἐκείνην ἦν μόνον ἀγαπᾷ ἐν τῷ κόσμῳ, μένων ὅλως διόλου κωφός εἰς τὰ παράπανά της και ζωηροτάτην ἔχων ἐπιθυμίαν νὰ παύσῃ νὰ τὴν ἀκούῃ, δὲν εἶνε ὁ τύπος ἐν δυνάμει νὰ εὐρωμεν μετὰξὺ τῶν συγχρόνων μας; τοῦτέστιν ὁ τύπος τοῦ σκληροκαρδίου ἀνθρώπου, ὁσῶς πρόκειται νὰ ὑπερασπιθῇ τὰ συμφέροντα και τὰς ἀπαιτήσεις τῆς; ματαιότητος και τοῦ ἐγωϊσμοῦ του; Ἡ ἀγαπῶσα γυνὴ ἦτις ὑποβάλλει τὸ λογικὸν της εἰς τὴν τρυφερότητα τῆς ἀγάπης της, ἦτις ἀνεξέταστως παραδίδεται εἰς τὰς φαντασιοπληξίας ἐκείνου ἐν ἀγαπᾷ, ἦτις ἀποθνήσκει χωρὶς νὰ ἀναγκτήσῃ, χωρὶς νὰ κωλολογήσῃ, και ἦτις ἀποβαίνει ἰσχυρότερα διὰ τοῦ ἀδυνάτου παραπόνου της παρά διὰ τῶν μεγαλητέρων ἄρτων και ὕβρεων, και ὑπομένει ἀγογγύστως πρὸς τιμωρίαν τοῦ ἐγωϊστοῦ, διαγράφει μετ' αὐθιμα τὸ ὅποιον ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐνοήσωμεν, αὐτὴν τὴν ἰδίαν μας ἐποχὴν καθ' ἣν και ἔλαβεν ἀρχὴν τὸ εἰδύλλιον τοῦτο.

Ἡ τελευταία πράξις τοῦ μικροῦ τούτου δράματος ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἀγνωστος ποιητὴς εἰς τὴν χρωστέεται τὸ ἔπος τοῦτο, ἐγγώριζε τὰ δάκρυα, ἄτινα κατ' αὐτὸν μετεβλήθησαν εἰς πηγὴν ὕδατος πικροῦ και ἀλμυροῦ.

I. M. ΡΑΠΤΑΡΧΗΣ.

ΠΡΟΣΦΟΡΑ

εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Ἑλληνικοῦ

Πανεπιστημίου.

—ooo—

Ὁ τῆς ἐν Μασσαλίᾳ Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Ἀρχιμανδρίτης Κ. Καλλίνικος Κρεατσούλας προσήνεγκεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου διὰ τοῦ Κ. Νικολάου Τσιγαρή τὰ ἐπόμενα τρία βιβλία, ἦτοι·

1) Τὰς 7 Τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους μετὰ χειρογράφων σημειώσεων εἰς τὸ περιώριον ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Α. Κοραῆ, κειμήλιον πολύτιμον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἶδε και τὰ ἐπιλοιπα βιβλία τοῦ περιεχομένου ἐκείνου ἀνδρὸς νὰ ἐκδύμουν τὴν βιβλιοθήκην τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου! Ἄλλ' ὁ περισσῶς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κοραῆ Ἀρχιμανδρίτης Κ. Καλλίνικος Κρεατσούλας, ἐπόμενος τῇ διατάξει τῆς διαθήκης αὐτοῦ, ἐπεμψε ταῦτα εἰς τὴν σχολὴν τῆς

Χίου. Πάντες λοιπὸν οἱ θέλοντες νὰ ὠφεληθῶσιν ἐξ αὐτῶν δύνανται νὰ τὰ εὐρωσιν ἐκεῖ. Συνιστῶμεν δὲ τοῖς περὶ τὴν φιλολογίαν ἀσχολουμένους τὰς ἐπὶ Δίονος τοῦ Χρυσοστόμου χειρογράφους σημειώσεις ἐπὶ τοῦ περιωρίου τῆς ἐκδόσεως τοῦ συγγραφέως τούτου, ἦν μετεχειρίζετο ὁ μακαρίτης Κοραῆς. Οὐχ ἦττον ὁ Κ. Κρεατσούλας δὲν ἐλησμόνησε και τὸ Πανεπιστήμιον ἡμῶν, και ἰδοὺ κοσμεῖ τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ διὰ τοῦ εἰρημένου δώρου. Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι ταχέως θέλει κοσμήσει αὐτὴν και διὰ πολλῶν ἄλλων πολυτίμων χειρογράφων τοῦ πατρὸς τῆς Ἑλληνικῆς νεολογίας, ὑφ' ὧν πλείστοι θέλουσιν ὠφεληθῆ, και ταχέως θέλουσιν ἰδεῖ τὸ φῶς πεμπόμενα εἰς Ἀθήνας, και θέλουσι περιχύσει νέαν λαμπρότητα εἰς τὸ περιφανὲς ὄνομα τοῦ Κοραῆ, ἐνῶ, ἐάν σταλῶσι και ταῦτα εἰς τὴν Χίον, ἡ ἐμπιστευθῶσιν εἰς δευτέρας χεῖρας, και ἡ ὠφέλεια ὀλιγοτέρα ἔσεται, και φόβος ἐντελοῦς ἀπωλείας μέγιστος ὑπάρχει.

2) Τὴν μετάφρασιν τῶν κανόνων και δογμάτων τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου ὑπὸ Ματθαίου Δεσπαῆ τοῦ Κερκυραίου, ἐκδοθείσαν ἐν Ῥώμῃ ἀρπγ' (1883) εἰς 8ον, βιβλίον πολύτιμον και σπανιώτατον ὥστε δι' αὐτοῦ ὁ Κ. Κρεατσούλας ἀνεπλήρωσεν ἐν τῶν κενῶν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Πανεπιστημίου, και

3) Τὴν φυσιολογικὴν ὁμιλίαν περὶ τοῦ ἐαυτὸν γνῶναι, ὀρθῶς διελέγεσθαι δηλαδὴ κατὰ γένος, ἀρετὴν και κακίαν, ἦτον τὴν Πθικολογικὴν Γεωργίου Χρυσοβελόνη Χίου τοῦ ἱατροῦ, δημοσιευθεῖσαν ἐν Βιέννῃ 1802. Τὸ βιβλίον τοῦτο κατὰ τὸν Κ. Πρετὸν δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν δημόσιον και τὴν τοῦ Πανεπιστημίου βιβλιοθήκην, και οὕτω πλουτίζεται και δι' αὐτοῦ.

Τὰ τοιαῦτα βιβλία εἶνε κειμήλια πολύτιμα, διότι δι' αὐτῶν και ὑπ' αὐτῶν βοηθούμενοι οἱ νέοι φιλόλογοι θέλουσι συγγράφει τὴν ἱστορίαν τῆς φιλολογίας τῆς πατρίδος κατὰ τοὺς τέσσαρας αἰῶνας τῆς αἰσχρότερας δουλείας τοῦ ἔθνους.

Εἶθε πάντες οἱ συμπολιταὶ ἡμῶν νὰ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα τοῦ Κ. Κρεατσούλα και λοιπῶν τοιοῦτων Ἑλλήνων, και νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς συλλογῆς και ἀποστολῆς σπανίων συγγραμμάτων εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πανεπιστημίου!

Ὁ σεβάσιμος Ἀρχιμανδρίτης Κ. Κρεατσούλας δὲν ἀρκεῖται μόνον εἰς τὸ νὰ συναθροίξῃ και ν' ἀναγινώσκῃ τοὺς πολυτίμους θησαυροὺς τῶν πατέρων ἡμῶν, ἀλλὰ καταγίνεται και εἰς τὸ νὰ ἐρευνᾷ καὶ περὶ τοῦ βίου αὐτῶν, ὡς φαίνεται εἰς τὸ εἰρημένον ἀντίτυπον τῶν κανόνων τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου, εἰς τὸ ὅποιον εἶδομεν ἐπισυνημένον και ἐδιοχεῖρας γεγραμμένον τὸν βίον τοῦ Δεσπαῆ, ὅστις ἀναμφιβόλως εἶνε προῖον τῶν διαφόρων ἀναγνώσεων αὐτοῦ. Πρὸς τιμὴν δὲ τοῦ ἀνδρὸς και πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀναγνώστων τῆς Πανδώρας παραθέτομεν αὐτὸν ἐνταῦθα. Ἐχει δὲ οὕτως·

α Ματθαῖος ὁ Δεσπαῆς ἦτο Γραικὸς τὸ γένος, τὴν πατρίδα Κερκυραῖος. Ἐν ἡλικίᾳ ἡκτῶ ἐτῶν ἐλθὼν εἰς Ῥώμην, ἐδιδάχθη τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν ὑπὸ

Ἰωάννου τοῦ Λουκάρεως, διδάσκοντος τότε ἐν Ῥώμῃ ἐν τῷ διὰ τοὺς Ἕλληνας συσταθέντι σχολεῖῳ ὑπὸ τοῦ δεκάτου Λέοντος, ὡς ἐν τῇ πρὸς τὸν ΙΓ' Γρηγόριον ἐπιστολῇ μαρτυρεῖ αὐτὸς οὕτως ὁ Δεσπαῆς λέγων· « Ἐν Ἑλλάδι μὲν γενένημαι, ἐν Ῥώμῃ δὲ παιδεύθην ἀναστράφημαι » (1).

» Οἱ μεγάλοι κόποι τοὺς ὁποίους κατέβαλε μεταφράσας ἐκ τῆς Λατινίδος εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν τοὺς κανόνας και τὰ δόγματα τῆς ἐν Τριδέντῳ γενομένης συνόδου διὰ προτροπῆς τοῦ ΙΓ' Γρηγορίου, δὲν ὠφέλησαν τοὺς ὁμογενεῖς τοῦ Ἑλλήνων, ὡς ἀγωνίζεσθαι νὰ τοὺς καταπεισῇ μετὰ τὴν πρὸς τὸν ΙΓ' Γρηγόριον προσφωνητικὴν του, και μετὰ τὴν πρὸς τοὺς ἐκασταχοῦ Χριστιανώτους Γραικοὺς ἐγκύκλιον, δι' ἧς ἀπαφάνεται λέγων· α Ὅς γε (ΙΓ' Γρηγόριος) δὴ καθὼς ἀγαθὸ οἰκοδεσπότη πρόπει, οὐ μόνον τῶν ὑπομαζίων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τέκνων πρόνοιαν ἔχων, ἀλλὰ και τῶν ἀπογεγαλακτισμένων κηδόμενος, τὰ τῆς θεοπιύστου ταυτησὶ συνόδου δόγματα, τοὺς κανόνας, φημι, και τὴν ἐκασταχοῦ προηγουμένην αὐτῶν ἱερὰν διδασκαλίαν, ἄλλοις τέ τισι Χριστιανῶν, ἀνατολικὸς ἔθνεσι, κατὰ τὴν ἐκάστην διάλεκτον, και δὴ και ἡμῖν κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἡμῶν μεταπερρασμένα διδιδύσιν, ὅπως ἐπειδὴ πρᾶττομένους οὐ παρεγίνεσθε τοῖς συνοδικοῖς γεγραμμένοις, κἀν γοῦν ἐντυγχάνοντες, ὠρελῆσθε κτλ. (Ὁρα σελ. 140. τῆς εἰρημένης ἐκδόσεως.)

» Οἱ ὁμογενεῖς τοῦ Ἑλλήνων χρωστέουσιν νὰ ἐμολογῶσιν αὐτῷ ἀπείρους χάριτας, οὐχὶ διὰ τὴν μετάφρασιν ταύτην, ἀλλὰ διὰ τοὺς κόπους, τοὺς ὁποίους κατέβαλε συντάξας τὴν πολυπόνην και πολὺ χρήσιμον πίνακα τῶν εἰς τὸν Ὀμηρον παρεκβολῶν τοῦ Εὐσταθίου εἰς τὴν Ἰλιάδα και Ὀδύσσειαν.

» Ὁ πίναξ οὗτος, ὅστις δεικνύει, ὅχι μόνον τὴν πολυμαθειαν, ἀλλὰ και τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἀνδρὸς, ἐξεδόθη πρῶτον μετὰ τῶν παρεκβολῶν τοῦ Εὐσταθίου ἐν Ῥώμῃ 1830. Περιέχει σελίδας ὑπὲρ τὰς 400 εἰς φύλλον τριῶν στηλῶν.

» Συνέγραψε και περὶ Μορίων διακόσια σχεδὸν ἔτη πρὸ τοῦ Ἀνανίου τοῦ Μοριολόγου. Ἐδημοσιεύθη δὲ τὸ σύγγραμμα μετὰ τὸν θάνατόν του ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Πέτρου Δεσπαῆ 1888 εἰς 4ον. Ἐκδόσεις τοῦ συγγράματος τούτου μετὰ ταῦτα ἔγιναν πολλαί, ἀλλ' ἡ ἀρίστη, διὰ τὰς προσθήκας και διορθώσεις γενομένας ὑπὸ τοῦ ἐκδότου Ῥωσμάνου, εἶνε ἡ ἐν Λειψία γενομένη 1778 εἰς 8ον.

» Ἀπέθανε περὶ τὰ τέλη τοῦ 17 αἰῶνος, ζῆσας περίπου 70 ἔτη. Ἀντήμιψε τοὺς κόπους αὐτοῦ ὁ Γ' Παῦλος μετὰ σύνταξιν ἐπὶ ζωῆς του, καταστήσας αὐτὸν διορθωτὴν τῶν Ἑλληνικῶν χειρογράφων τοῦ Βατικάνου.

» Ἐξεδόθησαν δ' Ἑλληνιστί οἱ κανόνες και τὰ

(1) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη κείται ἐν ἀρχῇ τῆς εἰρημένης μεταφράσεως τῶν κανόνων τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου, και κατέχει τὸν πρῶτον τοῦτον.

δόγματα ταύτης τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου ἐν Ῥώμῃ 1583 εἰς 8^{ον}.

Ἐν Μάσσαλα, πρώτῃν Ὀκτωβρίου 1841 π. Ἀπονέμοντες λοιπὸν τὰς ἀφαιλούμενας εὐχαριστήσεις πρὸς τὸν Ἀρχιμανδρίτην Κ. Κρεατσούλαν διὰ τὰς προσφορὰς του ταύτας, πεπεσμένῃ βετι χαίρει θέλομεν λάβει ἀφορμὴν νὰ εἰπωμεν καὶ πλεῖον ἔτι περὶ τῆς φιλογενείας καὶ τοῦ τιμῶντος τὸν κληρὸν μας ἐν Εὐρώπῃ, καὶ τιμωμένου καὶ αὐτοῦ παρὰ τε τοῖς ὁμογενέσι καὶ ξένοις διὰ τὰς ἀρετὰς, καὶ ἰδίως διὰ τὰς πρὸς τὸν πληθὸν εὐποιίας του. Οἱ λόγοι τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀφαιλοῦσιν αὐτῷ πολλὴν τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν οὐχὶ μόνον διὰ τὰς αἰῶν προσφορὰς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν περίσσειαν τῆς προτομῆς τοῦ Κοραΐ, ἥτις πρὸ ἐτῶν κοσμεῖ τὸ Πολυτεχνεῖόν μας, καὶ τὴν τῆς ἐν Χίῳ πολυτίμου Βιβλιοθήκης αὐτοῦ. Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη ἐγκαταλείφθησιν παρὰ τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης του εἰς τὰς χεῖρας τῶν δανειστῶν του, ἐμελλε νὰ διαμελισθῇ καὶ πωληθῇ ἐπὶ δημοπρατίας, ὅτε ἀγαθὴ τύχη διερχόμενος ἐκ Παρισίων ὁ Κ. Κρεατσούλας ἐμαθε τὸ περιστατικόν, καὶ ἔσπευσε νὰ προλάβῃ τὸν διαμελισμὸν καὶ τὴν πώλησιν, ἀποτίσας τὰ ἀφαιλούμενα. Τοιοῦτοτρόπως περιήλθεν εἰς χεῖρας του ἡ βιβλιοθήκη αὕτη ὅθεν νὰ ἐκπληρωθῇ τὴν τελευταίαν διατάξιν τοῦ ἀποθανόντος, ἐξαπέστειλεν αὐτὴν εἰς Χίον, πλὴν πολλῶν τινῶν χειρογράφων, ἅτινα κάλλιστα ποιῶν ἐκράτησε παρ' αὐτῷ. Ὡς καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ πατρὸς τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας κοσμεῖ τὴν αἴθουσαν τοῦ ἀναγνωστηρίου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Πανεπιστημίου, οὕτω πεπιθότως εἰς τὴν φιλογενείαν σοῦ Κ. Κρεατσούλα, ἐλπίζομεν ὅτι θέλουσι κοσμήσει καὶ ταῦτα τὴν βιβλιοθήκην τῶν χειρογράφων, μεθ' ἧν καὶ ἡ Πεντάτευχος καὶ τὸ χειρόγραφον τοῦ Ζεβερα, τὰ δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ πενθουμένου σεβαστοῦ διδασκάλου καὶ φίλου Θ. Φαρμακίδου.

T.

ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

ΕΝ ΒΡΟΥΝΣΒΙΓΩ.

— 300 —

Ἀρμένιος καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο διεδράμομεν τὰ ἐν ταῖς γερμανικαῖς ἐφημερίαις περὶ συνελύσεως τῶν Γερμανῶν φιλολόγων γραφέντα. Ἄριστον δηλονότι ἐπεκράτησεν βῆος ἢ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, καὶ ὁ συνερχόμενος οἱ φιλόλογοι καὶ γλωσσοεπιστήμονες τῆς Γερμανίας εἰς τινα πόλιν, βουλεύονται ἀπὸ κοινοῦ περὶ διαφόρων τῆς ἐπιστήμης ζητημάτων. Ὁ σκοπὸς τῶν τοιούτων συνόδων ἐστὶ διττός, ἐπιστημονικὸς καὶ κοινωνικὸς. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συνεκροτήθη ἡ συνέλευσις ἐν Βρουνσβίγῳ. Καὶ κατὰ

μὲν τὴν πρώτῃν ἡμέραν ἦτοι τὴν 28 Σεπτεμβρίου Ν. Ἐ. ὁ πρόεδρος τῆς συνέλευσεως Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γοττίνγης Κ. Σάουπε προσεγορεύσας κατὰ τὴν εἰκόσ πάντας τοὺς ἐν τῷ αὐτῷ συνηγμένους, ἀπήγγειλεν ἀμέσως μετὰ ταῦτα μακρὰν περὶ τῆς Προσηρικῆς θρησκείας (Yorho-paische Religion) πραγματείαν, ὡς πηγῆς τῶν ποιήσεων τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἡσίοδου. Ὁ ρήτωρ διὰ πλείστης ὀξυνοίας ἐξήτασε τὴν οὐσίαν καὶ σημασίαν τοῦ μύθου, ὅστις, ὡς εἰκόσ, μετεβλήθη, ἐπειδὴ ἡ φυσικὴ σημασία ἀντικατέστη διὰ τῆς ἠθικῆς, ἔπειτα δὲ διὰ διαφόρων ἀποικίσεων ἢ μεταμorfωσις τοῦ μύθου ἦν ἀναπόφευκτος. Καθόλου δ' εἰπεῖν αἱ τοῦ Πρελλέρου περὶ μυθολογίας θεωρίαι προσπέλασαν πρὸς τὰς τοῦ Πέτερσεν. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῇ εἰρημένῃ πραγματείᾳ εὗρεν οἰκείον τόπον καὶ τὸ περὶ γενέσεως τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων ζήτημα, ὁ λέγων ἐκπρόχθη ὑπὲρ τῆς γνώσεως τοῦ Νιτσχίου, ἦν ὁ πολυμαθὴς αὗτος ἀνὴρ ἀνεπτυξέν ἐν ἰδιαιτέρῳ ἀρθρῳ « Ὀδύσεια », ἐκτυπωθέντι ἐν τῇ ἐγκυκλοπαίδει τῆς Ἄλλης (in der Halléschen Encyclopaedie). Ὁκοθεν δ' ἐννοεῖται ὅτι ἡ παραδοχὴ διεσκευασμένων χωρίων οὐδόλω; ἀμφισβητεῖται ὑπὸ Πέτερσεν καὶ Νιτσχίου. Ἐν τῇ προμηθεύσει πραγματεία ἐξητάθησιν καὶ ὅλας ἐξαιρετικὰς ζητήματα, ὅλων καὶ τὸ ἀεὶ γίνωσκον ὁ Ἡσίοδος τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα; ὁ ῥήτωρ ἀπάντησεν ἀποφατικῶς. Ὁ Ὀμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος κατ' αὐτὸν ἤρουντο ἀπὸ κοινῆς πηγῆς. — Μετὰ τὸν ἀξιόλογον τοῦτον λόγον, ὅστις ἐκίνησε τὸ διάφορον τῶν ἀκροατῶν, ὠμίλησεν ὁ ἐξ Ἀιτάνης δόκτωρ Κιρχόφ περὶ φωνητικῶν σχημάτων ἐν τῇ πρώτῃ χορικῇ τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους. Ὁ Κ. Κιρχόφ ἀνεχώρησεν ἀπὸ τῆς ὁδοῦς ἰδέας ὅτι ἔθνος, ὅλον τὸ ἑλληνικόν, ὅπερ προήγαγεν εἰς τὰ εἰρήνητα τὴν τέχνην καὶ ἐπιστήμην καὶ ἔσχε λεπτοτάτην καλλιπλοῖαν, πάντως εἶχε καὶ ἐν τῇ μετρικῇ σταθερὰν ἀνάλογον ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν ἐκείνου ἐκφραστὴν ἔνοιαν. Ὁ Κ. Κιρχόφ φαίνεται ὅτι λίαν ἀσμένως κατέγινε πρὸς τὸν διαμελισμὸν τῶν ποιήσεων εἰς τοιαῦτα φωνητικὰ σχήματα. Τοιοῦτότροπον θεωροῦν ἐξέθησεν ἄλλατε καὶ περὶ Ὀρατίου ἐν τῇ Ῥηρικῇ Μουσείῳ τῆς φιλολογίας (in domi Rheinischen Museum fuer Philologie). Ἡ ἀρχαία μετρικὴ κατέστη νῦν ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας σπουδῆς ἀντιπαρατασσόμενων διαφόρων συστημάτων ἐν τῇ εἰδὲι τούτῳ τῆς ἀρχαιομαθείας. Ἀλλὰ τῇ ὅλως νέε ταύτῃ θεωρίᾳ τοῦ Κιρχόφ, τοῦ ἄλλως ἐμδριθέστατου μελετήσαντος τοῦς ἑλλήνας ποιητάς, διαφωνοῦσιν οἱ φιλολογοῦντες. Δυστυχῶς ἀπῆλθον πολλοὶ ἀπὸ τοῦ ἀκροατηρίου, ἐν ᾧ ἀπαγγέλλετο ὁ προμηθεύσις λόγος. Πρὸ δὲ τοῦ γενικοῦ γεώματος ἐπετεκέρθησαν πλείστοι τὸν περίφανῃ μητροπολιτικὸν ναόν, οὗ ἡ ἔγερσις ἤρξατο μὲν ἐν ἔτει 1172 ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ Δέοντος, τὰ δ' ἐγκαίνα ἐγένοντο ἐν ἔτει 1188. Παρὰ τὰς ἀξιολόγους ἐπὶ τῶν ταύτων τοῦ ναοῦ τούτου ζωγραφίας ἀξιόθιτα ἐν αὐτῷ τῷ, εἰσι καὶ ὁ ἀνδριὰς Ἑρρίκου τοῦ Δέοντος, καὶ ὁ

τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἑρμάννου ἀπὸ Ἰλδεσχέιμ, ταπόμενος κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς 17^{ης} ἑκατονταετηρίδος. Καὶ τοῦ Μουσείου οἱ ἀφθοοὶ θησαυροὶ ἠνοχθησαν πᾶσι τοῖς ξένοις. Περὶ τὴν 2 ὥραν μ. μ. ἤρξατο τὸ γεῦμα, καὶ ἐγένοντο κατὰ τ' ἀνέκαθεν παραδεδομένα προπάσεις ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς συνέλευσεως καὶ ἄλλων λογίων. Ἡ πανηγυρικὴ τράπεζα ἦν πολυάρθμος. Ἐπειδὴ δ' ἔγγυς τοῦ θεάτρου ἐξεβράγη πυρκαϊά, ἀνεβλήθη ἡ πρὸς τιμὴν τῶν φιλολόγων ἐκλεχθεῖσα παράστασις τῆς Αἰμιλίας Γαλλότου, ποιήματος τοῦ Λετσιγκίου. Ἐντεῦθεν τὸν τόπον τῆς συνέλευσεως, οἰοῦν ἐπισημότερον γενόμενον, ἐπεσκέφθησαν πλείονας, καὶ τε τῷ θεάτρῳ παραλείμενον. Ἐκ τῶν κατὰ τὴν πρώτῃν ἡμέραν τῆς συνέλευσεως προσελθόντων φιλολόγων ἠριθμοῦντο καὶ οἱ πανεπιστημιακοὶ Καθηγηταὶ Fritsche τοῦ Ροστὸν, Causar τῆς Μαρβούργης, Lange τοῦ Γείσεν, Hoffmann τῆς Βιέννης, ὁ Πρελλέρου Ἐφορος τῆς ἐν Οὐϊμάρ βιβλιοθήκης, καὶ οἱ γυμνασιακοὶ Καθηγηταὶ Merklin τοῦ Δρπάτ καὶ Ahrends τοῦ Ἀννόβερ. Σημειωτέον δὲ, ὅτι ἐν ἀρχῇ τῆς συνεδριάσεως ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἄλλῃ ὀρφανοτροφείου Εκκλείν ἐμνήσθη διὰ βραχείων τοῦ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐκμετρήσαντος τὸ ζῆν Εἰρηναίου Θεαρσίου, ὡς φιλολόγου ἐν γενεῇ κατ' ἐξοχὴν ὡς μέλους τῆς συνέλευσεως. Προέτεινε δὲ ἵνα πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ἐξόχου τούτου λογίου χαραχθῇ νομισματὸσσημον, ὡς ἤδη ἐνεχαράχθη τοιοῦτον εἰς ἀνάμνησιν καὶ τοῦ Εἰρηναίου Ἰάκωβς καὶ τοῦ Γοδοφρείδου Ἑρμάννου. Ἡ πρότασις ἔτυχε γενικῆς ἐπιδοκιμασίας. Ἡ δευτέρα ἡμέρα τῆς συνέλευσεως, ἦτοι ἡ 29 Σεπτεμβρίου. Ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γοττίνγης Ἐρρέατος Κούρσιος ἐξέφρασε τὴν εὐχὴν, ἵνα συλληθῶσιν εἰς ἐν ἕλον ὅσα ὁ Ὀδοφρείδος Μύλλερως, ᾧ ποτὲ καιροῦ συνώδευσε οὗτος εἰς τὴν χώραν ἡμῶν, ἔγραψεν ἐν διαφόροις φιλολογικαῖς ἐφημερίαις καὶ περιοδικῶν συγγραμμάσι, καὶ ἀποτελέσσωσι τὸν τρίτον τὸμον τῶν μικροτέρων αὐτοῦ συγγραμμάτων. Πρὸς τοῦτο ὑπεβλήθη τῇ συνέλευσει κατάλογος πρὸς συνδρομὴν. Ὁ ρήτωρ ἔδωκε σύντομον χαρακτηρισμὸν τοῦ καθ' ὅλα τὰ εἶδη τῆς φιλολογίας διαπρέψαντος διασέμου τούτου ἀνδρός, ὃς ὁ τάφος νέον προσέθηκε κλέος τοῖς λόφοις τοῦ Ἀκαδημοῦ. Μετὰ τὴν βραχείαν ὀμίλιαν τοῦ Κουρτίου ἠρώτησεν ὁ Εκκλείν περὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ κατὰ τὸ ἐπίον ἔτος θέλει συγκροτηθῆ ἡ συνέλευσις. Κατὰ τὸν κανονισμὸν ὁ τόπος τῆς συνέλευσεως ἀναγκαίως προτιμήθη πρὸς μεσημβρίαν. Ἐκ τῶν προταθειῶν πόλεων Μάντζ, Οὐϊσβάδεν καὶ Φραγκφούρτης παρὰ τὸν Μοῖνον, τὸ προεδρεῖον ἀπεφῆναιτο ὀμοθυμαδὸν ὑπὲρ τῆς τελευταίας, καὶ ἀπένομε τὴν προεδρίαν τῷ γυμνασίῳ αὐτῆς δόκτωρι Κλάσεν, τῷ δὲ Καθηγητῇ Φλεκίσεν τὴν ἀντιπροεδρίαν. Ὁ δεύτερος ἄτε παρὼν ἐν τῇ συνέλευσει ἐξέφρασε τὸς εὐχαριστίας αὐτοῦ καὶ τὴν προσδοκίαν, καθ' ἣν ἡ γερούσια καὶ ὁ δῆμος τῆς Φραγκφούρτης (Senatus populusque Francofurtanus)

θέλουσιν ὑποδεχθῆ τὴν συνέλευσιν. — Μετέπειτα ὁ γυμνασιάρχος Στέιν (ὁ γνωστὸς καὶ ὡς ἐκδότης τοῦ Προδῶτου) διέλαθε περὶ ἀντικειμένων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιομαθείας, καὶ ἀνεσκέφθησιν παρὰ τὸ Βρεσέλ. Ὁ Κ. Στέιν ἐστὶν ἐγκρατέστατος τοῦ μέρους τούτου τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων. Μετ' αὐτὸν δ' ἀναστὰς ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Οὐϊρβούργης Κ. Οὐρλίχος ἀνέγνω μακρὰν ἐκθεσιν περὶ μνημείου ἀνευρεθέντος παρὰ τὸν Ξάνθον, ἔπερ διαφυλάττεται ἐν τῷ μεγαλοπρεπεῖς περιέχοντι θασαυρῶς Βρετανικῷ μουσεῖῳ. Εἰρήσθη δ' ἐν τούτῳ τοῦ λόγου, ὅτι οἱ Ἄγγλοι Lloyd καὶ Fellow ἠσχολήθησαν τελεσφόρως περὶ τὰ Λυκαϊκὰ μνημεῖα. Ὁ Κ. Οὐρλίχος ἐπειράθη νὰ καταδείξῃ, ὅτι τὸ μνημεῖον τοῦτο πιθανῶς συνέστη ἅμα τῇ λῆξει τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ἀλλ' ὁ Μερκλίνος διαφωνῶν τῇ τοῦ Οὐρλίχου γνώμῃ γνομαιτεύει, ὅτι ὁ Ῥομῆς τοῦ ἀγάλματος ἐστὶν Ἀιγυπτιακός, ἐν ᾧ ὁ Οὐρλίχος κατατάττει τὸ ἐν λόγῳ καλλιτέχνημα εἰς τὴν τοῦ Σκόπα σχολὴν. — Μετ' αὐτὸν δὲ ὁ βιβλιοφύλαξ τοῦ Οὐολφενδύττελ δόκτωρ Βέθμανν ἐξέθηκε δοκίμιον γεωσι ἐγγραφῶν ἐλλληνικῶν τύπων, ὃ ὑπέβαλε τῇ συνέλευσει τὸ ἀξιόλογον ἐργοστάσιον τοῦ ἐν Λειψία βιβλιοπώλου Teubner. Ἐκταῦθα τοῦ λόγου ἀπήγγειλεν ὁ Κ. Βέθμανν βραχείαν μὲν ἀλλὰ σπουδαίαν ἐκθεσιν περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς. Ἡ δὲ συνέλευσις ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας αὐτῆς τῷ Κ. Βέθμανν ἐπὶ τῷ εἰρημένῳ δοκίμῳ. Ἡ τρίτη ἡμέρα τῆς συνέλευσεως, ἦτοι ἡ 30 Σεπτεμβρίου. Μετὰ τὸν Κ. Βέθμανν ὠμίλησεν ὁ Γυμνασιάρχος τοῦ Πάρχιν δόκτωρ Λύβκερ περὶ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου, προθέμενος νὰ παραστήσῃ, ὅτι καὶ δρᾶματά τινὰ τοῦ Εὐριπίδου πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται ἐν τοῖς Γυμνασίοις. Ὁ Κ. Λύβκερ διὰ τῆς ἀξιολόγου αὐτοῦ συγγραφῆς « Die Sophocleische Theologie und Ethik », ἦτοι Ἡ τοῦ Σοφοκλέους Θεολογία καὶ Ἠθικῆ, ἔδειξε πόσον ἐμβριθῶς καὶ ἐπιχωρίτως κατέγινεν εἰς σπουδὴν τῶν ἑλλήνων τραγικῶν. Ὑπερασπίζεται δ' ἐν τῇ εἰρημένῃ συγγραφῇ τὸν Εὐριπίδην κατὰ τῶν ἀδίκων περὶ αὐτοῦ κρίσεων τοῦ δόκτωρος Βούνσεν, ὅς ἐξήνεγκεν οὗτος ἐν τῷ νεωστὶ δημοσιευθέντι ποινῆματι αὐτοῦ Gott in der Eyeschichte, ἦτοι Θεὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ὁ Κ. Βούνσεν εὐρίσκει ἐν τῷ Εὐριπίδῃ διαφορὰν τῆς συνειδήσεως τῶν θεῶν χαλεπῶς πάνου δικαιολογητέαν, μεγάλην παρακμὴν τῆς τέχνης, προσποιητὴν παραφάν τῶν προτέρων ἡμερῶν κτλ. Μετὰ μακρὰν περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου συζήτησιν ἐγνωμάτευσε ὁ Κ. Λύβκερ, ὅτι ἡ εἰς τὰ Γυμνάσια φοιτῶσα νεολαία πρέπει ν' ἀρχαίται τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Εὐριπίδου ἵνα καταμανθῶν τὴν διάρκειαν τοῦ δημοτικοῦ ἀπὸ τοῦ τεχνικοῦ δρᾶματος, καὶ συνέστησε πρὸς τοῦτο τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Παρχῶν, τῆς Ἰλένης, τοῦ Ἴωνος, τῆς Μήδειας, τῶν Φοινισσῶν καὶ τῶν Τρωάδων. Ὁ λόγος τοῦ Κ. Λύβκερ ὑπῆρξε κατὰ πάντα ἀξιόλογος, καὶ κατέδειξε πόσον κατέχει τὰ πολλὰ καὶ καλὰ περὶ Εὐριπίδου.

ὑπὸ Ουελκέρου, Βερνάρδου, Ναιγκελσταχίου, Ἄρτουγγ και ἄλλων γραφέντα. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐγένετο διακοπή τῶν ἐργασιῶν μέχρι τῆς 4 μ. μ. ὅτε συνήλθον εἰς τελευταίαν συνεδρίαν. Ὁ γυμνασιάρχης τῆς Βρέμης Γραφενχόρτ ἀνέγνω ἀπὸ τῆς 4—6 μ. μ. μετὰφρασιν τοῦ Οἰδίποδος Τυράντου τοῦ Σοφοκλέους. Ὁ λόγιος οὗτος διαπρέπει ὡς μεταφραστής. Κατ' ἐξοχὴν δὲ ἰδιαιτέραν ἐμποιεῖ τὴν ἐντύπωσιν ὁ τρόπος, δι' οὗ μετεγλώττισε τοὺς χοροὺς τῶν τραγικῶν. Κατὰ τὴν ἀκρόασιν ταύτην παρήσαν καὶ πολλὰ Κύρια τοῦ Βρουναβίγου. Μεπειτα δὲ ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς συνελεύσεως Κ. Γεϊπ διὰ φιλικωτάτων λέξεων ἐκήρυξε τὴν διάλυσιν τῆς συνελεύσεως, ὅτε ὁ Καθηγητὴς τοῦ ἐν Οὐρατισλαύτα Πανεπιστημίου Κ. Λοίος λαθῶν τὸν λόγον ἐξέφρασαν ἐξ ὀνόματος τῆς ὅλης συνελεύσεως τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας τῷ ἡγεμόνι Βρουναβίγου, τῷ ὑπουργεῖῳ καὶ τῷ Προεδρεῖῳ τῆς συνελεύσεως. Ἀμα δὲ τῆ διαλύσει τῆς τελευταίας ταύτης συνεδρίσεως κατευθύνθησαν ἅπαντες εἰς τὸ θέατρον ἵνα ἴδωσι τὴν ἐνεκα τῆς πυρκαϊῆς κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς συνελεύσεως ἀναβληθεῖσαν παράστασιν τῆς Αἰμιλίας Γαλόττου, ἧς τὴν ἐπιτυχίαν διεδήλωσαν οἱ θεαταὶ δι' ἐπικεινημένον χειροκρατήσεων. Ἐξαιρέτως δὲ διέπρεψαν οἱ υποκριθέντες τὴν κόμησαν Ὀρίαν, τὴν Αἰμιλίαν, τὸν πρίγκιπα, τὸν ἄγγελον κτλ. Τὸ θέατρον διεδέχθη ἄλλο ἐπίσης γοητευτικὸν θέαμα τὸ διὰ βεγγαλικῶν δαλανόφωτων φωτισθὲν βουλευτήριον. Καθ' ὅλην δὲ σχεδὸν τὴν νύκτα ἀντιλλάσσοντο φιλικωτάτοι διάλογοι ἀποχωρισθέντων τῶν συναδέλφων.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν περὶ τῆς φιλολογικῆς συνελεύσεως προσθέτομεν, ὅτι ἐν ταύτῃ συνεκοιτήθη καὶ ἡ τῶν γλωσσοεπιστημόνων. Καθ' ἐκάστην δὲ πρῶτην πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν φιλολογικῶν συνεδριάσεων ἐγίνοντο αἱ τοῦ παιδαγωγικοῦ τμήματος μάλιστα ὑπὸ γυμνασιάρχων καὶ γυμνασιακῶν Καθηγητῶν. Τὸ δὲ κυριώτερον ἀντικείμενον, εἰς ὃ ἰσχυροῦντο τὸ παιδαγωγικὸν τοῦτο τμήμα ἦν τὸ πρὸς σωματικὴν εὐεξίαν τελεσφοριώτατον τῆς γυμνασιακῆς μάθημα, ὃ εὐχρῆς ἔργον ἦτο νὰ εἰσαγάγῃ καὶ ἡ κυβερνήσις ἡμῶν εἰς τὰ ἡμέτερα σχολεῖα.

Ν. ΠΕΤΡΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Γυμνασίου Σύρου.

Ο ΨΩΜΟΖΗΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ (*).

(Ἐκ τῶν τοῦ Α.Ι. Σούτσου.)

Ἔνας γέρος στρατιώτης μετὰ τὴν ζήτουλα τὸ δίσκο, σὺν ἡεθλί ἀνευδαίμονος καὶ μετὰ τὸ σακκὶ στὸν ὄμο,

(* Ἡ παραθεμένη εἰκὼν ἐξυλογράφηται ὑπὸ τοῦ Κ. Π. Σκιασοπούλου, ἔχοντος πρὸ ὀφθαλμῶν ἐπαίτην ἀδμήκαυον, τὸν ὁποῖον πολλοὶ τῶν ἐν Ἀθήναις ὀφλοῦσι βεβαίως ἀναγνωρίζουσι. Καὶ

Ἐλεγε σ' ἓνα παιδάκι ποῦ τοῦ ἔδωγε τὸν ὄρμον·
Μὴ, παιδάκι μου, μὴν τρέχεις καὶ πολλὸ ὀπίσω μνήσκω·
Ἐπὶ εἰς' εὐτυχισμένο . . . τὰ ματάκια σου τὰ ἔχεις·
Περὶ ἔχεις ποδαράκια, κ' ἐλαφρὰ σὰν λάφι τρέχεις . . .
Ἐγὼ ἔχασα τὸ φῶς μου ἐπὶ τὸν ἰσολογγεῖον τὴν πόλιν,
καὶ τὸ ἓνα μου ποδάρι μετὰ τὸ ἄρπαξε τὸ βόλι.

Ποῦ νὰ εἶμαι, παιδί μου; . . . εἶναι νύκτα; . . . εἶναι μέρα; . . .
—Νύκτα εἶναι . . . Στὸ Ἄνάπλι ἐξυγνώσαμε, πατέρα.
—Στὸ Ἄνάπλι!—Κλαίεις, γέρο;—Τὰ παλιά μου ἐθυροῦμαι . . .
Τ' ἤμην πρῶτα, τ' εἶμαι τώρα στέκαμαι καὶ συλλογοῦμαι . . .
Στὸ Ἄνάπλι! . . . Ἐγὼ πρῶτος καὶ μετὰ τὸ σπαθὶ στὸ σάμα.
Πήδησα στὸ Παλαμίδι.
Ἄπο ἓνα σ' ἄλλον βράχο πρῶτα βίπτουμου σὰν φίδι,
καὶ σπρώνω μὲλις τὴν τὸ βαρύνετρό μου σῶμα.

Ὁ ψωμοζήτης στρατιώτης.

Ἐτυφλώθηκα . . . ἀνὲν βλέπω τῆς Ἑλλάδος τὰ βουνά,
καὶ ὁ εὐδαίμων τῆς ἡλίου στὰ ματάκια μου δὲν λάμπει . . .
ἀνεύροσκέπαστοι, ὄρατοι κ' αἰματιθεμένοι κάμποι,
σ' ἔσθ'· τώρα κόσμος ἄλλος ζοῖν ἡσυχη περὶ—

τὸ μὲν ἐξυλογράφημα εἶναι ἐντελέστατον, ἢ ἐκτύπωσις ἡμῶς ἀτίχως γινομένη, διὰ τοὺς λόγους οὗς καὶ ἄλλοτε εἶπομεν, δὲν ἀναδεικνύει τὸ πρωτοτύπου τὴν καλλονήν. Ἄλλ' ὁπωσδήποτε εὐχρῆς ἔργον ἦτο ἐὰν διατηροῦντο διὰ τῆς ζωγραφίας τύποι παλαιότεροι καὶ ἐκάστην καὶ ὄλονεν ἐκλείπιντες· διότι ἡ ἱστορία, δανειζομένη καὶ αὐτῶν τὴν βοήθειαν ἀποβαίνει εὐληπιότερα. Ἡ Παναδώρα πολλοὺς τοιοῦτους περιέσωσεν ἄλλ' ἢ παραρτήσεις εἶναι κατὰ πολλὸ ἀσθενεστέρα τῆς δυνάμεως αὐτῆς.

Ἐγὼ μόνος, γιὰ νὰ ζήσω, τρέχω καὶ ψωμοζήτῶ·
στὰ ἐρημοκλίσια μέσα καὶ στοὺς ὄρους ἐξουκτωῦ.
Παντοῦ εἶμ' ἀπορρίμμενος,
ἄνεος εἶμαι στὴν Ἑλλάδα, καὶ στὸ σπῆτι μ' εἶμαι ξένος.

Ὅλος ἄλλαξε ὁ κόσμος, καὶ τὴν σήμερον ἡμέρα
τὰ παιδιὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν γνωρίζουν τὸν πατέρα·
ταῖς θυσίαις, τοὺς ἀγῶνας ἔχασαν τῶν παλαιῶν,
καὶ τὸν Πλούτου ἔχουν ὄλοι διὰ μόνον τοὺς θεόν.
Προσπαθῶ τοῦ κόκου ναῦρω ἕνα φέλο τοῦ παλιῦ μάς,
τοῦ ἡρωικοῦ καιροῦ μάς.
Ἄλλοι ἀπῆσαν, καὶ ἄλλοι ζοῦν ἀπ' ὄλους ἐχασμένοι·
Ὅπου κ' ἐν σταθῶ μετὰ σπρώχνουν, μετὰ περιγελοῦν οἱ ξένοι.

Ἔνοι, μὴν περιγελάτε τὰ χυμένα μου τὰ μάτια,
τὸ σπασμένο μου ποδάρι·
τοῦ μεγάλου Μπότσηρῆ μετὰ ἤμουν πρῶτος παλικέρη.
Ἡ παλιά μου φουστάνελα, ὅπου βλέπατε κρημάτια,
χάρισμα τοῦ Καραϊτίου, ἀπὸ δόξῃ μετὰ σκεπάζει·
τὸ σπαθὶ αὐτὸ ποῦ φέρνω στὸ πλευρό μου κρημικότο,
ἄν δὲν ἦναι μετὰ γρυσάρι καὶ κοράλια σκεπαστό,
εἶν' ἐνδομήσις φίλιας τοῦ Ναυάρχου μάς Τομπάζη,

Ἡρώες ἐξακουσμένοι!
καὶ ἂν ἦσθε πεθαμένοι,
στὴν ἐνδομήσιον τοῦ κόσμου, στὴν ἐνδομήσιον μάς ζήτε·
Πέθαναν, κ' ἂν ζοῦν ἀκόμα, ὅσοι ἔτι μοι πολλοὶται
εἰς τοὺς τάφους σας παταῦν,
κ' ἂν κληρονομήσουν ὄλους τὰς θυσίας σας ζητοῦν,
καὶ ἀπῆλυν τῆς πατρίδος τοὺς πατέρας, τοὺς προμάχους,
κ' ἂν ψωμοζήτῶν στὰς πόλεις καὶ νὰ ζευκτοῦν στοὺς βράχους.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ (*).

—000—

Ὁ τυπαιεὶς κατάλογος τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Β. Πανεπιστημίου τοῦ Ταυρίνου κωδίκων τῶν Ἑλληνικῶν χειρογράφων, καταλέγει τὰ Ἑλληνικὰ χειρογράφα τοῦ κώδικος ΙΑ' 3, σημειοῦ, ὅτι ὁ κώδικς οὗτος περιέχει: 1, λέξικόν Ἑλληνογραικικόν, 2, Γυμνασιακὰ γραμματικὰ ὑπ' ἀνωνόμου, 3, διαφόρους ἐπιστολάς ὑπὸ Νερούλη Ἀρητάρχου Κορινθίου καὶ τοῦ ἐπισκόπου Φιλαδελφίας, καὶ 4, σημειώσεις τινὰς ἐκ συγγραμμάτων ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοσμικῶν συγγραφέων. Ἐν τῷ βραχεῖ διαστήματι, καθ' ὃ ἐπιπολοῦσιν ἀνερευθῶν καὶ συλλέγων ἕλην ἱστορικὴν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης, ἦν τοσοῦτον ἐπιμελῶς διευθύνετε, διατρέχων τὸν κώδικα τοῦτον, παρετήρησα ὅτι εἶλα τὰ ἐν αὐτῷ χειρόγραφα, ἐξαιρουμένων τῶν δύο πρώτων φύλλων, ἃ διακρίνονται μετὰ διάφορον χαρακτῆρα καὶ ἀνορθογραφίας, εἶναι πονήματα ἅπαντα τοῦ Ἀλεξάνδρου Νερούλη,

(* Τὴν ἀνωτέρω ἔκθεσιν ἐπέβαλεν ὁ ἐν Ζακύνθῳ καθηγητὴς Κ. Π. Χιώτης τὴν 28 Ἀγροῦστου τοῦ ἐνεστώτος ἔτους πρὸς τοὺς βιβλιοφύλακας τῆς ἐν Ταυρίνῳ βιβλιοθήκης κατὰ τὴν ἐκείσε αὐτοῦ διαβίβην. Περιτρέφεται δὲ εἰς χεῖρὸς Ἑλληνοκὰ παρατηρηθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν βιβλιοθήκαις. Σ. ΠΑΝΔ.

τινὰ τῶν ὁποίων συνέταξε πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

Ὁ Ἀλέξανδρος οὗτος Νερούλης εἶναι συγγραφεὺς ἄγνωστος μέχρι τοῦ νῦν πρὸς ἐμὲ, τὸν τοσοῦτον ἐπιμελῶς θηρεύοντα σπουδαίους ἐπιφανεῖς ἐκ τῆς πατρίδος μου ἀναδειχθέντας, ὡς ἐτι καὶ ἀμνημόνευτος παρὰ πάντων τῶν εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γραμματολογίαν ἐπασχοληθέντων. Ἦς δὲ δηλοῦται ἐκ τῶν χειρογράφων του, ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ περὶ τὸ 1520. Ἐσπούδασεν ἐν Παταθίῳ, καὶ εἶτα μεταβάς εἰς Ῥώμην, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν γραμμάτων. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. Τοῦτο δὲ φαίνεται ἐν τοῖς μαρτυρικοῖς τῶν συμπατριωτῶν του, κοινῶς ὀμολογούντων αὐτὸν σοφὸν καὶ ἀξίον τῆς ἱερωσύνης, καὶ ἐν τῷ ἐνταλτηρίῳ γράμματι τοῦ ἐπισκόπου, ἀπάντων καταγεγραμμένων ἐν τῷ βιβλίῳ κώδικι. Βυβαϊδῶν μαθητὰς συνέγραψε πρὸς χρῆσιν αὐτῶν τὸ λέξικόν τὸ ἐξήγουν τὰς λέξεις ἐκ τοῦ ἀρχαίου εἰς τὸ νεώτερον ἑλληνικόν, σύγγραμμα ἀτελὲς καὶ πρόχειρον· διότι, καὶ τοι ἔχει ἀλφαβητικὴν τάξιν, διακόπτεται ὅμως ἡ σειρά αὐτοῦ ὑπ' ἄλλων γραμματικῶν σημειώσεων, καὶ σημειοῦνται μόνον αἱ δυσκολώτεροι τῶν ἀρχαίων λέξεις. Ἐπὶ χειραγωγία τῶν αὐτῶν μαθητῶν εἰς ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν συνέταξε καὶ τὰς γραμματικὰς γυμνασίας διὰ τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὴν ἑλληνικὴν θεματογραφίαν, ἐπὶ παραδειγματῶν τοῦ νεωτέρου εἰς τὸν ἀρχαίον ἑλληνισμὸν προσβιβάζόντων. Μεθερμηνεύων δὲ τὰ ὠραία γράμματα, καὶ τὸ εὖ συνέτεινεν, συνέγραψε τὸ ἐπιστολάριον κατ' ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, ὅπου παραδειγματίζων ἑρμηνείας κανόνες, διευθύνσεις, καὶ τύπους ἐπιστολῶν, ἐκθέτει διαφόρους ἐπιστολάς κατ' ἀρχαίον καὶ νεώτερον ἑλληνισμὸν, καὶ ἐπὶ μαιζοῖν ἐνδείξει τῶν ἐπιστολιμαίων θεμάτων παρενθέτει ἐπιστολάς οικείας, τὰς ὁποίας ἔγραψε πρὸς ἀνδρας συγχρόνους πολυμαθεῖς καὶ φίλους του, ὧν τὰς ἀπαντήσεις ἐποίησε συνεπάγει. Τοῦτο συνέβηκετο ἐν τοιοῦτοις συγγραμμάσι, ὡς βλέπομεν παρὰ τοῖς ἀνογενέσι λογίοις, οἱ Θεόφιλος ὁ Κορινθαίος, Μάξιμος ὁ Μαρχούνιος καὶ λοιποὶ, ὧν τὰ ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ Φλωρεντίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἰταλίας ἐπιστολάρια, φέρουσιν ἐπιστολάς ἐξ ἑλληνογραφίας ἐτέρων ἐπιφανῶν λογίων. Τοιοῦτων ἄλλοτριων ἐπιστολῶν γέμουσι καὶ τινες ἐκδόσεις τῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἰταλικῇ γλώσσῃ συντεθέντων ἐπιστολαρίων, τοῦ Ἀνίβα-Κάρου, τοῦ Τρακαστόρου, τοῦ Τολεμέκιου.

Ἴδου λοιπὸν πῶς, ἐνῶ τὸ ἐπιστολάριον ὄλον τὸ ἐν τῷ κώδικι ΙΑ' εἶναι σύγγραμμα τοῦ Ἀλεξάνδρου Νερούλη, συνεπάγει καὶ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἀρητάρχου, τοῦ Δεσκάδου, τοῦ Δεβαρῶ, τοῦ Νικητῆ Φύστου ἐπισκόπου τῆς Φιλαδελφίας, τοῦ Μινδοῦ, τοῦ Καντακουζηνῶ, τοῦ Βιάρχου, ἀνδρῶν ἐπιφανῶν κατὰ τὴν σοφίαν ἐπ' ἐκεῖνων τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἡ Ἑλλὰς ἐστένεζεν ὑπὸ τὴν τυραννίαν τῶν

βαρβάρων, και οι πεπαιδευμένοι αυτής εύρισκον ασυλον εις την ώραίαν Ιταλίαν, όπως εκλάμπουν επί το μάλλον υπό την προστασίαν των Μεδίκων εν Φλωρεντία, των Βισκοντών εν Μεδιολάνοις, του Λέοντος Ι' εν Ρώμη, και κής Βενετικής πολιτείας εν Παταβίω και Βενετία, τοσοούτων εύεργετικής πρὸς τοὺς πρόσφυγας Ἕλληνας.

Ὁ Νερούλης ἔπειτα προσεκλήθη εις Πατάβιον, ὡς καθηγητῆς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ ἐκεῖ Ἑλληνικῷ γυμνασίῳ. Διατρέθων δὲν ἐν Παταβίῳ συντάξατο και τὰ ἐξῆς πονήματα: α', χρονολογίαν μερικὴν· β', μέθοδον τοῦ εύρίσκειν τὴν ἀρχὴν ἐκάστου μηνός· γ', εἰδήσεις πῶς εύρίσκεται τὸ νομικὸν φάσμα τῶν Ἑβραίων· δ', Πασχάλιον σὺν Θεῷ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ· ε', ἔπιστολὴν πρὸς Ἰωάννην τὸν Ζυγομαλᾶν· ζ', Συλλογὴν τῶν ἀποστολικῶν κανόνων· ζ', Κεφάλαια διάφορα περὶ ἱερωσύνης· η', πραγματείας περὶ μοιχείας· θ', σκέψεις περὶ θεολογίας, και περὶ τὰ παλαιὰ ἱστορικά· ι', πῶσα ἀριθμοῦνται τὰ παίσματα τοῦ Κάλιν· ια', ἀλωσιν Κορώνης τῷ ἀφλδ' (ἀρχεται δὲ οὕτω· α. Ὁ τοῖνον Αὐτοκράτωρ στόλον ἐξαρτήσας, νῦν μὲν στοργγύλων· εις τὰς τεσσαράκοντα, τριῖρεις δὲ ἰσαριθμούς, και σὺν τοῖς ἄλλοις πλοίοις συνεπόμενον, ναύαρχον δὲ τοῦ στόλου και ἡγεμόνα Ἀνδρέαν ἐπιστήσας τὸν Δώριον καλούμενον, κατὰ τῆς βασιλείας Τουρκῶν Σουλεῦμάνεω χώρας ἀπέστειλε. . .)· ιβ', μικρὸν χρονικὸν περὶ Ἀλιτζέρης· ιγ', περὶ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πῶς ἔκτισε ναοὺς ἐξ'—ιδ', Κανόνας περὶ φθορᾶς παρθενίας· ιε', Νικολάου τοῦ ὀσιωτάτου Παιτριάρχου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Ἀναστάσιον καθηγούμενον τοῦ Σινᾶ ὅρους διὰ στίχων (ἀντιγραφὴ;)· ις', περὶ δυσυλλάθων, τρισυλλάθων, τετρασυλλάθων, πεντασυλλάθων και ἐξισυλλάθων παδῶν μετρική· ιζ', Ἀμμωνίου τοῦ φιλοσόφου ἐξήγησιν εις τὰς πέντε διαφορὰς (ἀντιγραφὴ;)· ιη', Μύθους γυμνασμάτων ῥητορικῶν μετὰ προομίου Ἀλεξάνδρου Νερούλη· ιθ', Σημειώσεις ἐξ Ἀλεξάνδρου Τραλιανοῦ, ἐκ Γαληνοῦ κ', ἐξήγησιν σημαίας Σικελικῆς·—κα', Ἀπορθέγματα και νομισματά. Ἄπαντα δὲ ταῦτα τὰ πονήματα εἶναι γεγραμμένα διὰ τοῦ αὐτοῦ χαρκατῆρος γραφῆς και ὁμοιοχρόου μελάνης, ὡς σημεϊούται ἡ ὑπογραφή τοῦ Νερούλη ἀπαντωμένη εις τὰς ἐπιστολάς, και ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πονημάτων τῶν καταχωριζομένων ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι σχηματίζονται μεγάλην βίβλον ἐκ χάρτου βαμβακίνου συναρτήζομένην, και χρησιμοποιούσαν πρὸς τὸν Νερούλην ἐπὶ ἐγγραφῇ τῶν πονημάτων του, ἡ ἐπὶ σημειούσει τῶν συλλεγομένων κατὰ τὰς μελέτας του, ὡς συνιθίζαν οἱ σύγχρονοι τοῦ Νερούλη λόγιοι. Καὶ διὰ ταῦτα νομίζω, σεβαστοὶ Κύριοι, ὅτι ὁ κώδικς οὗτος εἶναι ἀντίγραφος τοῦ ἰδίου συγγραφέως, διὸ και πολύτιμος ἐν τῇ ὑμετέρῃ συλλογῇ τῶν Ἑλληνικῶν χειρογράφων.

Ἐξ ἑλῶν αὐτῶν τῶν παρατηρήσεων προκύπτει, ὅτι ὅλα τὰ πονήματα τὰ ἐν τῷ κώδικι ΙΑ', β, εἶναι συγγράμματα ἀποκλειστικῶς τοῦ Ἀλεξάνδρου

Νερούλη, συμπαλίτου μου, και εἰς οὐδὲνα ἀνόνομοι, ἢ ἕτερον συγγραφέα κατ' ἴδιαν ἀνήκουσιν, ὡς καταγράφει ὁ ὑμετέρος κατάλογος τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ βασιλικοῦ πανεπιστημίου ὑπαρχόντων χειρογράφων ἀρχαίων. Ἐντεθεν ὁ κατάλογος οὗτος, τῇ ὑμετέρῃ ἐπιπέσει εις τὰς προσαγορεύσας πρὸς ὑμᾶς τοὺς ἐνδόξους ἐπιστάτας τῆς βιβλιοθήκης παρατηρήσεις μου, ὀφείλει νὰ διορθωθῇ, καθ' ὅσον ἀναφέρεται εις τὸν κώδικα ΙΑ, β, και νὰ θεωρηθῇ οὗτος ὡς ἀντόγραφος ἐνὸς και τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, τοῦ Ἀλεξάνδρου Νερούλη.

Χαίρω δὲ ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀνεκάλυψα τοιοῦτον λόγιον ἐξ Ἑλλάδος ἀγνωστον μέχρι τοῦδε εις τὴν νεοληνικὴν γραμματολογίαν μας, και τιμῶντα τὴν πατρίδα ἡμῶν διὰ τῶν σπουδαίων συγγραμμάτων του. Περὶ αὐτοῦ δὲ θὰ ἐκδώσω εἰδησιν μόλις ἐπιστρέψας ἐξ Ἰταλίας εις τὸ πατριον ἔδαφος, ὅτε και θὰ ἐκδηλώσω τὴν πρὸς ὑμᾶς εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὰς φιλικὰς δεξιώσεις ὑμῶν, και τὰς χρηστὰς ὁδηγίας, ἄς τινες μοὶ παρέσχετε, ὅπως εύκολυνθῶ εις τὰς ἐξιχνύσεις και μελέτας μου, τὰς τοσοούτων πολυμόχθους ἐπὶ ἱστορικῇ συγγραφῇ τῶν τυχῶν και περιπτώσεων τῶν Ἰονίων νήσων και τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν τόπων, τῶν αὐταῖς συσχετισθέντων κατὰ τοὺς δουλικούς χρόνους τῆς Ἑλλάδος.

ROBERTOS EMMET.

(Τέλος. 18ος φυλλάς. 235 — 250.)

—ooo—

σ. Ὁλ' ἔχαιρόμην εἰλικρινῶς, ἀγαπητέ μοι φίλε, διὰ τὸν νέον σου διορισμόν, ἐάν πλησίον τοῦ ὀνόματός σου δὲν ἔβλεπον και ὀνόματα ἀνθρώπων, οὐς και μόνον ἐνθυμούμενος ἀγανακτῶ, εἰ και ἔχον ἄλλοτε μετ' αὐτῶν φιλίαν· ἀλλ' ἐν τέλει τῆς ἐπιστολῆς σου μοὶ ἀπευθύεις ἐρώτησιν ὅπερ, τὸ ὁμολογῶ, ἤθελε πολὺ μὲ ἐκπλήξει ἐάν δὲν ἐγίνωσκον τὴν συνήθη ἀλλοπροσύνην σου. Σκοπεύεις νὰ ἔλθῃς ποτὲ νὰ μᾶς ἰδῆς εις Ἴρλανδίαν, ἢ νὰ πέμψῃς τὰ τέκνα σου; ἐρωτῶ τὸ ἐπίσημον μέλος τῆς κυβερνήσεως, ἕνα ἐξ ὀρίστων, προγεγραμμένων, ὅστις ἐάν ἐπέστρεφεν ἤθελεν ἀμέσως καταδικασθῆ εις θάνατον; Ὅστις ἤθελεν ἔχει ἐπιθυμίαν νὰ ἐπιστρέψῃ, ἤθελεν ἀμέσως ἀπαντήσῃ, πρόκλησιν ὑποθέτων τὰ λεγόμενά σου· ἀλλὰ δι' ἐμὲ δὲν ἔχει οὕτως. Ἐνεκατέστην ἐνταῦθα και ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν ἀξιόλογον μέλλον και δι' ἐμὲ και διὰ τὰ τέκνα μου. Αἱ ἀρχαὶ και τὰ δυστυχήματά μου εἴλκυσαν πρὸς ἐμὲ τὴν ὑπόληψιν και τὴν φιλίαν τῶν ἐπισημοτέρων ἀνδρῶν τοῦ τόπου και ἐν γένει τῶν Ἠνωμένων ἐπαρχιῶν. Εἶμαι σεβαστὸς ἐνεκα μάλιστα τῆς ἀποσιώσεώς μου εις τὰς ἀρχὰς ταύτας, εις ἃς ὀσημέραι προσκολλῶμαι ἐτι μᾶλλον διὰ τῆς πείρας και τῆς παρατηρήσεως. Πρέπει νὰ ὑπάγω ἐκεῖ ὅπου αἱ ἀρ-

χαὶ αὐταὶ θεωροῦνται ὡς ἐγκληματικά; ἐκεῖ ὅπου ἕνεκα αὐτῶν κατεδικάσθην εις ἀσφυλίαν; Πλὴν τοῦτου, ἀγαπητέ μοι φίλε, ὦν ἀρκετὰ ὑπερήφανος, δὲν θέλω νικηθῆ διὰ στολίσω διὰ τῆς παρουσίας μου τὸ ἄρμα τοῦ νικητοῦ. Μὲ ποῖα αἰσθήματα νὰ ἐπανεέλθω εις Ἴρλανδίαν; Θέλω βαδίσει ἐπὶ τάφων, και ποίον τάφων! ἐπὶ τῶν τάφων τῶν οἰκιοτέρων μου συγγενῶν και τῶν μᾶλλον ἀγαπητῶν μου φίλων! Ὅχι, οὐδέποτε θέλω ἐπιστρέψῃ, ἐκτός ἐάν παρουσιασθῶσι περιστάσεις οὐχὶ ἀρεσταὶ εις ἐκεῖνους τῶν ἀρχαίων μου φίλων τῶν ἤδη εις τὴν κυβέρνησιν προσκεκολλημένων. Ἦς πρὸς τὰ τέκνα μου δὲ, ἐλπίζω ὅτι θέλουσιν ἀγαπήσει ἀρκούντως τὴν ἐλευθερίαν, ὡστε οὐδέποτε νὰ ἐγκαταταθῶσιν οἰκειοθελῶς εις τόπον δούλων. Σήμερον οὐδὲ εις ὕπαρχει ἐν Ἴρλανδίᾳ φέρων τὸ ὄνομα ἔμμετ, και πεπαίθῃσιν ἔχω ὅτι δὲν θέλει ὑπάρχει ἐνόςφω ἡ πατρις μου. ἔσται μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἡνωμένη· και ὅμως, ἴσως ἐν τῇ ἱστορίᾳ θέλουσιν ἀναμνησθῆ τοῦ ὀνόματος τοῦτου. σ

... σ Ἡ Ἀγγλία ἤθελε πρᾶξει καλλίτερα, σ προσθέτει ὁ Γράτταν, ὅστις και δημοσιεύει τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, « νὰ μὴ πέμπῃ πολλοὺς τοιοῦτους ἐχθροὺς εις τὴν Ἀμερικὴν. » Ὁ Ὄωμᾶς Ἀδδης ἔμμετ ἀπέθανε τὸ 1827, κατὰ τὸ 64 ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἐκδηῦσθη δὲ μετὰ τὰς αὐτὰς τιμὰς μεθ' ὧν και ὁ Οὐάσιγκτον και ὁ Φραγκλίνος, και ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη ἀγγλιστὶ και λατινιστὶ ἡ ἐφεξῆς ἐπιγραφή·

Θωμᾶ Ἀδδερ ἔμμετ, τιμήσαντε διὰ τῆς εὐφροίας και ἀρετῆς τὴν πολιτικὴν και τὰς ἀρχὰς τῶν Ἠνωμένων Ἰρλανδῶν. Καὶ διὰ τοῦτο, (μισσητηριώδης ἡ εἶμα, μὲν τὸ δικαίου ἐπὶ τῆς γῆ: ταύτης!) ἔχορισθῆναι τῆς γενεῆς σου γῆς. Ἐν Ἀμερικῇ, πᾶσιβι τῆς ἐλευθερίας ἔδρε δευτέραν πατρίδα τιμήσαντὸν τὸν χαρκατῆρα και θαυμάσαντὸν τὸν νοῦν αὐτοῦ. Ὅπως δὲ δεικνύσασαι τὸ ὄνομα και τὸ παρθεῖσμα τοιοῦτου ἀνδρὸς ἐνδόξου διὰ τὴν εὐφροίαν και τὴν ἀρετὴν, τὰς θυσίας και τοὺς κινδύνους, και τὰς ἐτι δεινατέρας συμφορὰς τῶν συγγενῶν αὐτοῦ ἕνεκα δικαιοῦς και ἱερῆς ὑποθέσεως, οἱ εὐγνώμονες αὐτοῦ συμπαιλταὶ τὸ μνημεῖον τοῦτου ἀνήγειρον.

Z.

Μετὰ θλίψεως βλέπομεν σήμερον τὰ εὐγενῆ ναυάρια τῶν ὑπερ ἐλευθερίας καταβληθέντων ἀγώνων· ἢ Ἰρλανδία, ἢ Πολωνία, ἢ Οὐγγαρία, ἢ δούλη Ἑλλάς, και τοὶ γενναίως ἀγωνισθένται ἡττήθησαν, και ἡ μέλλουσα αὐτῶν τύχη μένει ἀγνωστος! Καὶ ὅμως οὔτε φιλοπατρίας, οὔτε ἀφοσιώσεως, οὔτε δε-

ξιοῦ νόος στέρνεται· τὰ μεγάθυμα ταῦτα ἔθνη· ἀλλ' ἡ ἐπιτυχία ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτου εἶναι συνήθης κλήρος τῶν δευτερευόντων προτερημάτων· ἔθεν οἱ ἔμπαροι εὐδοκίμοσι πλέον και τῶν ἀγίων και τῶν ἡρώων. Καθ' ἐκάστην βλέπομεν ἀνθρώπους ἐπιταλεῖς πλουτοῦντας, ἐνῶ ἄλλοι παρ' αὐτούς, ἀνωτέρων ἔχοντες τὴν ἀξίαν, καταστρέφονται· διότι ἡ ἐπιδεξιότης, και μάλιστα ἡ πολιτικὴ, διακρίνουσα μετὰ πολλῆς εὐρυτίας τὸ συμφέρον, θυσιάζει χάριν αὐτοῦ και φιλοτιμίαν και πάθος, ἐνίοτε δὲ φρενὶ και τιμῇν και ἀρετῇν· ὡστε αὐτὴ συνήθως εὐδοκίμα. Τὰ τρία ἔθνη τῶν ὀποιῶν αἱ εὐτυχίαι ἐπαναστάσεις φωταγωγοῦσιν ὡς φάρος τὴν ἀνθρωπότητι, ἦτοι τὸ ἀμερικανικόν, τὸ ἀγγλικόν, και τὸ τῶν Ἠνωμένων Ἐπαρχιῶν, κατέχουσιν εις ἄκρον τὰς ἰδιαιτέρας ἐκείνας ἰδιότητας, δι' ὧν τηροῦνται οἱ θεσμοὶ τῶν ἐλευθέρων λαῶν και αἱ κατακτήσεις των. Παρετηρήθη δὲ ὅτι οἱ λαοὶ οὗτοι εἶναι ἐν γένει ἐμπορικοὶ και κατακτητικοί· ἡ Ἀγγλία, και τοὶ εὐλεύθερον ἀσπαζομένη πολιτεύματα, ἐσφετερίσθη τὴν Ἰρλανδίαν· ἡ ὑπερωκεάνειος μεγίστη δημοκρατία ἡ τοσοούτων ζήλοισα τὴν ἰδίαν ἐλευθερίαν, μιμομένη τὴν πρωτότοκον αὐτῆς ἀδελφὴν, δὲν εἰσέεται οὔτε τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν οὔτε τὰ συμφέροντα τῶν πλησιοχώρων φυλῶν.

Ὁ Ροβέρτος ἔμμετ ἐκρίθη διαφοροτρόπως, ὡς συμβαίνει· εις πάντα ὀπαδὸν μερίδος· ἀλλὰ παρελθόντος τοῦ χρόνου και καταυνασθέντων τῶν παθῶν ἀπεδόθη πλήρης δικαιοσύνη εις τὴν μνήμην του. Καὶ ἡμεῖς μὲν διηγῆθημεν τὰ κατ' αὐτόν· εις τὸ κοινὸν δὲ ἀνήκει νὰ ἀποφασίσῃ· ἀλλ' ὀποιαδήποτε και ἂν ᾖ ἡ περὶ τοῦ ἐπιχειρήματος αὐτοῦ κρίσις, οὐδεὶς, ἐλπίζω, θέλει ἀρνηθῆ ὅτι εἶχε πολλὰς και σπανίως ἀρετὰς· ἡ εὐφροία, ἡ γενναία ψυχὴ, ἡ ἀκαταδάμαστος καρδίκα παλαιουσα πρὸς τὴν συμφορὰν, συνιστῶσιν αὐτόν εις τὴν συμπάθειαν και τὸ σεβὰς τῶν ἄλλων. Εἶχε δὲ πρὸ πάντων τὰ δύο ἀξιολογώτερα προτερήματα τῆς βρετανικῆς και τῆς ἰρλανδικῆς φυλῆς· ἦτοι φαντασίαν και πάθος, εὐστάθειαν και ἡρεμίαν ψυχῆς· ἀτρόμητος πρὸς τὸν ἴσχυρόν, συμπάθος πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς και τοὺς καταδυναστευομένους, ἀνῆκεν εις τὴν φυλὴν τῶν δημοτικῶν ἡρώων, τοῦ ἄνθους ἴσως τοῦτου τῆς ἀνθρωπότητος, διότι καταγόμενος, ὡς πάλαι οἱ Γράκχοι, ἐκ τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῆς κοινωνίας, ἀφιερῶνται εις τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ λαοῦ. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως· ἡ ἱστορία των εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡμοία πρὸς τὴν τοῦ ἥρωος τῆς Ἰρλανδίας, ἕνεκα τῆς βίας ἢ τῆς ἀνικανότητος τῶν περὶ αὐτούς. Ἀρχηγὸς ἐπαναστάσεως ὁ Ροβέρτος ἔμμετ οὐδὲν ἐλάττωμα εἶχεν ἐξ ἐκείνων τὰ ὀποια ἀποδίδονται εις τοὺς ἐπαναστάτας· οὔτε ἀπειθειαν πρὸς τὴν τάξιν, οὔτε μίσος πρὸς τοὺς ἀνωτέρους, οὔτε ἀδικιοφροσίαν ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν μέσων. Πρέπει δὲ νὰ συμφωνήσωμεν μετ' ἐκείνων ὀτινὲς φρονιμώτεροι ἀξιοῦσιν ὅτι ἡ διαγωγή του· ὑπήρξε μάλλον ἱποτικὴ ἢ πολιτικὴ, και ὅτι ἐσφετερίτο συνέσεως και κρίσεως; Δύο εἶδη ἀνθρώπων· μυκτηρίζουσι

τοὺς θυσιάσαντας· εἰς μάτην τὴν ζωὴν αὐτῶν· οἰκνῆται καὶ οἱ νικηθέντες· μὴ θέλοντες νὰ ἀνανεώσασιν ἀγῶνας ἀνωφελεῖς, ἀποκρούουσιν ὡς ἀκαιρον ἀνάμνησιν πᾶν ὅτι ἀναφέρεται εἰς αὐτούς. Ἔβναι δὲ βέβαιον ὅτι ὁ ἔνυμνος ἐσφαλὲν ἐπικαλοῦσθεῖς τὸ τρομερὸν δίκαιωμα τὸ κείμενον πρὸ τῶν ποδῶν πάντων τῶν θεσμῶν. Τὸ τοῖμα πρὸν ἐπιγεσημά του ἐδόνατο καὶ νὰ ἐπιτύχη καὶ νὰ ἀποτύχη. Πρέπει δὲ νὰ ἐνθυμηθῶμεν καὶ τοῦτο ὅτι, ὅτε ἐρονεῦσθη εἶχεν εἰσοσιτριῶν ἐτῶν ἡλικίαν. Καὶ τίς, ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων μάλιστα ἀνδρῶν τὴν αὐτὴν ἔχων ἡλικίαν δὲν διετέλεσεν ὑπὸ τὴν ἐπιβρῶν πάθους, ἐπιδεικτικῶ φαντασιῶν καὶ ἐλπίδων; Ὅταν ἡ φαντασία εἶναι ἐπιθερμῶς καλύπτει τὸ πρᾶγμα, καὶ μόνῃ ἡ πέτρα δεικνύει τὴν ἀλήθειαν. Ἡ δὲ παρούσα βραχεῖα ἱστορία διδάσκει πρὸς τοὺς νέους ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναμιγνύονται ποτὲ εἰς συνωμοσίας, ἐστιασάν καὶ ὑπὲρ δικαίων ὑποθέσεων. Δυστυχῶς ἡ φρόνησις τῶν ἐθνῶν λέγει· « Ἐάν ἤξευρεν ἡ νεότης καὶ ἐάν ἠδύνατο τὸ γῆρας. » Ὅταν ἔρχεται ἡ ἡλικία καθ' ἣν γινόμεθα προσεκτικώτεροι δὲν ἔχομεν πλέον θερμότητα, τὴν θερμότητα ἐκείνην ἥτις εἶναι ἀναγκαία ὅπως τοῖμα πρὸν διὰ νὰ ἐπιτύχησῶμεν. Τὸ πρὸς τοὺς καιροὺς πολιτεῦσθαι εἶναι βεβαίως ἀρετὴ, ἀλλὰ τόσον εὐλαὸς, ὥστε δὲν εἶναι ἀξία θυμασμοῦ· καὶ ἡ ἐνέργεια ἐπίσης τῆς ψυχῆς ἥτις καταφρονεῖ πᾶν ἀγαθόν καὶ πάντα κίνδυνον, εἶναι ἀρετὴ· ἀλλὰ ποῖα τῶν δύο προσιμώτερα;

Ὁ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγὼν ἦτο καὶ ἔσται ὡς καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης· ἔχει δὲ πανταχοῦ καὶ πάντοτε στρατιώτας καὶ μάρτυρας. Πρὸς δὲ τοὺς ἠττηθέντας πολλὰ καὶ οἱ μεταγενέστεροι εἶναι ἀδικοὶ ὅσον καὶ οἱ σύγχρονοι· τὴν ἐπιτυχίαν μόνον ἐπευφημοῦμεν. Καὶ ὅμως ἡ ἱστορία ἔπρεπε νὰ ἦναι τὸ τελευταῖον ἄσπλον τῶν δυστυχῶν καὶ τῶν ἠττημένων.

ΣΟΦΙΑ.

ΦΥΣΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.

Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι ἡ ὠραιότερα μορφή τοῦ ἀνθρώπου κρᾶνίου, ἡ ὠραιότερα ἀνάπτυξις τοῦ μετώπου εἶναι ἡ παριπτωμένη εἰς ἔργα τινὰ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης. Ὑπετέθη μάλιστα ὅτι οἱ περιφρημαὶ περνῶνται εἰς ὅν τὴν γλυφίδα ἀφείλονται αἱ εὐπερίγραφοι κεφαλαὶ ἐκείναι, δὲν περιωρίζοντο εἰς ἀπλὴν μόνον ἀντιγραφήν τῶν ὠραίων τύπων οὓς εἴρισκον ἐν τῇ φύσει· ἀλλ' ὅτι ἐμεγάλυνον τινὰς χαρακτηρισμοὺς, ὅτι δηλαδὴ ἐργάζοντο κατ' ἰδανικὴν ἐντέλειαν. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη ἀπεκροσθῆ ἐπιτυχῶς ὑπὸ τοῦ Πλουμινιάχ, ὅστις περιγράφει ὡς ἀκολουθῶν ἐν κρᾶνίον ἐλληνικόν, εὐρισκόμενον εἰς τὴν σελίδα 107 τοῦ « Τὸ σχῆμα τοῦ κρᾶνίου εἶναι ὀλιγον

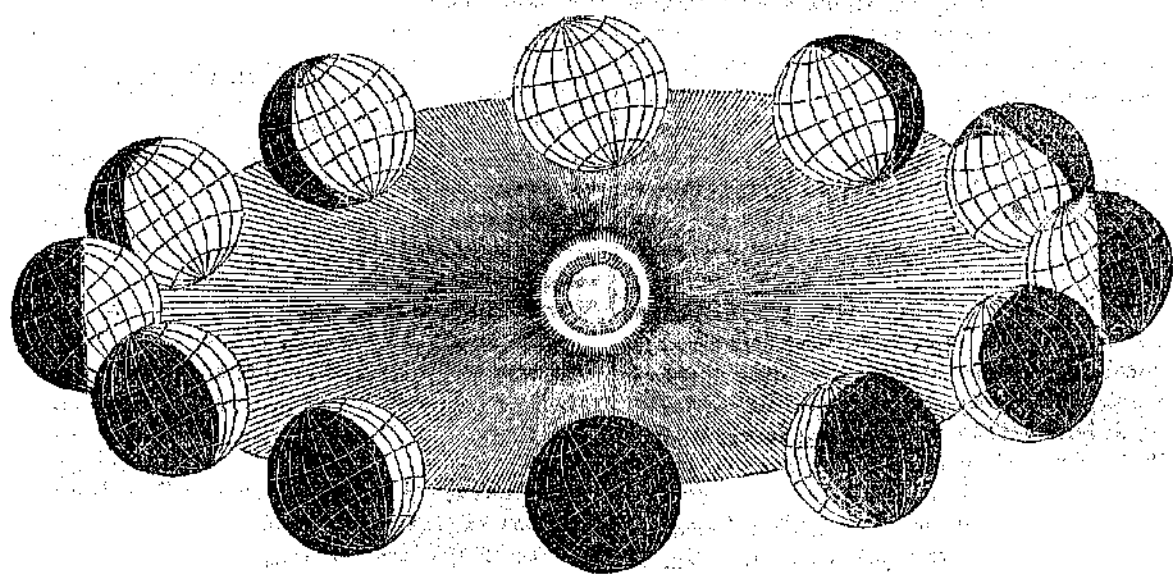
σφαιροειδές, ἔχον τὰ ὄπτα τῆς ἀνω σιαγόνης σφηνωμένῃ καὶ κατὰ τὴν βῆνα σχεδὸν κάθετα, τὰ ζυγωματικά δὲ ὄπτα μετρίως καὶ εὐρύθμως· κατακλινομένη, ὁμοίωτον μὲ τὰ περιφρημαὶ σχεδιάσματα τῶν καλλιτεχνῶν. » Ἄρα ἡ ἐλληνικὴ κεφαλή καὶ μία ἄλλη, ἀνήκουστα εἰς τὴν βάρβαρον καὶ ἀμαθῆ τῶν κατοίκων τῆς Γεωργίας· φύλην εἰσι, λέγει, αἱ ὠραιότεραι τῆς συλλογῆς του, συγκεκμημένης εἰς 170 κρᾶνίων διαφόρων ἐθνῶν.

Παρά τοῖς Ἕλλησιν ἡ χροιά τοῦ δέρματος καὶ αἱ τρίχες ἐποικίλλοντο ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἑυρωπαϊκοῖς, καθ' ἃς παρέχουσι μαρτυρίας Ἑλλήνας συγγραφεῖς.

Τὰ ἐπιθετα ἄξανθοι, πυρῆροι, κυανοχαῖται, γλαυκώπιδες ἢ καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὑπῆρχεν ἄλλοτε παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἡ ἀσπὴ ποικιλία τῆς χροιάς ἢ παρατηρούμενη σήμερον παρὰ τοῖς ἔθνεσι τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης, μάλιστα εἰς τόπους, ὅπου τὸ κλίμα ἐτροποποιήθη διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἐδάφους ἢ διὰ τὴν ἀνύψωσιν ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Οἱ νεώτεροι Ἕλληνας ἔχουσι κοινὸν τὴ γνώρισμα τοῦτο μετὰ τῶν προγόνων αὐτῶν, καὶ ἐκληρονόμησαν τὴν ὠραὴν μορφήν, δι' ἣν ἐκείνοι ἐθαυμάζοντο· καὶ ὡς παρατηρεῖ ὁ περιηγητὴς ἔ. Πουκίλ, τὰ ἐμπνεύσαντα τὴν Ἀπελῆν καὶ Φειδῖαν ὑποδείγματα εὐρισκόνται καὶ νῦν ἐπι μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου. αἱ εἰσι γενικῶς ὑψηλοὶ καὶ εὐσώματοι, ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ζωηροὺς, ἐμπύρους, τὸ στόμα καθ' ἡπερβολὴν ὠραῖον καὶ διακεκοσμημένον μὲ ὠραιοτάτους ὀδόντας. Ἄν δὲ καὶ γενικῶς εἶναι ἔθνος ὠραῖον, ὑπάρχουσιν ὅμως μεταξὺ αὐτῶν βαθμοὶ διαφορῆς. Αἱ Σπαρτιάτιδες εἰσι ξανθοὶ, κομφῆκι καὶ εὐγενεῖς τὸ ἦθος. Αἱ γυναῖκες τοῦ Ταυγέτου ἔχουσι τὸ ἀνάστημα τῆς Παλλάδος, ὅτε ἔφερε μεταξὺ μαχῶν τὴν φοβερὰν αἰγίδα. Ἡ Μεσσηνία γυνὴ εἶναι εὐσαρκος· ἔχει δὲ χαρακτηρισμοὺς κανονικοὺς, μεγάλους τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μακρὰς καὶ μελαίνιας τὰς τρίχας. Τῆς Ἀρκαδίας παιμενίδος, ὑπὸ τὰ μακρὰ μάλλινα τῆς ἐνδύματα, μάλις ὑποφαίνεται ἡ κανονικότης τῆς μορφῆς, ἀλλ' ἡ φυσιογνωμία τῆς ἐρμηνεύει ἀβωρότητα καὶ καθαρότητα ψυχῆς. Αἱ Πελοποννήσαιοι εἰσι σώφρονες καὶ ἀγνοοὶ, καὶ ἡ συζυγικὴ πίστις αὐτῶν ἀσύτρωτάτη. Ὁ αὐτὸς Πουκίλ λέγει τὰς ἐπι τῶν ἡμερῶν του Ἑλληνίδας ὅτις ἀμαθεῖς καὶ ἀνευ τινὸς διανοητικῆς μορφώσεως, αἱ δὲ οἱ, προστίθουσιν, ἡ μουσικὴ καὶ ὁ χορὸς ἐδιδάχθησαν εἰς αὐτὰς ἀπὸ τῆς φύσεως. Ὅτι δὲ καλὸν ἐνυπάρχει εἰς τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἑλλήνων φαίνεται ἔπι προκύπτει ἐκ τῆς ἐλευθερίας ἣς ἀπολαύουσι κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν. Εἰς τὸν τόπον τοῦτον τὰ παιδιὰ ἀνατρέφονται καὶ αὐξάνουσιν ὅπως ἐλευθερὰ ὡς τὰ εὐρωστὰ φυτὰ, τὰ γεννώμενα αὐτάματ' εἰς ἰόνιμον ἐδαφος. Οὐδέποτε μεταχειρίζονται αὐτὰ σκληρῶς οἱ γονεῖς των, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὰς πεπολιτισμένας χώρας περὶ τὰ παιδιὰ τῶν κατοικησάντων τῶν ἐθνῶν· ὁ χαρακτῆρ των δὲν φέρει ποτὲ ἔχνος ὀλιψέως.

Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἐξωγράφει τοὺς κατοίκους τῆς Σπάρτης οὕτω· « Οἱ Σπαρτιάται διαφέρουσι κατὰ τὸ ἀνάστημα καὶ τὰ ἦθη ἀπὸ τῶν γειτόνων των Ἀρκαδίων. Ἐνῶ οὗτοι φέρουσι πῆραν καὶ βρόδον ποικιλικὴν, καὶ διάγουσι βίον ὅπως ποιμένων, οἱ τῆς Σπάρτης εἰς ἐναντίας εἰσι φιλοπόλεμοι, ἔχουσι τὸν χαρακτῆρα ζωηρὸν καὶ ταρχώδη, καὶ ἐρεθίζονται εὐκολώτατα. » Ὁ Κ. Πουκίλ οὐκ εἶπε περὶ τῆς μακρᾶς ξανθῆς κόμης τῶν Σπαρτιατῶν, τοῦ

μεγαλοπρεποῦς ἦθους, τοῦ σεμνοπρεποῦς ἀναστήματος, τῆς κομψότητος, τῆς μορφῆς καὶ τῆς ζωηρότητας τῶν μεγάλων, κοινῶν καὶ μακροβλεπῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Οἱ Σπαρτιάται, μεταξὺ τῶν ὀπίσθων εὐρισκόνται καὶ τινες ξανθοὶ, εἰσὶν ὑψηλοὶ ἀναστήματος· οἱ ἀνδρικοὶ δὲ καὶ κανονικοὶ αὐτῶν χαρακτῆρες διετήρησαν τύπον τινὰ τῶν Ἀωρίων τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. (Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Κίνησις τῆς γῆς.

ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΓΗΣ.

Ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν παριστᾷ τὴν θέσιν τῆς γῆς πρὸς τὸν ἥλιον ἐν τῷ διαστήματι ἐνὸς ἔτους. Αἱ δώδεκα σφαῖραι παριστάνουσι τοὺς δώδεκα μῆνας. Ἡ πρὸς ἀριστερὰ ὑπὸ τὴν ἐξωτάτην τεθειμένη, κεῖται ἀντὶ τοῦ Ἰανουαρίου, ἡ μετ' αὐτῆν, πρὸς δεξιὰ, ἀντὶ τοῦ Φεβρουαρίου· οὕτω δὲ μετροῦντες, ἐκ δεξιῶν πάντοτε, καὶ ἀναβαίνοντες εὐρίσκομεν ὅτι ἐκάστη σφαῖρα παριστᾷ κατὰ σειράν τὴν ἐπόμενον μῆνα, ἕως οὗ φθάσωμεν εἰς τὴν προμνησθεῖσαν ἐξωτάτην, παριστάουσαν τὸν τελευταῖον μῆνα τοῦ ἔτους.

Ἰδοῦ, κατὰ Ἀραγῶ, τὸ ἱστορικὸν τῆς περὶ τὸν ἥλιον κινήσεως τῆς γῆς.

Ὁ Σάμιος Ἀρίσταρχος, ὅστις ἔγραψε περὶ τὸ 130 ἔτος πρὸ Χριστοῦ, εἶπε πρῶτος ὅτι ἡ γῆ κινεῖται περὶ τὸν ἥλιον· δι' ὃ καὶ καταγορεύθη ὡς ἁεσιβῆς.

Ὁ γνωστὸς φρεσάντης Κλεάνθης, ὅστις καὶ αὐτὸς ἔζη περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, ἠσολογῆθη πρῶτος, κατὰ Πλούταρχον, νὰ ἐξηγήσῃ τὰ μετεωρολογικὰ

φαινόμενα διὰ τῆς περὶ τὸν ἥλιον κινήσεως τῆς γῆς καὶ τῆς περὶ τὸν ἴδιον ἀξῶνα στροφῆς αὐτῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐξήγησις, προστίθουσιν ὁ Πλούταρχος, ἦτο ὅπως κιννοφανῆς καὶ ἐναντία τῶν παραδοδεγμένων, πολλοὶ φιλόσοφοι προέτειναν νὰ ἐγκαλεσθῆ καὶ αὐτὸς ἐπὶ ἀσέβεια.

Τὸ πλανητικὸν σύστημα, ὅπως περιεγράφη ὑπὸ Πτολεμαίου, παριστᾷ τὴν γῆν ὡς κέντρον τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν. Περὶ αὐτὴν κιννοῦνται οἱ ἑπτὰ πρὸς τὸν ἀρχαῖον κληθέντες πλανῆται, ἦτοι ἡ Σελήνη, ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Πλούς, ὁ Ἄρης, ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Κρόνος.

Εἰ καὶ ἐθεώρησαν τὴν γῆν οἱ ἀρχαῖοι ὡς κέντρον τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν καὶ τὴν σφαῖραν ἡμῶν ἀκίνητον, παρέδεδωκαν ὅμως καὶ τινὰ εὐλαϊστὴν σχέσεως μεταξὺ τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν καὶ τῆς φαινομένης τοῦ ἡλίου· ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν καὶ νὰ ἐννοήσωσι τὴν ἀνεξηγήτην περιπλοκὴν τοῦ συστήματος τοῦ παντός. Κατὰ τὴν δεκάτην αἰτὴν ἐλατοναστῆριδα ὁ Πρώσος Κοπέρνικος ἠθέλησε νὰ λύσῃ ὅλας τὰς δυσκολίας ἀναδοκμῶν εἰς τὰς ἰδέας Φιλόλαου, τοῦ πάλαι πτοθαγορείου φιλοσόφου, ἐξήσσαντος ὅτι ἡ γῆ κινεῖται περὶ τὸν ἥλιον, καὶ ἰσχυρίσθη ὅτι τῶνδε ἡ γῆ κινεῖται ἔκκεντρα καὶ τὴν σελήνην ὡς δορυφόρον.

Τὴν αὐτὴν ἄνω ἑκατονταετηρίδα ὁ Γερμανὸς Κέπλερὸς ὄρισε ἀκριβῶς τὸ πλανητικὸν σύστημα, παραδεχθεὶς μὲν τοῦ Κοπερνίκου τὰς ἰδέας περὶ τῆς κεντρικῆς κινήσεως τοῦ ἡλίου περὶ δὲ στρέφονται οἱ πλανῆται, ἀποκρούσας ἄνω τὰς ἀρχαίας ὑποθέσεις περὶ κυκλικῶν ὁμοιομόρφων κινήσεων περὶ κέντρον φανταστικῶν, κενῆ πάσης ὕλης, καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἶπε δὲ αὐτὸς πρῶτος, ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι κέντρον τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν. Καὶ ἵνα ἀποδείξῃ τοῦτο, ἠσχολήθη εἰς ἀναριθμητούς ὑπολογισμοὺς μετὰ μεγίστης καρτερίας καὶ ἐπιμονῆς. Αἰ μετὰ ταῦτα δὲ γενόμενοι ἀνακαλύψαι πλανητῶν κινήσεων τὸ σύστημα τοῦτο.

ΠΕΡΙ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΧΑΜΑΙΜΗΛΩΝ.

Ὅστις θέλει ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰς ἐνοχλήσεις τῶν ἐντόμων τοῦ ἔαρος, ἐνεκα τῶν ὁποίων ὁ κεκοπιακῶς τὴν ἡμέραν στερεῖται τοῦ ὀλίγου ὕπνου τῆς νυκτός, ἄς καταφύγῃ εἰς κάπνισμα διὰ κόνας ἢ τίς ἀπὸ τινῶν ἐσῶν μετακομίζεται ἐκ τῆς Περσίας. Περὶ ταύτης τῆς γυνθίας περσικῆς ἐντομοκόνου, νομίζομεν καλὸν νὰ εἰπωμεν ὀλίγα.

Ἡ κόνη αὕτη ἐφελκύνει διὰ τῆς ἰδιαίτης αὐτῆς ὀσμῆς τὰ ἐντομα, τὰ ναρκῶσι πάραυτα, καὶ τὰ θανατώνει, ἐνῶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ μεγαλύτερα ζῶα εἶναι ἀβλαβής.

Ἄν καὶ ἦτον ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ῥώσοις, οἵτινες πρὸ πολλοῦ καταναλίσκουσι καθ' ἑκάστον χρόνον χιλιάδας λιτρῶν, ὅμως δὲν ἐγνώριζον τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς αὐτῆς, ὡς οὔτε τὰ φυτὰ ἐξ ὧν κατασκευάζεται, μέχρις οὗ ὁ Ἀρμένιος ἔμπορος Σουμτόφ, διερευνήσας τὰ μέρη τοῦ Καυκάσου, ἔκαθε τὸν τρόπον τῆς συλλογῆς καὶ τῆς παρασκευῆς αὐτῆς.

Εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως, πλείονα τῶν εἴκοσι χωρίων καταγίνονται εἰς τὴν ἐμφύτευσιν τοῦ φυτοῦ τούτου.

Δύο εἶδη Πυρέθρου, ἀλλήλοις τὰ μέγιστα ὁμοιάζοντα, δίδουσι τὴν κόνιν αὐτὴν, ὀνομαζόμενα παρὰ τῶν βοτανικῶν *Pyrethrum roseum* καὶ *carneum*, ἢ τῶν Πυρέθρον ῥοδόχρον ἢ σαρκόχρον. Ὀνομάζεται δὲ καὶ χαμαίμηλον περσικὸν ἐρυθρὸν.

Ὁμοίαν ἐνέργειαν ἐντομοκτόνον ἔχει καὶ φυτὸν τι ὀνομαζόμενον *Chrysanthemum leucanthemum* φυόμενον εἰς τὰ τῆς Βοσνίας καὶ Δαλματίας μέρη, καὶ χρησιμεύον πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν.

Τὸ φυτὸν τοῦτο εἶναι θαμνίσκος, καὶ φέεται μὲν εἰς ἐπὶ τὸ πλείστον εἰς τοὺς ἀγρούς, καλλιεργεταὶ ὅμως καὶ εἰς τοὺς κήπους τῆς νοτίου Ῥωσίας, εἰς τὴν Τιβηίδα παραδείγματα ἔχριν' ἀνθεὶ δὲ περὶ τὸν Ἰούλιον. Πρὸς συλλογὴν τῶν φυτῶν ἐκλέγουσι καιρὸν ἑσπέριας, ἐν μιᾷ δὲ ἡμέρᾳ εἰς δρα-

στήριος ἐργάτης δύναται νὰ συλλέξῃ 30—80 λίτρας ἐκ τῶν αὐτομάτως φυομένων. Τὰ ἀνθὰ ἀποκόπτονται καὶ ξηραίνονται συνήθως εἰς τὸν ἥλιον, τὰ εἰς τὴν σκιάν ὅμως ξηρανθέντα ἐνεργοῦσι δραστηριότερον. 1000 λίτραι χλωρῶν ἀνθῶν παρέχουσιν 100 λίτρας ξηρῶν. Ταῦτα συνθλίβονται πρῶτον μὲ τὰς χεῖρας, ἢ δὲ κόνις ἀλέθεται εἰς μύλον. Τοιοῦτότρόπως κατασκευάζεται ἡ κόνη ὀσμώδης μυοκτόνος κόνις τοῦ Καυκάσου.

Εἰς τὰ τῆς Ἰταλίας μέρη καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν Βενετίαν, μεταχειρίζονται διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν κόνιν εἰδους ἀψινθίας ὀνομαζομένου *Assenzio sylvatico*.

Σ. ΛΑΝΔΕΡΕΡ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Δοκίμιον ἱστορικὸν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, περὶ Ἰωάννου Φιλήμωνος. Τόμος πρῶτος. Τύποις Π. Βούτσα καὶ Α. Κτενά. 1860

Ἐπιχειρήσας νὰ διαγράψῃ τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Κύριος Ι. Φιλήμων ἐξακολουθεῖ τὸ ἔργον αὐτοῦ φιλοτιμίως καὶ φιλοπόνως. Τὸ κοινὸν γνωρίζει ἤδη (*) τοὺς δύο πρώτους τοῦ δοκιμίου τούτου τόμους, ἐξ ὧν διὰ μὲν τοῦ ἐνδὸς συνεπληρώθησαν ὅσα ἄλλοτε ὁ συγγραφεὺς εἶχε δημοσιεύσει περὶ τῆς φιλικῆς ἐταιρείας, διὰ δὲ τοῦ ἐτέρου ἱστορήθησαν τὰ τε κατὰ Ἀλέξανδρον Ἰψηλάντην καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ τὸ κατὰ τὴν Μελοδοβλαχίαν μέρος τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ νῦν ἐκδοθεὶς τρίτος τόμος περιέχει ἔγγραφα τὰ ὅποια δὲν εἶναι ὀλιγώτερον τῶν προτέρων κατ' ἀπόψιν, καὶ εἰδήσεις ἐξίσου ἀκριβεῖς καὶ περιεργαυγῆς. Τίς δύναται λ. χ. νὰ ἀναγνώσῃ τὸ ἔγγραφον δι' οὗ οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Ἰθρας, εὐθὺς ἀρξαμένου τοῦ ἀγῶνος, διώρισαν ἅ ἀρχηγὸν εἰς τὰ κάρδιά τους, τὸν κ. Καπετὰν Γεκουμάκην Νικολάου Τουμπάζην, χωρὶς νὰ θαυμάσῃ τὴν βλαβεῖαν πεποίθησιν ἣν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶχον περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς προσεχοῦς ἰδρύσεως μεγάλου βασιλείου τῆς Ἑλλάδος; « Ἐπεὶ οἱ καπεταντοί, λέγει τὸ ἔγγραφον τοῦτο, εἶσθε εἰς χρέος νὰ ὑπακούσητε εἰς τὰς διαταγὰς καὶ παραγγέλιας τοῦ εἰρημένου καπετὰν Γεκουμάκη μὲ πᾶσαν προθυμίαν, διὰ νὰ ἀπολυθῆτε ἐν καιρῷ ὁμοῦ μετὰ τῆς συντροφίας σας παρὰ τοῦ ὀρθοδόξου βασιλέως μας καὶ τῆς ἀγαπητῆς πατρίδος τὸν στέφανον τῆς δόξης καὶ τιμῆς. . . Ὅστις δὲ ἀπὸ ἐσῶν πράξῃ τὸ ἐναντίον τῆς παραγγελίας ταύτης, ἡμεῖς

(*) Ἴδε τὸ φυλλάδιον 247, σελ. 40.

δὲν θέλομεν κρίνει τὸν τοιοῦτον, ἀλλὰ θέλει κρίνει αὐτὸν τὸ ὑψηλὸν κριτήριον τοῦ ὀρθοδόξου βασιλέως μας, καὶ θέλει δώσει ἐκεῖ λογαριασμὸν εἰς ὅσα κακῶς ἐφάρθη. Ὁμοίως καὶ σεις, γενναῖοι σύγγενοι, νὰ πολεμήσητε μὲ ἀνδρείαν τὸν ἐχθρὸν τῆς πίστεώς μας διὰ νὰ λάβετε παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως μας τὸν στέφανον τῆς τιμῆς καὶ δόξης. Ἄν δὲ καὶ τις ἀπὸ σας ἐναντιωθῇ εἰς ὅσα παραγγέλαι ἢ πατρίς, ἔχει νὰ δώσῃ λόγον εἰς τὸ ὑψηλὸν κριτήριον τοῦ βασιλέως μας. » Τὸ ἀξιωματικὸν τοῦτο ἔγγραφον δημοσιεύεται ἤδη κατὰ πρῶτον, ἂν δὲν ἀπατώμεθα ἡμεῖς τοῦλάχιστον δὲν ἐνθυμούμεθα νὰ ἀνεγνώσαμεν αὐτὸ ἀλλοῦ.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι καὶ ἡ ἐπιστολὴ τὴν ὁποίαν ὁ Κολοκοτρώνης ἔστειλε, μετὰ τὴν κρίσινον περὶ Βαλτέσιον νίκην, πρὸς τὸν ἐν Τριπόλει κλεισθέντα Κεχαγιάβην. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ἣτις ἐπιγράφεται « ἀπὸ ἐμὲ καὶ τὸν Θεοδώρακην Κολοκοτρώνην, ἀρχοντα τῶν ἀκαταμαχίτων ἑλληνικῶν στρατευμάτων, εἰς ἐσῶν τὸν Μουσταφᾶ Κεχαγιάβην », εἶναι τῶν ἐπισημειωτικῶν διότι ἅμα μὲν, πλείονον πάσης ἄλλης περιγραφῆς καταδεικνύει τὸ ὑπερβολικὸν θάρρος τὸ ὁποῖον ἔλαβον οἱ Ἕλληνες μετὰ τὸ μέγα ἐκείνο κατόρθωμα, ἅμα δὲ πιστότερον παντὸς ἱστορικῶν καλὰμου εἰκονίζει τὸ ἦθος καὶ τοὺς τρόπους τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Πελοποννήσου. Περιεργὸς ὁμοίως εἶναι ἡ περιγραφή τῆς ἐστιασεως ἣν προσέφερον ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὸν Ἀημέτριον Ἰψηλάντην ὅτε, τῇ 19 Ἰουνίου 1821, ἀπεβίβασθη εὐθὺς κατὰ πρῶτον εἰς τὸ Ἄστρον. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα περιέχει τὸ βιβλίον τὰ συντελεστικώτατα εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἔτερον τῆς συγγραφῆς προτέρημα εἶναι ὅτι κρίνει τοὺς πάντας ἀνεξαιρέτως δικαίως καὶ ἀπαθῶς ὥστε δὲν ἀναφαίνονται ἐνταῦθα ἕχνη τῶν συμπαθειῶν καὶ ἀντιπαθειῶν ὅσας ὁ Κύριος Ι. Φιλήμων ἠδύνατο νὰ ἔχῃ καὶ εἶχε βεβαίως ἄλλοτε, καθὼ ἀναμνηθεὶς εἰς τὰ πράγματα ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐπὶ ἱκανὸν μετὰ τὴν ἐπαναστάσιν χρόνον. Ἰνωσθὴ λ. χ. εἶναι ἡ φιλία αὐτοῦ πρὸς τὸν Κολοκοτρωνικὸν οἶκον καὶ ἡ ἐξαιρετικὴ εὐλάβεια τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὸν ἀειμνηστὸν ἀρχηγὸν τοῦ οἴκου τούτου. Ἀλλὰ τὰ αἰσθήματα ταῦτα δὲν ἀπέτρεψαν τὸν συγγραφεὴ νὰ ἐμιλήσῃ μετὰ τῆς προσοικουσίας δικαιοσύνης περὶ τοῦ οἴκου τῶν Δελιγιανναίων καὶ ἰδίως περὶ τοῦ στρατηγοῦ Κανέλλου Δελιγιάννη. Ἡ αὐτὴ λήθη πάσης παρελθούσης πολιτικῆς διαφωνίας καταφαίνεται καὶ εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐμιλήσασκε περὶ τοῦ ἐπιφανοῦς ἡγεμόνος τῆς Μάνης καὶ τῆς πολυαριθμοῦ τῶν περὶ αὐτὸν ἡρώων νεοσοφῶν. ἵνα ἐκτιμηθῇ προσκόντως ἡ ἀρετὴ αὐτῆ ταύτης συγγραφῆς, ἀνάγκη νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι καὶ ἄλλοι ἐπεχειρήσαν νὰ γράψωσι περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ὅτι ὄχι ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν κατὰ δυστυχίαν μετεβίβασαν εἰς τὰς ἀφηγήσεις των πάθη ἀνάγκη τῆς ἱστορίας.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἔχουσιν. Ἀλλ' ἀποδόντες

δικαιοσύνην εἰς τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου Ἰωάννου Φιλήμωνος, νομίζομεν χρέος μας νὰ ἀπευθύνωμεν εἰς αὐτὸν καὶ τινὰ σπουδαίαν παρατήρησιν. Ὁ ἀναχέρας τρίτος τόμος δὲν περιλαμβάνει εἰμὴ τὰ κατὰ τοὺς πρώτους τρεῖς μῆνας τῆς ἐπαναστάσεως συμβάντα ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, ἤτοι ἐν Πελοποννήσῳ, ἐν τῇ λεγομένῃ Στερεᾷ καὶ ἐν ταῖς νήσοις. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι, κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ συγγραφεῶς, εἰς τὸ ἐξῆς ἕκαστος τόμος θέλει περιλαμβάνει ἐν ἑσῶι ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως εἶναι 9, ἔπεται ὅτι θέλομεν ἔχει 9 τόμους εἰς τοῦτους δὲ προστιθεμένων τῶν 3 προεκδοθέντων, ἔχομεν ἐν ὅλοις 12. Δώδεκα τόμοι πρὸς δραχμὰς 10, δίδουσι, δηλαδή λαμβάνουσι παρὰ τοῦ ἀγοράζοντος αὐτοῦ, δραχμὰς 120. Ἀλλ' ὁμολογοῦμεν ὅτι ἀμφιβάλλομεν ἂν δύναται νὰ εὐρεθῶσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα πολλοὶ ἄνθρωποι πρόθυμοι νὰ καταβάλωσι δρ. 120 διὰ μίαν συγγραφὴν. Πρὸς τοῦτοις ἀμφιβάλλομεν ἂν καὶ ἐξ ἐκείνων οἵτινες λάθωσι τοὺς 12 τόμους, θέλουσι εὐρεθῆ πολλοὶ πρόθυμοι νὰ τοὺς ἀναγνώσωσι, διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ κόσμος ἀγαπᾷ τὰ μικρὰ βιβλία καὶ ὄχι τὰ μεγάλα. Ἐν τούτοις τὸ καθ' ἡμᾶς ἐπιθυμούμεν τὸ δοκίμιον νὰ εὐρῇ καὶ πολλοὺς ἀγοραστάς καὶ πολλοὺς ἀναγνώστας, διότι εἶναι ἄξιον τῶν ἐπισημειωτικῶν τῆς. Πρὸς τοῦτο ὅμως νομίζομεν ἀπαραίτητον νὰ ἀποθῇ ἐπιτομωτέρα ἡ ἀφήγησις τοῦ συγγραφεῶς.

Κ. Π.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

Τὸ συντάκτη τῆς Πανδώρας.

Εἰς τὴν ἐνταῦθα κώμην Σπαρτιά εὐρέθη πρό τινος καιροῦ τιμάχιον μαρμάρου, σχῆμα ἔχον τετραπλευρον, καὶ κωνοειδὲς πρὸς τὰ ἄνω.

Εἰς τὸ κάτω μέρος ὑπάρχουσι δύο κεφάλαι, ἢ μὲν παιδὸς ἢ δὲ γυναικός, ἔχουσης τὴν κεφαλὴν περιδεδεμένην κατὰ τὸ εἶσθε εἰς τὰς γυναίκας τῶν ἐνταῦθα χωρικῶν ἐπικρατοῦν ἔθους. Αἱ κεφάλαι δὲ αὐτὰ δὲν εἶναι ἐγγεγλυμμένα, ἀλλὰ προέχουσι, καὶ διακρίνονται καλῶς ἀνωθεν αὐτῶν ἀναγινώσκεται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή

ΗΡΑΚΛΕΩΝ ΗΡΑΚΛΕΟΝΤΟΣ

ΧΑΙΡΕ

ΘΡΗΣΙΑ ΗΡΑΚΛΕΟΝΤΟΣ ΓΥΝΑΙ

ΧΑΙΡΕ

Κατὰ τὰ φαινόμενα τὸ μάρμαρον τοῦτο ἔν ἐπὶ τοῦ τάφου μητρὸς καὶ υἱοῦ. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς γυναικὸς ἐλλείπουσι τὰ τρία ἀρχικὰ γράμματα

ών το τρίτον, εικάζω ως εν τού σωζομένου εις το άνω μέρος στρογγύλου, ότι ην Ρ. Αν δ' ούτως έχη ίσως τόνομα ην ΠΑΡΡΗΣΙΑ αντί ΠΑΡΡΑΣΙΑ. Δέν είμαι όμως βέβαιος. Ο τρόπος τής έπιγραφής και τα όνόματα άποδεικνύουσιν αυτήν άρχαιοτάτην.

Εν Κεφαλληνία τήν 8 Ιανουαρίου 1860.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΑΝΑΣ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΑΛΑΝΟΣ (*)

Οι εν Καλλκούτη Έλληνες, ιδίως ο Παναγιώτης και Κωνσταντίνος Πανταζής, προσεκάλεσαν προς εαυτούς πεπαιδευμένους διδασκάλους εκ των Έλλήνων, ίνα αναβρέψωσι τους ίδίους αυτών παιδας, και εκπαιδύσωσιν αυτούς τήν Έλληνικήν γλώσσαν και τας λοιπές επιστήμας. Εκ του αριθμού των διδασκάλων πρώτων περιεκλείεται έχρημάτισε Δημήτριος ο Γαλανός. Επειδή δε αυτός διά τής έκταταμένης παιδείας και ιδίως τής εξαιρετού γνώσεως τής Σανσκριτικής γλώσσης ουχι μόνον προσήνεγκεν ώφέλειαν εις τους όρθοδόξους νέους τής Καλλκούτης, αλλά και απέκτησεν Ενωσιακόν κλέος, διά τούτο νομίζω ουχι περιττόν να ειπω σινα περι του αξιο του τούτου ενόριτου τής Καλλκουταίας όρθοδόξου Εκκλησίας.

Ο Γαλανός εγεννήθη εν Αθήναις το 1760 έτος από εύσεών και ευπόρων γονέων. Από αυτής τής παιδικής ηλικίας, προς ών το ήθος εδαίνυεν εύφυϊαν πνεύματος και μεγάλην προς τα γράμματα έφεση. Ήδη κατά το δωδέκατον από τής γεννήσεως έτος ενανόνει τους άρχαίους Έλληνας συγγραφεας. Κατά τήν εποχήν αυτού πρό τής επαναστάσεως των Έλλήνων ήμαζον περιεκτεας διδασκαλοι εν ταις πόλεσι των Ιωνικών, Σμύρνης, Κυδωνιών, Μεσολογγίου, επίτης επί του άγιου όρους Άθω, και επί των νήσων Σίφου, Χίου και Πάτμου. Ο Γαλανός ήκουσεν εν Μεσολογγίω μαθήματα παρά τω ένδόξω Παλαμά περί τα δύο έτη, έπειτα δ' έσπούδασεν εν Πάτμω, όπου εκτός των Έλληνικών γραμμάτων και άλλων επιστημών παρεδίδετο και η θεολογία. Διατίσας δε ούτω τας σπουδάς αυτού, απήλθεν εις Κωνσταντινούπολιν προς τον θεϊον αυτού, μητροπολίτην Κωνσταντίας Γρηγόριον, πρώτον μέλος τής ιεράς εν Κωνσταντινουπόλει συνόδου, και έχη παρ' αυτώ χρόνον τινά, αλλά δεν συγκατένευσεν εις τήν γενομένην αυτώ πρότασιν ν' ασπασθή τήν πνευματικήν κληρίν' επειδή παρά τής θείας θαλήσεως ην δι' αυτόν ώρισμένον έτερον σταδίον εν τή απομακρυσμένην Ινδία. Συνέβη ώστε εις των πλουσίων Έλλήνων πραγματευτών, των εν Καλλκούτη έρπουρευμένων, ένόματι Κωνσταντίνος Πανταζής, Αδριανουπόλιτης, παρεκάλεσε τον εν

(*) Μεταφράσθη εκ του Ρωσικού υπό Θι Βήκου.

Κωνσταντινουπόλει αυτού άναποκριτήν να εβρα και άποστείλη προς αυτόν διδασκαλον Ικανόν προς παραδόσιν τής Έλληνικής γλώσσης εις τους συγγενεις αυτού. Ο άναποκριτής του Πανταζή, διατελών εν σχέσει προς τον Μητροπολίτην Κωνσταντίας, έγίνωσκε το αγαθόν ήθος, τας πνευματικές Ικανότητας, και τήν παιδείαν του νέου Γαλανού, διά και έπρότεινε προς αυτόν ν' απέλθη εις Καλλκούταν. Ουτός δ' επιθυμών ν' αύξηση τής γνώσεως αυτού, και ζήση ανεξαρτήτως διά των ιδίων κόπων, προθύμως παρεδέχθη τήν πρότασιν ταύτην, και απήλθεν εις Ινδία. Τούτο συνέβη κατά το 1786 έτος. Εν Καλλκούτη ο Πανταζής παρεδέχθη αυτόν μετά χαράς, και ένεχειρίσεν εις αυτήν τήν άνατροφήν των ιδίων αυτού συγγενών. Ο Γαλανός έδίδασκον αυτούς τήν Έλληνικήν γλώσσαν περι τα έξ έτη, αυτός δ' έσπούδαζε τας γλώσσας Ινδικήν, Περσικήν και Άγγλικήν. Προσέκτησας δε μικράν τινα περιουσίαν, συγχωρούσαν εις αυτόν να ζή ανεξαρτήτως, άπεφάσισε ν' άφιερώνη εαυτον εις σπουδάζας ένασολήσεως, και επί τω σκοπώ τούτω άνεχώρησεν εις τήν πόλιν Μπεναρές, ήτις διά τους Ινδούς είναι το αυτό οτι ήσαν αι Αθήναι μεν διά τους άρχαίους κατά τήν παιδείαν, ή Ρώμη δε (νυν) διά τους Καθολικούς κατά τήν ιερότητα. Εκεί ο Γαλανός διήγαγε περι τα 40 έτη εν συγκοινωνία μετά των σοφωτάτων Βραχμάνων, και ήσχολεϊτο περι μεταφράσεως Σανσκριτικών συγγραμμάτων εις Έλληνικήν γλώσσαν.

Παρά ταις Έλλησιν υπάρχει παροιμία α ως αετόπας αήρ ίδιος, ούτως άνδρι εύγενει πάσα γή πατρις. » Άλλ' όμως αυτοι οι ίδιοι έλεγον πολλάκις α και ο κινός τής πατρίδος ήδύς και εύάρεστος. » Τήν ήδύτητα τής πατρίδος ενθυμήθη και ο Γαλανός εν τή γήρατι αυτού, και άπεφάσισε ν' αφήση τον ήσυχον αυτού βιον εν Μπεναρές, και να επιστρέψη εις Αθήνας. Άλλ' ο σκοπός αυτού δεν έξεπληρώθη' ο θάνατος κατέλαθεν αυτόν εν τή αλολοκπή. Έτελεύτησε δε κατά τή 1833 έτος τήν 8 Μαΐου τω 72 έτει από γεννήσεως μετά βαρβίαν καθένειαν. Τους λαμπρούς αυτού όφθαλμούς έκλεισεν ο άνεψιός αυτού Πανταλέων, δν αυτός προσεκάλεσεν εις Καλλκούταν κατά τα 1831 έτος. Τον Δημήτριον Γαλανόν έσέβοντο όχι μόνον οι όρθόδοξοι συμπολίται αυτού, αλλά και οι Βραχμάνεις αυτοί. Είς αυτών διδασκάλος και φίλος αυτού, ένόματι Μουσή Στελιάν, θρημών τον θάνατον αυτού, έγραψε Σανσκριτιστι τέσσαρας επιταφίους στίχους: «Ουαί, ουαί εκατοντάεις! Δημήτριον του Γαλανού από του κόσμου τούτου εις τας αιωνίους σηνάνας απελθόντος, έχώ θρημών και άδυρόμενος: έπικουφεί! ο Πλάτων του αϊώνος άφηκε τον κάσμον. » Εν τή Καλλκουταία Έλληνική εκκλησία αναγέρθη μνημειον προς τιμήν του σοφού τούτου άνδρός υπό του άνεψιού Πανταλέοντος μετ' επιγραφής, συνταχθεισής υπό του Πρωτοσύγγελου Αναγιών.

» Δημήτριος Γαλανός ο Αθηναίος εγεννήθη μεν εν Ελλάδα άπεβίωσε δ' εν Ινδία. Ήν εύσημος και έι-

δοξας φίλος των τε μουσών και των επιστημών. Και εκόπη μεν η επίγειος και πολύπονος αυτω ζωη, ήρατο δ' όμως η ούράνιος και μακρία. Τη σέβας δε και η ευγνωμοσύνη του συγγενους αυτού Πανταλέοντος άνδρυσαν τον τύμβον τούτον εις αιώνιον μνήμην. »

Ο Γαλανός εν τή ιδιοχειρω αυτού διαθήκη διέθετα το μεν ήμισυ τής περιουσίας εις τον άνεψιν αυτού, το δε έτερον (8, 400 ρούβλια άργυρά) μετά των βιβλίων και των χειρογράφων εις το άνώτατον εν Αθήναις εκπαιδευτικόν κατάστημα. Η τελευταία αυτού θέλησις ξεπληρώθη. Έκ των χρημάτων τούτων (μετά και άλλων συνεισφορών) εν τή πρωτεύουση τής Ελλάδος άνδρυσθη Πανεπιστήμιον, εν φη φυλάττονται και τα χειρογραφα αυτού (*). Εκ των μεταφράσεων του Γαλανού από τής Σανσκριτικής γλώσσης νεώστει και πρώτην φοράν έγένοντο γνωστά εν Εύρώπη και παρ ήμιν τα συγγράμματα του Ινδου φιλοσόφου Σανανέα και του ποιητου Ζαγανάθα. Τιοιούτοι άνδρες, και τιοιούτοι χριστιανοί υπήρξαν μέλη τής των όρθοδόξων εν Καλλκούτη ενόριος.

(Εκ τής έφημ. των Φιλομαθών.)

ΔΙΑΦΟΡΑ

ΠΙΣΕΣΤΗΡΙΑ. Ιδού τι γράφει Γάλλος περιηγητής περι των πιστηριών του Times' α Επισκέφθη τον τυπογραφειον του Times' είναι δε άπεραντον και μεγαλοπρεπέστατον' ουτε μεταξύ των μεγαλητέρων τυπογραφειών τής Γαλλίας δεν υπάρχει τις Ικανή να συγκριθη προς εκείνο.

»Οτε το 1791 έτος έυστήθη το πρώτον ο Times, έτύπωνεν εν μόνον φύλλον (δύο σελίδας) διά μηχανής χειροκινήτου, τριακόσια αντίτυπα έκτυπούσης καθ' ώραν, και ταυτα κατά τήν μίαν μόνον σελίδα.

»Το 1814 ο Κένιγ κατεσκεύασε μηχανήν έκτυπούσαν 1800 φύλλα, και το 1827 ο Απολαγάθ, βοηθούμενος και υπό του Κόουερ, κατεσκεύασεν άλλην εκδίδουσαν τέσσαρας έως πέντε χιλιάδας αντίτυπων.

»Το 1828 ο αυτός Απολιγάθ έφευρε τήν περιφημον κάθειον αυτού μηχανήν, τήν ποίαν έπισκέφθη, δ' ης έκτυπουνται δεκα χιλιάδες αντίτυπων τήν ώραν. Οι δύο ουτοι κολοσσοι, οτινες εργαζόμενοι προξενουσι θόρυβον εκκωφούντά σε, κινούνται διά δύναμεις τεσσαράκοντα και πέντε ίππων. Πηλοιοι δε του δωματίου όπου κείται ο λέβης, υπάρχει έτερον μικρόν περιέχον λουτήρα εκ λευκού μαρμάρου διά τους τυπογράφους.

»Διά να γελήσ η στοιχειοθέτης του Times, πρέπει να υποβλήθης εις εξετάσεις και ν' αποδείξης ότι

(*) Χάρης τή φιλογενεία και τή ελευθερότητι του έφόρου τής Δημοσειου Βιβλιοθήκης Κ. Γ. Κ. Τυπάλδου, ξεδόθησαν εις φως δια του τύπου. Σημ. Πανδ.

έντός μιας ώρας ήμπορείς να συνθέσ ης τοιλάχιστον τεσσαράκοντα γραμμάς εκ στοιχείων 56, ήτοι 3240 στοιχείων το όλον. Οι στοιχειοθέται κερδαίνουσι πολλάκις και 30 και 35 δρ. τήν ήμέραν.

»Εργάζονται δε στοιχειοθέται 124, έξ ών οι 80 καταγίνονται ιδίως εις τας άγγελίας. Τεσσαράκοντα και έξ συνθέτουσι τα πρακτικά τής Βουλής των Κοινοτήτων, και δεκα χωρίζουσι τα στοιχεία. Πέντε η έξ στενογράφοι λαμβάνουσι σημειώσεις εις τήν Βουλήν, και επανερχώρινοι καθ' έκαστον τέταρτον τής ώρας τακτοποιουσιν αυτάς και δίδουσιν αμέσως εις τύπωσιν. Ίδού διά τι οι λόγοι των ήμείων δημοσιεύονται πολλάκις έντός τής αύτης ήμέρας μετά μεγίστης ταχύτητος.

»Η αιθουσα όπου εργαζονται οι συντάκται είναι ευρυχωροτάτη, εύάερος, και έχει μεγίστην τάπησαν εν τω μέσω, περι τήν ήποϊον κείται μικρά γραφεία και τα λοιπά αναγκαία. Παρά τήν αιθουσαν ταύτην κείται η των άρχείων και τή έστιατήριον εν φη τράγουσιν οι συντάκται. Είς τήν των άρχείων εύρισκεισ πίνακα όλων των άρθρων των εκδοθέντων υπό του Times άρθρου έυστήθη. Και η μεν πίναξ των πρώτων έτών περιέχεται έντός μικρού τόμου εις 4ον, ο δε των λοιπών έντός τεσσάρων εις φύλλον.

»Μετά τήν αιθουσαν των άρχείων είδον τήν των διορθωτών, εν φη εύρισκονται εκατοστους λεξικών πάσης γλώσσης και πάσης ύλης. Παρ' αυτήν δε κείται το έστιατήριον των διορθωτών τούτων. Είναι δε όλαι 24, εργαζόμενοι οι ήμισεις τήν ήμέραν και οι λοιποί ήμισεις τήν νύκτα' η διοίκεις τής έφημερίδος διαπανα διά τήν τροφήν αυτών.

»Υπάρχει και ιδιαιτέρα αιθουσα όπου έκτυπούνται τα κατάρτιχα, αι αποδείξεις, αι ταινίαι και οι φάκελλοι.

»Έκαστος συντάκτης κατοικών εν Λονδίνω, φέρει μεθ' εαυτού αριθμόν τινα φακέλων επιγραφημένων προς τον Times' όθεν όπου και αν εύρεθη, εις το θεατρον, εις το Ιπποδρόμιον, εις τήν στρατιωτικήν επιθεώρησιν, στέλλει τήν εκθεσί του.

»Οι φάκελλοι οι στελλόμενοι υπό των εις τα ξένα άναποκριτών του Times είναι ερωθροί' παραδίδονται δε ελεύθεροι τέλους ταχυδρομικού εις το τυπογραφειον καθ' όποιανδήποτε ώραν και αν φθάσωσιν.

»Υπάρχει και αιθουσα όπου κατατίθενται αι ειδήσεις, άλλη όπου επιθεωρούνται, και τρίτη όπου επιθεωρούνται αι άγγελίαι.

»Είς τας αποθήκας κείται ο χάρτης και η μελάνη. Απαναώνται δε 4,000 λίτραι μελάνης καθ' εβδομάδα.

»Ο χάρτης ζυγίζεται εις το τυπογραφειον, όπου και σφραγίζεται παρά τινος οικονομικού υπαλλήλου επί τούτω διοριζόμενου ίνα μετρά τον αριθμόν των φύλλων. Τα ούτω εσφραγισμένα φύλλα κυκλοφορουσιν εις Άγγλίαν δεκαπέντε ήμέρας άνευ δικαιώματος ταχυδρομικού.

»Η έφημερίς τυπώνεται δις τής ήμέρας, τήν πρωίαν και τήν έσπεραν' έν δε συμπέση αξιολόγον τι γεγονός, εκδίδεται και τρίτον. Έντός δύο ώρων γί-

νεσαι ή πράξις. Ητο πρώτη ώρα μετά μεσημβρίαν έτε έπασκέφθη το κατάστημα' είπεν ελθθ τότε ή εΐδησις ότι απέθανεν ή Αλβέρτος Σμιθ, φιλολόγος δημοφιλής. Τήν δευτέραν και ήμίσειαν ώραν ή Times εφάνη αναγγέλλων τόν θάνατον.

» Η διεύθυνσις του Times δέν δέχεται συνδρομάς, άλλ' ή έμπορικός οικος Σμιθ, εις τήν οδόν Strand, αποστέλλει αυτόν εντός και εκτός της Αγγλίας. Λαμβάνει δε επί τούτω 30,000 αντίτοπα τήν ήμέραν, εξ ών αι 16,000 δίδονται αὐτῷ τήν πέμπτην ώραν της πρωίας και στέλλονται τήν έκτην. Ο οικος ούτος πληρώνει 83 χιλιάδας δρ. καθ' εβδομάδα εις τόν Times, εκ προκαταβολής.

» Αλλά και οιοι οι έμποροι οι αγοράζοντες αριθμούς του Times, (είναι δε 170) προπληρόνουσιν αυτός. Έκαστον αντίτοπον δίδεται αντι 35 λεπτων πρὸς τοὺς έμπόρους, οὗτοι δε πωλοῦσιν αὐτὰ αντι 55. Και μὲν ή μικρά τιμή ζημιώνει τὰ ταμίσιον της εφημερίδος, αποζημιούται όμως υπό τῶν εισοδημάτων τῶν ἀγγελιῶν. Τὰ εισοδήματα ταῦτα δέν είναι πάντοτε τὰ αὐτά' δέν είναι όμως και ολιγώτερα τῶν 25 εκατομμυρίων δραχμῶν.

» Εἰς τοιοῦτον δὲ βαθμὸν φθείρονται τὰ εν τῷ καταστήματι τούτῳ ἐνεκα της ἀδιακόπου κινήσεως, ὥστε ἀνά δύο ἔτη ἀνασκευάζονται τὰ κάτω εργοστάσια.

» Εἶδον και μουσεῖα ἔπου φυλάσσονται τὰ ὄπλα τὰ ὁποῖα πρὸ δέκα ἔτων μετεχειρίθησαν οἱ 350 εργάται του Times, ἵνα ἀποκρούσωσι τινὰ στάσιν του ὄχλου. »

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

—οοο—

Σελις, στήλη, στίχος	αντι	διόρθ.
105 α 13	αὐτῇ	αὐτῷ.
" " 43	ἐκείναι	ἐκείνοι.
107 " 21	νὰ ἀπονεύμῃ	νὰ ἀπονεύμῃ αὐτῷ.
108 " 25	προειδύσαντος	παιρυσδύσαντος
" " 58	ὕπῃρξε	και ὅτε ὕπῃρξε
" β' 8	περὶ	παρὰ
109 α 33	ὡς	ἅμα
110 " 25	μεσιτείας	μεσιτείαςως
" " 34	ἔτι	ἔτε
111 " 38	1326.	κατὰ τὸ 1323.
" " 48	κατεστράφη	κατεστράφη αὐτὸς
" β' 10	ἀδελφῶν του Μάρκον	ἀδελφῶν του Νικολῶν, εὐθὺς μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάστασιν του, εἰς τὸν νεώτερον ἀδελφῶν του Μάρκον.
130 " 52	ἔξήταν	ἔκράτουν
141 α 37	δέν ἦτο ὑποτα-	ἦτο ὑποταλῆς αὐτῆς
	λῆς αὐτῆς	

132 β' 38	φάσιμον	φάρσιμον
133 α 52	ἐτραυματίσθη	ἐτραυματίσας τὸν δαί-
	δεινῶς	κα δεινῶς
134 β' 8	Ἐπῆλθεν	Ἐπειθῆ
" " 28	τῶν ἀξιώσει ἐ-	ἀξιώσεις ἔχοντων
	χόντων	
" " 42	Μάρου	Πάρου
134 " 30	ἤθελον	ἤθελεν
150 α 1	οὕτως	οὕτως
" β' 8	τὸν	τὸν Ζένον
" " 26	του	της
161 α 51	Γενουηνοῖς	Γενουηνο. οἰκαγενεῖς
185 " 48	ἠρήμωσε	ἠρήμωσα
187 β' 52	παρεκάλεσε	και παρεκάλεσε
188 α 49	πολλοῦ	πλείονος
" β' 54	de Aetio	de Alia
190 α 14	προλογίζων	προλογίζων
" " 32	χειραίφ	χρηίφ
" " 38	χειραίφ	χρηίφ
" " 48	ἔτι	ἔτε
201 β' 4	χρονολογουμένην	χρονολογουμένης
" " 13	θαυμάση	θαυμάζη
202 α 21	τούτου	τούτων
" β' 2	ὡς και ἔφερε	και ἔφερε νέους κλη-
	νέους κληρονόμους	ρούχους
" " 27	ὠρισμένον τινὰ	ὠρισμένην τινὰ αὐ-
	φῆρον	ταξιν
" " 29	τὸν φῆρον τοῦ-	τὴν ἐπιχειρήτησιν
	τον	ταύτην
203 " 28	ἔδύνατο	δέν ἔδύνατο
" " 44	ἔτις	ἔστις
204 " 26	ἐφαρμοζόμεναι	μη ἐφαρμοζόμεναι
" β' 6	τῷ 1371	τοῦ 1371
205 α 6	ἦτις	ἦ τις
" β' 6	ἐρημωθῆ	ἐρειπωθῆ
206 " 7	περὶ	ἐπὶ
207 α 30	Φόσκαρην	Φόσκαρην
" " 47	ὁ δὲ	ὅτε ὁ
208 " 38	ἐκώλυσεν	ἐκώλυεν
" " 44	τὸν ναύαρχον	τὸν ναύαρχον τῆς
		Μεσογείου.
" β' 2	ἡτέλλησε	διέπραξε τὰ μέγιστα
		ἀσεληγήματα
209 α 28	τὸν σκοπόν	τὸ σχέδιον
" " 43	παραδοθέντας	παραδεδόμεναι
" " 49	περιποιηθῆ	πρσιποιηθῆ
" β' σμ. σ. 1	τὸ 1487	τὸ 1487
" " 0	1794	1494
227 α 41	Κονεάρης	Κονεαρίης
230 " 7	περὶ ναυαγίων	περὶ δικαίου ἐπὶ ναυ-
		αγίων
" " 12	περὶ	παρὰ
" " 24	υἱὸς του Ἰωάν- νου θραγκισκου Βενιέρ και	υἱὸς τοῦ Ἰωάννου θραγκισκου Παγρέ- δου, τὴν Καικίλιαν Βενιέρ, θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου θραγκισκου Βενιέρ και
203 " 41	Ἄλβέρτου	Ἄλβέρτου
" β' 20	Νικολῶς	Νικολαος
231 α 19	Γενετάρων	Γενετάρων
" β' 46	ἀντιναύαρχῳ	ἀρχιναύαρχῳ
232 " 21	Νικολάου	Νικολέτου